

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİN HİZMETLERİNDE İLETİŞİM VE TEBLİĞ
ANABİLİM DALI
DİN HİZMETLERİNDE İLETİŞİM VE TEBLİĞ BİLİM DALI

İRŞAT VE TEBLİĞ FAALİYETLERİ AÇISINDAN
HACI VEYİSZÂDE MUSTAFA SABRİ KURUCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşenur ÇELİK

İstanbul

Ekim-2024

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİN HİZMETLERİNDE İLETİŞİM VE TEBLİĞ
ANABİLİM DALI
DİN HİZMETLERİNDE İLETİŞİM VE TEBLİĞ BİLİM DALI

İRŞAT VE TEBLİĞ FAALİYETLERİ AÇISINDAN
HACI VEYİSZÂDE MUSTAFA SABRİ KURUCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşenur ÇELİK

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Âdem ERGÜL

İstanbul
Ekim-2024

Tez Onay Sayfası

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ Bölümü Ana Bilim Dalı, Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ Bölümü Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Âdem ERGÜL

Üye: Prof. Dr. Erdoğan BAŞ

Üye: Doç. Dr. Veysel AKKAYA

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**İrşat ve Tebliğ Faaliyetleri Açısından Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Ayşenur ÇELİK

ÖN SÖZ

İrşat ve dâvet; yeryüzünde, insanlığın kurtuluşu için umumi ve ulvî bir çağrıdır. İ'lâ-yi kelimetullah ancak irşat ve dâvet faaliyetleri ile insanlığa ulaşmıştır. Hakka ulaşmanın mutlak yolu olan tebliğ, peygamberlerin önemli vazifelerinden biridir. Peygamber varisi mürşitler de beşeriyetin necâtına vesile olacak yolların mihenk taşlarındandır.

“Allah sa‘yinizi meşkûr, zenbinizi mağfûr, hizmetinizi makbul eylesin” duasıyla, gelecek nesiller adına yakarıшта bulunan, “Kızmayacan, kızdırmayacan, kırmayacan, kırılmayacan” söylemi ile de içtimai hayatın kilidini açan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu bu mürşitlerden biridir. 1889-1960 Yılları arasında Konya’da ikamet eden, bu çevrede oldukça tanınan ve babasının adı Hacı Veyiszâde namıyla anılan Mustafa Sabri Kurucu, yaşadığı bu şehirde hıfzını tamamlamıştır. Babasının hocalık yaptığı Adliye Medresesinde eğitimine devam etmiş ve bu medresedeki âlimlerinin huzuruna çıkarak icazetini almıştır. Dinî ilimler yanında fennî ilimlerde de kendini yetiştiren Mustafa Kurucu, genç sayılabilecek bir yaşta medrese hocalığına başlamıştır.

Eğitim ve öğretimde meydana gelen değişiklikler dolayısıyla İslah-ı Medaris’teki bu görevi kısa süren Mustafa Kurucu, tüm sıkıntıları göğüsleyerek ders halkalarını canlı tutmaya gayret göstermiştir. Konya’da ve yakın illerde İmam Hatip Okullarının açılması için büyük gayret sarfetmiş, maddi-manevi desteğini hiçbir zaman esirgememiştir. İçtimai faaliyetleri İmam Hatip Okulları ile sınırlı kalmayıp, birçok sosyal yapının, hastane ve fabrikaların, vakıfların kurulmasında öncülük etmiş, bu kurumların yönetiminde; başkan ya da fahri üye olarak görev almıştır.

Mustafa Sabri Kurucu çok aceleci bir ahlaki seciyeye sahip olmakla beraber, aynı zamanda latîfeyi seven bir yönü de vardır. Derste öğrencilerini kırdığı vaki değildir, ders takibini de sıkı yapan bir muallimdir. İşlediği derslerde sorduğu sorulara cevap verilmediği takdirde uzun süre beklemeyip cevabı kendisi verir. Dersi derste anlatan ve öğrencilerinin başarısını hedefleyen bir öğretmendir. Kapı Camii’nde imamlık vazifesini yerine getirirken, Konya Merkez Vaizliğini yürütmüş aynı zamanda İmam Hatip Okullarında öğretmen olarak görev almıştır.

Allah’a ve Peygamber’e son derece bağlı olan, Sünnet-i Seniyye’ye ittiba eden, sofrasını misafirsiz geçirmeyi sevmeyen, ömrünü Allah’a adayan, malını son kuruşuna

kadar tasadduk eden Mustafa Kurucu mihver yaşantısıyla topluma örnek olmuş bir şahsiyettir.

Toplumun maddi-manevi her sıkıntısında yanında olan, tebliğ ve davet faaliyetlerinde etkin görev alan, belirli günlerde sabah namazını müteakip yaptığı sohbetleriyle meşhur olmuş Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu vefat ettiğinde toplum tarafından yaşadığı içinde Konya şehrinin ikinci Mevlana'sı olarak addedilmiştir.

Araştırmamdaki her aşamada bana yardımını esirgemeyen, çalışmalarım esnasında bana büyük bir özveriyle yardımcı olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Âdem ERGÜL'e, yüksek lisans eğitimimiz boyunca derslere vukufiyetimizi sağlayan değerli hocalarımıza ve bu eğitimim boyunca benden desteklerini esirgemeyen sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ayşenur ÇELİK

İstanbul-2024

ÖZET

İRŞAT VE TEBLİĞ FAALİYETLERİ AÇISINDAN HACI VEYİSZÂDE MUSTAFA SABRİ KURUCU

Ayşenur ÇELİK

Yüksek Lisans, Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Âdem ERGÜL

Ekim, 2024- 104 Sayfa

Bu çalışmada Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat ve tebliğ esasına dayalı olarak hayatı incelendi. Hayatındaki örnek olaylar bağlamında irşat ve tebliğ faaliyetleri ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Çalışmamızda tez araştırma yöntemi olarak literatür taraması yöntemi kullanıldı. "İrşat ve Tebliğ Faaliyetleri Açısından Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu" isimli tezimiz, genel çerçeve olarak elde edilen bulgular doğrultusunda belirlenmeye çalışıldı. "Bir kalpten bin kitap çıkar ama bin kitaptan bir kalp çıkmaz" diyen ve yazılı bir eseri bulunmayan Hacı Veyiszâde, eğitim ve öğretimde benimsediği üslubu ve vaizlik dönemindeki irşat ve davet faaliyetleri ile büyük ilgi gördü. Hacı Veyiszâde ahalinin dilinden anlayan, karşılaştığı kişilerde iz bırakan bir gönül erbabı olarak anılmaktadır.

Anahtar Kelimeler; Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, İrşat, Tebliğ, Vaaz

ABSTRACT

HACI VEYİSZÂDE MUSTAFA SABRI KURUCU IN TERMS OF INSIGHT AND PROMOTION ACTIVITIES

Ayşenur ÇELİK

Master, Department of Communication and Notification in Religious
Services

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr Âdem ERGÜL

October, 2024- 104 Pages

In this study, the life of Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu was examined based on the principle of guidance and invitation. An attempt was made to reveal his guidance and invitation activities in the context of exemplary events in his life. In our study, the literature review method was used as the thesis research method. Our thesis titled "Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu in Terms of Guidance and Calling Activities" was tried to be determined in line with the findings obtained as a general framework. Hacı Veyiszâde, who said, "A thousand books can come out of a heart, but not a heart can come out of a thousand books" and did not have any written works, attracted great attention with the style he adopted in education and training and his guidance and invitation activities during his preaching period. Hacı Veyiszâde is remembered as a man of heart who understood the language of the people and left a mark on the people he encountered.

Keywords; Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Irshad, notification, sermon

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	1
1.1.Araştırmanın Konusu	1
1.2. Tezin Amacı	2
1.3. Tezin Kapsam ve İçeriği	2
1.4. Tez Konusunun Önemi ve Özgün Değeri	3
1.5. Tezin Araştırma Yöntemi.....	3
1.6. Tez Konusu ile İlgili Literatür Özeti.....	4
1.7. Tebliğ-التبليغ.....	5
1.7.1. Sözlük ve Terim Anlamı	5
1.7.2. Tebliğin Mahiyeti ve Amacı	6
1.7.3. Tebliğin Hükümü ve Gerekliliği	8
1.8. Davet ve İrşat	10
1.8.1. Davet-الدعوة.....	10
1.8.2. İrşat-الإرشاد.....	12
1.9. Emr-i Bil Ma‘ruf ve Nehy-i Ani’l Munker	15
1.9.1. Sözlük ve Terim Anlamları.....	15

1.9.2. Emr-i Bil Ma‘rûf ve Nehy-i Ani’l Mûnker-الأمر بالمعروف و النهي عن المنكر	
1.9.2.1. Hükmü ve Kapsamı.....	17
1.10. Tebliğ ve İrşatla Yakın Anlamalı Kavramlar.....	18
1.10.1. Nasihat-النصيحة.....	18
1.10.2. Sohbet-الصحة.....	18
1.10.3. Vaaz- الوعظ	19
İKİNCİ BÖLÜM.....	20
HACI VEYİSZÂDE MUSTAFA SABRİ KURUCU’NUN HAYATI, EĞİTİMİ, ŞAHSİYETİ VE HİZMETLERİ	20
2.1. Hayatı.....	20
2.1.1. Nesebi ve Ailesi	20
2.2. Çocukluğu, Gençliği ve Eğitimi.....	26
2.3. İlmi yönü	28
2.3.1. Zahirî Eğitimi	29
2.3.2. Manevi Eğitimi	30
2.3.3. Eğitiminde Etkili Olan Diğer Şahsiyetler	31
2.4. Şahsiyeti	32
2.4.1. İbadet Hayatı	35
2.4.2. Ahlâkı.....	36
2.4.3. Âlime ve İlme Verdiği Değer.....	41
2.4.4. Allah’a ve Peygamber’e Olan Muhabbeti.....	43
2.4.5. Merhamet ve Hoşgörüsü	46
2.5. Hastalık ve Vefatı.....	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	52
DAVETÇİ OLARAK HACI VEYİSZÂDE MUSTAFA SABRİ KURUCU	52
3.1. Davetçi Kişiliği	52

3.1.1. İrşat Faaliyetleri	54
3.1.2. İslam'ı Yaşatma Gayreti	57
3.2. Topluma Etkisi	63
3.2.1. Siyasi Çevre	63
3.2.2. Günümüz İlim Adamları Üzerindeki Etkisi	67
3.2.3. Konya ve Çevresinde Islah ve Ülfet Çabaları	70
3.2.4. Halkın İhtiyaçlarına Karşı Yakın İlgisi	71
3.3. Hizmetleri.....	73
3.3.1. Memuriyeti ve Görev Yaptığı Camiler	73
3.3.2. İmam Hatip Okulları	74
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA	83
EKLER.....	89
ÖZGEÇMİŞ.....	92

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt. : Aktaran

C. : Cilt

CHF. : Cumhuriyet Halk Fırkası

Çev. : Çeviren

Der. : Derleyen

DİA. : Diyanet İslam Ansiklopedisi

DİB. : Diyanet İşleri Başkanlığı

Düz. : Düzenleyen

Ed. : Editör

FEF. : Fen Edebiyat Fakültesi

Haz. : Hazırlayan

K.K.K. : Kız Kuran Kursu

Nşr. : Neşreden

Prof. Dr. : Profesör Doktor

S. : Sayfa

TBMM. : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDV. : Türkiye Diyanet Vakfı

Terc. : Tercüme

Ts. : Tarihsiz

Vd. : Ve Diğerler

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Araştırmanın Konusu

İrşat ve tebliğ, insanların manevi anlamda uyanışa geçmeleri ve doğru yola yönelmeleri için gerekli olan faaliyetlerdendir. Tarih boyunca etkileyici sohbetleri ve örnek yaşamlarıyla insanlara rehberlik eden pek çok önemli şahsiyet olmuştur. Bu kişilerden biri de Mustafa Sabri Kurucu'dur. Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat faaliyetleri, özellikle Kur'an ve Sünnet merkezli yaklaşımlarıyla, dinleyiciler üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Toplumun çeşitli kesimlerine, zaman ve mekân tanımaksızın yardımcı olmaya çalışan, üslubu, âdâbı, kişiliği ve hoca efendi kimliğiyle yaşamda yeri yadsınamayacak önemli kişilerden birisi olarak ön plana çıkar. Hayatı boyunca insanlara örnek oluşu ve büyük gayretleri ile sayısız hizmet yerine getirmiştir. Vefatından sonra da devam eden bu hizmetlerden en büyüğü Konya'da açılan İmam Hatip okulları olmuştur. Bu okulların açılması sırasında göstermiş olduğu üstün gayret, vefatından sonra da yetişen öğrencilerin ve ailelerinin onu hayırla yad etmesine vesile olmuştur.

Burada konu edineceğimiz irşat ve tebliğ faaliyetleri Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun Konya ve çevresinde ifa ettiği çalışmalardan mütevellittir. Mustafa Sabri Kurucu'nun yaşadığı zamanda irşat ve tebliğ faaliyetlerinde kullandığı metotlar incelenecek ve bu metotların muhatabın üzerinde oluşturduğu etkiler çeşitli çıkarımlar yapılarak okuyucunun istifadesine sunulacaktır.

1.2. Tezin Amacı

Bu tezin amacı, Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun sosyal hayatla olan etkileşimini, irşat ve tebliğ faaliyetlerindeki yöntem ve metotlarını incelemektir. Mustafa Sabri Kurucu, toplumun ruhunu diri tutmak için gerçekleştirdiği irşat ve tebliğ faaliyetleriyle tanınmış bir şahsiyettir. Bu çalışmada, onun davetçi olarak kullandığı irşat ve tebliğ yöntemleri, akademik bir yaklaşımla ele alınacak ve bu yöntemlerin günümüz ve geleceğin davetçileri için ilham kaynağı olabilecek yönleri analiz edilecektir. Amacımız, Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat faaliyetlerindeki yaklaşımını detaylandırarak, bu alandaki boşluğu doldurmak ve akademik literatüre özgün bir katkı sağlamaktır.

1.3. Tezin Kapsam ve İçeriği

Tezimiz ana hatları ile Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun sohbetlerinden ve hayatından yola çıkarak toplumla olan ilişkilerinde doğruyu emredip, yanlıştan menetme yani emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker konusunda, irşat ve tebliğ hakkında tespitlerde bulunmayı içermektedir. Bu maksadın gerçekleşmesi için Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ile alakalı kitaplar, makaleler, dergiler, gazeteler, söyleşiler, röportajlar üzerinde literatür taraması yapılmıştır. Böylece Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat ve tebliğ yöntemlerinde bir davetçi olarak nasıl bir yol izlediği konusunda tespitlerde bulunulacaktır.

Tezimiz üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tezin konusu, amacı, kapsam ve içeriği, önemi ve özgün değeri, yöntemi ve literatür analizine yer verilerek akabinde irşat ve tebliğ hakkında bilgi verilecektir. İkinci bölümde Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun hayatı ve ailesiyle alakalı bilgiler ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun davetçi yönü, usul ve üslûbu detaylı olarak ele alınacaktır. Yapılan incelemenin sonucunda ortaya çıkan bulgular ise sonuç adı altında genel bir değerlendirme yapılarak da araştırmamız nihayete erecektir.

1.4. Tez Konusunun Önemi ve Özgün Değeri

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun yaşadığı dönemde uyguladığı irşat ve tebliğ usulü ve halkı davet etme üslubu bu çalışmaların toplum üzerindeki etkisi üzerine bugüne kadar kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır.

Tezimizin özgünlüğü, Hacı Veyiszâde'nin irşat ve tebliğ yöntemlerini kendisi hakkında yazılmış kitaplardan, dergilerden ve yapılan görüşmelerden yola çıkarak belirlemek ve bu yöntemlerin insanlara sağladığı faydaları ortaya koymasındadır. Bu nedenle Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat ve tebliğ metodolojisini akademik bir çerçevede ele alarak, alandaki boşluğu doldurmayı amaçlayan özgün bir katkı sunmaktadır.

Yaptığımız araştırmalar, Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat ve tebliğ yönüne dair akademik camiada herhangi bir çalışma bulunmadığını göstermektedir. Bu durum çalışmamızın önemini vurgulamak açısından önemlidir. Zira Hacı Veyiszâde yaşadığı dönemde ve muhitte söz ve davranışlarıyla örnek teşkil eden bir şahsiyet olarak tanınmıştır. Bu nitelikteki davetçilerin çok yönlü olarak incelenmesi özellikle davetçiler açısından bir hazine kıymetindedir. Literatürdeki önemli bir ihtiyacı karşılamak adına bu çalışmanın yapılması uygun bulunmuştur.

1.5. Tezin Araştırma Yöntemi

Tez çalışmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Hacı Veyiszâde hakkında yazılan kitap ve makaleler, dergiler ve gazeteler, yapılan röportajlar, sempozyumlar incelenmiş ve videolar ele alınmıştır. Araştırmada öncelikle Hacı Veyiszâde'nin davetçi vasıfları üzerine odaklanarak tezimizin temel çerçevesi oluşturulmuştur.

Çalışmamız esnasında takip ettiğimiz usul; Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun kısaca hayatının, kişiliğinin, eğitiminin, hocalarının, yaşadığı dönemin irşat ve tebliğ faaliyetleri kapsamında incelenmesidir. Bütün bu tarama neticesinde elde ettiğimiz veriler Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat faaliyetlerinde izlediği yol, yöntem ve sosyo-kültürel faaliyetlerinin etkinliğini ortaya çıkarmıştır.

1.6. Tez Konusu ile İlgili Literatür Özeti

Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ile ilgili zengin bir literatürden bahsetmek zordur. Yaşadığı dönem itibariyle etkili bir davetçi ve irşat insanı olmasına rağmen yeterli düzeyde ve sayıda akademik çalışma yapılmamasını bu alana yönelik ülkemizde lisansüstü birimlerin geç dönemde oluşturulmasına bağlayabiliriz. Ancak yine de kendisini yakından tanıyan öğrencilerinin ve alana ilgi duyan araştırmacıların az da olsa akademik çalışmaları mevcuttur.

İrşat ve tebliğ alanına yönelik gerek kavramsal çerçeve ve gerekse alanın çerçevesini oluşturmak için Hasan Kâmil Yılmaz ve Faruk Kanger'in editörlüğünde hazırlanmış olan “*Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ*” kitabından istifade edilmiştir.

Konya Müftülüğü DİB Arşivi araştırılarak Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu hakkında görevleri ile alakalı bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Kendisine öğrencilik yapmış Ali Osman Koçkuzu'nun *DİA*'da bulunan “Hacı Veyiszâde Mustafa” maddesi de hayatıyla alakalı bilgilere ulaşma noktasında yönlendirici olmuştur.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun yakın akrabalarından biri olan Mustafa Sabri Küçükaşçı'nın kaleme aldığı, “*Konya'nın Manevi Dünyasını Aydınlatan Hacı Veyis Efendi*” isimli makalesi de bu alanda faydalandığımız çalışmalardan önemli bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Yine aile yakınlarından biri olan Mustafa Fayda tarafından yazılan “*Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Hoca Efendi*” sempozyum bildirisi de istifade edilen araştırmalar arasındadır. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun hayatta olan torunu Mustafa Fayda ile ve yine kız kardeşlerinin torunları olan Hüseyin Kara ve Mustafa Koruyucu ile görüşmeler yapıp kaydedilerek muhafaza edilmiş ve bu görüşmelerden nakiller yapılmıştır.

Veyiszâde hakkında Ahmet Yorulmaz'ın “*Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Efendinin Hayatı ve İlmî Kişiliği, Mücadelesi*” isimli yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bu tez konuyu daha çok tarihsel açıdan ele almıştır.

Öğrencilerinden Ali Osman Koçkuzu'nun “*Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler ve Paşa Dairesi*” isimli kitabı Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu'nun derslerinin ele alındığı ve hayatı hakkında geniş bilgiye ulaşabildiğimiz bir kaynaktır.

Mustafa Özdamar'ın “*Hacı Veyiszâde*” isimli kitabında da hayatı ve hatıraları ile alakalı geniş bilgi yer almaktadır.

Mehmet Ali Uz tarafından kaleme alınan Selçuklu Belediyesi kültür yayınları tarafından basılan “*Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*” isimli kitabı da bilgi kaynaklarımız arasında yer almıştır.

Ali Ulvi Kurucu'nun hayatının anlatıldığı beş cilt halinde yayınlanan “*Hatıralar*” kitabında da önemli verilere erişilmiştir. Babasının, kardeşinin ve Hacı Veyiszâde'nin hayatının anlatıldığı Yusuf Küçükdağ'ın kaleme aldığı “*Konyalı Üç Müderris: Hacı Veyis ile Oğulları Mustafa ve İbrahim Efendiler*” isimli kitap da bizlere yol gösterici olmuştur. Ve yine Yusuf Küçükdağ'ın Hacı Veyiszâde'yi yazdığı “*Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*” isimli kitapları da bu alanda önemli eserlerden biridir.

Hasan Özönder'in 1980 yılında kaleme aldığı “*Konya Velileri*” kitabı da tezimizde istifade ettiğimiz kaynaklardandır.

1.7. Tebliğ-التبليغ

1.7.1. Sözlük ve Terim Anlamı

Tebliğ, sözlükte bir haber, selâm veya mesajı birilerine erişirmek iletmek ve ulaştırmak anlamlarına gelir. İstilahî olarak tebliğ; peygamberlerin vahiyle Allah'tan aldığı bilgi ve emirleri insanlara duyurma ve ulaştırma görevini ifade eder.¹ Master haliyle tebliğ kelimesi “Ulaştırmak, götürmek, taşımak, en sona varmak, yerine getirmek, fâik, muteber, etkili”² gibi anlamlar taşır. İslam literatüründe ise, Kur'an ve Peygamber (s.a.v.)'in sözlerini muhatabına ulaştırma ve bildirme anlamı taşımaktadır. Tebliğ, Hz. Âdem ile başlayan ve tüm Peygamberlerin yüklendiği en önemli sorumluluklardan birisi olarak kabul edilir. Kur'an'da peygamberlere Rabb'inden kendilerine indirileni tebliğ etmeleri emredilir. Aksi takdirde O'nun mesajını iletmemiş

---

¹ Hasan Kâmil Yılmaz, “Tebliğ ve Davette Terminoloji, Metodoloji ve Tarihsel Süreç”, *Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ*, ed. Faruk Kanger- Hasan Kâmil Yılmaz (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021), 13.

² Rağıb el-İsfahânî, *el-Müfredat fi Garibu'l Kur'an* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2010), 167.

oldukları vurgulanır.³ Elçilik vazifesinin özü olan tebliğ, inanmayanları hak dine çağırarak, tevhidi anlatmak, sırat-ı müstakim üzere hak yola erdirtmek, kısaca İslam'la şereflendirmek ve doğru yönlendirmek anlamlarını taşır. İnsanların bilmediği yönleriyle Kur'an ayetlerinin manasını onlara iletme, ulaştırmak, beyan etmektir. Bu meslek peygamberlik görevinin sona ermesinin ardından, bu göreve talip olmuş âlim, ârif ve davetçiler tarafından devam ettirilmiştir.

1.7.2. Tebliğin Mahiyeti ve Amacı

İslam dini evrensel bir din olması hasebiyle belirli bir bölgeye, bir kavme münhasır kılınmamıştır. Kur'an tüm insanlık âlemine "Ey insanlar" diyerek hitap etmektedir. Allah Teâlâ; Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e hitap ederek⁴ tebliğ vazifesini yüklerken, hayra davet ederek, iyiliği emredip kötülükten sakındıran bir topluluğun bulunması gerektiği âyetiyle⁵ de ümmet-i Muhammed'e irşat ve tebliğ vazifesini yüklemiştir. Böylesi bir vazifeyi yerine getirenleri de felaha ermekle müjdelemiştir. Söz konusu âyeti celilelere göre tebliğ kavramı Peygamberler açısından bir mesuliyeti ifade etmektedir. İmkânı nispetiyle her bir ferdin de din-i mübin'i İslam'ı tebliğ ile mükellef olduğu belirtilmektedir. Buna göre, irşat ve tebliğin uygun zamanı ve mekânı olmakla birlikte, mürşitlerin kendi metotlarıyla her zaman ve her yerde bu faaliyetleri yerine getirmekle yükümlü oldukları görülmektedir.

Tebliğ; tüm Peygamberlerde bulunan bir sıfattır ve onların gönderilişlerinin ana amacını teşkil eder. Peygamberler tarihi incelendiğinde; Peygamberlerin asıl gönderiliş sebeplerinin ana ilkesi tebliğ ve irşat faaliyetlerinin olduğunu görürüz.⁶ Bundan dolayı tüm peygamberler Allah'tan vahiy yoluyla aldıkları ilkeleri,

---

³ Hayrettin Karaman vd., *Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2023), el-Maide 5/67.

⁴ el-Mâide 5/67.

⁵ Âl-i İmrân 3/104.

⁶ Mustafa Sönmez, "Peygamberlerin 'Tebliğ Sıfatı' ve Bu Sıfatın Arka Planını Oluşturmada Diğer Sıfatların Rolü (Tebliğde 'Temsil Gücü' nün Önemi)", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 10/35 (2011), 278.

muhataplarına eksiksiz olarak ve kendilerinden de hiçbir şey katmadan tebliğ etmekle sorumludur. Günümüzde tebliğ, davet ve irşat kelimeleri birbirinin yerine kullanılmalarından dolayı, peygamberler için hem tebliğci ve davetçi hem de mürşit⁷ olduklarını söylenebilir.

Mübelliğler, kimseyi zorlamadan örnek yaşantılarıyla insanlığa tebliğde bulunmayı amaçlar. İman ve itimat, zorlamayla elde edilebilecek bir vakıâ değildir. Kur'an-ı Kerim'de bu husus; dinde zorlamanın olmayacağını⁸ belirten ayette açık bir şekilde ifade edilmiştir. Davet ve tebliğin muhatabı olanlara, tebliğ hakikatlerinin zorla tesahup ettirilmesi mümkün görülmemiştir.

Tebliğde mühim konuların başında yaklaşım ve yöntem gelmektedir.⁹ Hz. Peygamber bir hadisinde şöyle buyurmaktadır “Kolaylaştırın, zorlaştırmayın, müjdeleyin, nefret ettirmeyin”.¹⁰ Tebşirle dine dâvet, insanları Allah'ın vaadi, cennet ve cemâli ile müjdelemektir.¹¹ Kur'an'daki peygamberlere düşen görevin tebliğden ibaret olduğunu ifade eden ayete¹² binaen tebliğe inanmayanlara karşı görevlerinin sadece uyarma yükümlülüğü olduğu ifade edilmiştir.

Allah Teâlâ; “Ama öğüt vermeye devam et, zira öğüt inananlara fayda verir”¹³ âyeti ile öğüt vermenin önemini vurgulamaktadır. Geçmişte insanlık nasıl peygamberlere muhtaç ise, günümüzde de Hz. Peygamber'den sonra beşeriyet peygamber vârisi alimlere ve davetçilere ihtiyaç duymaktadır.¹⁴ Tebliğ faaliyetleri devamlılık arz eden

---

⁷ Yılmaz, “Davet”, 14.

⁸ el-Bakara 2/256

⁹ Selim Argun, “Tebliğ ve Davet İlmi: Bazı Öngörüler ve Teklifler”, *Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ*, ed. Hasan Kâmil Yılmaz- Faruk Kanger (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021), 35-39.

¹⁰ Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahîh-i Buhârî*, ed. Mustafa Dib el-Buğâ (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1414), "İlm", 11(No.69).

¹¹ Yılmaz, “Davet”, 14.

¹² Yâsîn, 36/17.

¹³ ez-Zariyât, 51/55.

¹⁴ Ahmet Önkal, *Rasulûllahın İslâm'a Dâvet Metodu* (İstanbul: Hikmet Yayınevi, 2019), 40.

bir süreç olarak hayat boyu devam eder. Peygamberler ve davetçiler tarafından karşılık beklemeksizin görev telakki edilmiş ve peygamberlerin tebliğ faaliyetleri devam ettirilmiştir.

Kur'an'ı Kerim'de yakın akrabalarının uyarılmasını ifade eden ayetinin¹⁵ nüzülü ile Hz. Peygamber ilk tebliğ vazifesini ifa etmek için akrabalarını toplamış ve Safâ tepesine çıkarak: *“Sizlere şu tepenin arkasında düşmanlar var desem bana inanır mısınız?”* diye sorup şu cevabı almıştır. *“Sana inanırız, çünkü sen şimdiye kadar hiç yalan söylemedin”* Buna binaen O da: *“Eğer Allah'ın davetine icabet etmezseniz ben sizi kurtaramam”* buyurmuştur. Bunun üzerine amcası Ebû Leheb hakaretler ederek *“Elin kurusun”* şeklinde beddua etmiş ve çok geçmeden Tebbet suresi nazil olarak bedduasına karşılık verilmiştir.¹⁶ Bu olay, tebliğ kim tarafından ya da nasıl yapılırsa yapılsın, hidayetin nasip olması beşerin gayretine değil, Allah'ın irade ve hikmetine bağlı olduğunu göstermektedir.

Özetle tebliğ; İslam'a davettir. Peygamber vazifesi olan tebliğin, O'nun varisleri tarafından da yerine getirilmesi, bir görev olarak addedilmesi, insanlığın kurtuluşuna vesile olan bir yol olarak görülmüştür. Tebliğ, İslam dinini ve onun temellerini anlatarak, insanların bu esaslar istikametinde yaşamlarını sürdürmelerini sağlamaya çalışmaktır.

1.7.3. Tebliğin Hükümü ve Gerekliliği

Tebliğ, İslam'ın temel ilkelerinden biri olarak, Allah'ın mesajlarını insanlara doğru ve eksiksiz bir şekilde ulaştırma görevini ifade eder. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde bu görev, inananlara belirli sorumluluklar yükler ve İslam toplumunun düzeni ve ahlaki değerlerinin korunması açısından büyük önem taşır. Tebliğ, bireylerin ve toplumların doğru bilgiyle aydınlanmasını ve bu bilgi doğrultusunda hareket etmesini sağlamak amacıyla yapılır.

---

¹⁵ eş-Şuarâ, 26/214.

¹⁶ Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kasîr b. Gâlib el-Emelî Ebû Ca'fer et-Taberî, *Camîu'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân*, çev. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Mü'essesetü'r-Risâle, ts.), 407-408.

Bu bağlamda, tebliğin hükmü ve gerekliliği, Kur'an ayetleri ve hadislerle temellendirilmiş olup, Müslümanların bu görevi yerine getirmesi hem kişisel hem de toplumsal sorumlulukları kapsamında değerlendirilmektedir. Tebliğ, belirli bir grup ya da birey değil, tüm Müslümanların sorumluluğunda olan bir faaliyettir. Dolayısıyla, bu görevin yerine getirilmesi, toplumun ahlaki ve manevi değerlerinin sürdürülmesi için kritik öneme sahiptir.

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de inananlara belirli sorumluluklar yüklemiştir. Bu sorumluluklarla ilgili ayetler¹⁷ Allah'ın vahyiyle belirlenen iyi ve kötü değerleri insanlara anlatmayı ifade etmektedir. Bu bağlamda mü'minlere yüklenen bu sorumlulukların neler olduğuna baktığımızda: ilk olarak hayra davet olgusundan bahsedebiliriz. Hayra davet ma'rûfu emretmek ve münkeri nehyetmek görevlerini kapsamaktadır. Hayra davet genel bir sorumluluk olmakla beraber, münkeri men daha zatîdir.¹⁸ Ayrıca hadis-i şerifte "Allah'a yemin ederim ki, Cenâb-ı Hakk'ın senin vasıtanla bir kişiyi hidâyete kavuşturması, (dünyanın en kıymetli nimeti sayılan) kızıl develere sahip olmandan daha hayırlıdır"¹⁹ buyrulmaktadır. Bu durumda bir kişinin hidayete ermesine vesile olmanın dünyevi nimetlerden daha değerli olduğu söylenebilir.

İslam'ı tebliğ eden kişilerin öncelikli görevi tebliğ edeceği bilgiyi doğru kavramaktır. Bu süreci takiben Hz. Peygamberin yaşamını kendi hayatlarına yansıtmak ve tebliğde bulunacakları kişilere açık bir şekilde örneklik teşkil etmeleri gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim'de "Peygambere düşen ancak apaçık bir tebliğden ibarettir"²⁰ ayeti, tebliğ sorumluluğunun sadece mesajı iletmekle sınırlı olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda muhatapların tebliğe karşılık vermemesi durumunda eksikliği muhatapta değil, tebliği gerçekleştiren kişide aramak gerekmektedir. Ümmet olarak içimizden, Hz. Peygamberin zahiren ve bâtinen özümsemiş ve onunla bütünleşip aynîleşmiş rabbani âlimler, ârifler olarak Allah'ın kullarına, Allah'ın mesajlarını muhatapın anlayacağı

---

¹⁷ Âl-i İmrân 3/104.

¹⁸ İsmail Karagöz, "Âl-İ İmrân Sûresinin 104. Âyeti Bağlamında Ma'rûfu Emir ve Münkeri Men Görevi", *Diyanet İlmî Dergi* 59/2 (2023), 454-456.

¹⁹ Buhârî, "Cihad", 141 (No. 2847).

²⁰ en-Nahl 16/70.

dilden tebliğ etmeliyiz. Farz-i kifâye olan bir işin yapılmadığı yerde bu işi yapmak farz-i ayna dönüşmektedir.²¹

İslam'da sınıf ayrımı bulunmamaktadır. Irk, din ve dil farkı gözetmeksizin muhataplarını kucaklayan İslam'ın temel gayelerinden biri i'lây-i kelimetullah'ın dünyada hâkim kılınmasıdır. Her fert sahip olduğu bilgi birikimine, kültür seviyesine bağlı olarak tebliğ görevini yerine getirmekle mükelleftir. Yine Kur'an-ı Kerim'de yer alan "Onlarla en güzel yöntemle tartış"²² emri, irşat faaliyetini muhataplar üzerinde etkili bir şekilde yansımaları gerektirmektedir.

1.8. Davet ve İrşat

1.8.1. Davet-الدعوة

1.8.1.1. Davet Sözlük ve Terim Anlamı

Davet kelimesi Arapça kökenli mastar bir sözcükte çağırarak, seslenmek, adlandırmak, dua veya beddua etmek, ziyafete çağırarak, propaganda yapmak²³ gibi anlamlar taşımaktadır. Kur'an-ı Kerim'de bu terim İslam'a davet,²⁴ imana davet,²⁵ Allah yoluna davet,²⁶ Allah'ın kitabına davet,²⁷ hakka davet,²⁸ hayra davet,²⁹ kurtuluşa davet,³⁰

---

²¹ "Tebliğ Farzı Kifâyedir", haz. Âdem Ergül, *İslam ve İhsan, youtube ilamtv* (Erişim 15 Mart 2024).

²² en-Nahl, 16/125.

²³ Mustafa Çağrı, "Da'vet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/16.

²⁴ es-Saff, 61/7.

²⁵ el-Hadîd, 57/8.

²⁶ en-Nahl, 16/125.

²⁷ Âl-i İmrân, 3/23.

²⁸ er-Ra'd, 13/14.

²⁹ Âl-i İmrân, 3/104.

³⁰ el-Mü'min, 40/41.

hayat kaynağına davet,³¹ esenliğe davet,³² gibi farklı bağlamlarda kullanılmıştır. Örneğin Kur'an-ı Kerim'de geçen "İşte bu benim yolumdur. Ben, ne yaptığımı bilerek Allah'a çağırıyorum; ben ve bana uyanlar (bunu yapıyoruz). Allah'ı ortaklardan tenzih ederim! Ve ben ortak koşanlardan değilim"³³ âyetinden de anlaşılacağı üzere davet genel bir ifadeyle; insanları hak yola çağırmak, insanoğlunun kurtuluşu için çabalayarak onlara cennetin yolunu açmak olduğu ifade edilmiştir. Prof. Dr. Muhammed Ebü'l-Feth el-Beyânûnî ise; "kendisi ile insanlara İslam'ı ulaştırma, öğretme ve tatbikinin yapılabildiği kaide ve usuller bütünü"³⁴ olarak ifade etmiştir.

Başka bir tanımda davetin hem genel anlamda insanları İslam'a çağırma hem de özel anlamda müslümanları hakka davet; İslamî ilkeleri anlama, uygulama ve dini vecibelerini yerine getirmeye çağırma kapsayan bir çaba olarak değerlendirilmektedir.³⁵ Davet lafzı sadece gayri müslimlerin İslam'a çağırılması demek olmayıp, İslam'ın müslümanlara anlatılması, müslüman olmayanlara da İslam'ı ulaştırarak dini kabul etmelerine imkân sağlanmasıdır. Müslim ve Tirmizi'de geçen hadisi şerifte "Kim, bir hidayete davette bulunursa, o hidayete uyanların nail olduğu ecrin tamamına, çağırana da erişir"³⁶ buyrulmaktadır. Yine başka bir ayet-i kerimede müslümanların iyiliği emredip, kötülükten alıkoyduğu³⁷ ifade edilmektedir. Buna göre, İslam'ın anlatılması ve İslam'a davet etmenin müslümanların en temel vazifesi

---

³¹ el-Enfâl, 8/24.

³² Muhammed, 47/35.

³³ Yusuf, 12/108.

³⁴ Muhammed Ebu'l Feth el-Beyânûnî, *Davet İlmi* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021), 25.

³⁵ Yılmaz, "Davet", 13.

³⁶ Müslim bin Haccâc bin Müslim el-Kuşeyri en-Nişaburi, *el-Cami'us Sahih*, çev. Muhammed Fuâd Abdülbâki (Kahire: Matbaatü İsa el-Bâbî el-Halebî, 1955), "İlim", 1674; Ahmed Muhammed Şakir Ebû İsâ Muhammed bin İsâ ibni'd-Dahhak Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî*, ed. İbrahim Udve Muhammed Fuad Abdulkaki (Mısır: Matbaatu Mustafa, 1975), "İlim", (No.2674).

³⁷ et-Tevbe, 9/71.

olduğu ve ecri bol olan bu görevi ikâme etmenin müslümanlara farz-ı kifaye bir görev olduğu görülmektedir.

1.8.2. İrşat-الإرشاد

1.8.2.1. Sözlük ve Terim Anlamı

İrşat genellikle İslam'ı kabul eden müminlerin manevi gelişimine katkı amacıyla yapılan faaliyetler için kullanılıyor olmasının yanında İslam dairesine henüz girmemiş kişilerin hidayete ermelerine yönelik yapılan çalışmalar için de kullanılmaktadır.³⁸

İrşat ve tebliğin amacı; insanlara olumsuz bir tavır sergilemek değil, onlara rehberlik ederek İslam'ı ve İslam ahlakını doğal bir yaşam tarzı haline getirme mücadelesidir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de, Allah'a bilinçli bir şekilde davete edenlerin bu yolda yürüdükleri belirtilmiş ve bu davetin ancak belirli şartlar altında doğru ve değerli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca ayette³⁹ tebliğ ve irşat faaliyetlerinin zorlamadan ve samimi bir şekilde yapılması gerektiğine işaret edilmektedir.

1.8.2.1. Davet ve İrşat'ın Mahiyeti

Her kişinin kalplere etki ettiği kendine özgü bir davet ve irşad metodu bulunmaktadır. Tarihte büyük davalar, fikirler toplumlara hep tebliğ ve telkin yoluyla yayılmıştır. Hz. Peygamber Kur'an'ın evrenselliğini, kurtarıcı bir mesaj olarak vurgulamıştır. Kur'an-ı Kerim'de⁴⁰ muhataplara öğüt vermenin ve onlara durumları hakkında tesirli söz söylemenin önemine işaret edilmektedir. Diğer Peygamberlerin tebliğdeki etkinliği hissî mucizelerle desteklendiği halde, Hz. Muhammed (s.a.v), davet ve irşadı aklı delillerle ve Kur'an'ın hikmetli beyanlarıyla gerçekleştirmiştir.

İslam'ın irşad ve tebliğ metodunda sevgi dili kullanılmaktadır. Olguları akılla algılayanların akıllarına, duygu ile algılayanların duygularına, idrak sancısı çekenlerin ve ötelevi kavrama sıkıntısı çekenlerin kalplerine nüfuz eden tek disiplinin İslam Dini

---

³⁸ Yılmaz, "Davet", 19.

³⁹ Yusuf, 12/108.

⁴⁰ en-Nisa, 4/ 63.

olduğu söylenebilir. Kur'an-ı Kerim'de⁴¹ Allah'ın yoluna hikmetle ve güzel öğütle davete dilmesi, farklı düşünsel seviyelere sahip insanlarla en uygun yöntemle iletişime geçilmesi gerektiği belirtilmektedir. Diğer yandan İslam'ı benimsemeyenlere karşı zorlama yolu açılmamıştır. Dolayısıyla tebliğde üslubun yumuşak olmasına özen gösterilmelidir.

1.8.2.2. Davet ve İrşat'ın Amacı

İslam dini mü'minlerin hem dünyadaki hem ahiretteki hayatlarını şekillendiren bir yaşam tarzıdır. Mü'min kelimesi inanıp tasdik eden, başkalarına güven veren, vaağine sadık olan⁴² anlamlarına gelir. Kişinin "Din gününe"⁴³ kadar iman/küfür mücadelesi içinde geçecek olan hayatını, o güne hazırlaması gerekmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan bir ayet⁴⁴, müslümanları insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmet olarak tanımlar. Ve bu ümmetin iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak ve Allah'a inanmakla yükümlü olduğunu ifade eder. Bu bağlamda davet ve irşadın temel amacı insanları İslam'la şereflendirmektir. Müslüman olmayanları irşat, onları İslam'a davettir. Müslüman olanları irşad ise; imanın getirisi olan salih amel ve güzel ahlakı tavsiye etmektir. Böylece kişi Müslüman olsun, olmasın davetin muhatabıdır.

Bir başka ayette, Hz. Peygamber'e yönelik olarak örtüsüne bürünmüş olanın kalkıp uyarması, sadece Rabb'inin büyüklüğünü dile getirmesi, elbisesini temiz tutması ve her türlü pislikten uzak durması gerektiği vurgulanmaktadır.⁴⁵ Bu noktada Müddessir suresinin ilk ayetleri davetçi için bir yol gösterici niteliğindedir. Zorlu bir mücadeleyi taşıyacak olan Hz. Peygamberin irşadına dönük temelleri atan bu ayetler, Peygambere

---

⁴¹ en-Nahl, 16/125.

⁴² Bekir Topaloğlu, "Mü'min", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31/557.

⁴³ el-Fatiha, 1/3.

⁴⁴ Âli İmrân, 3/110.

⁴⁵ el-Müddessir, 74/1-7.

uymuş olan davetçilerinde dayanak noktasını oluşturmalıdır. Yine bir âyette⁴⁶ “Allah kime hidayet verirse onun doğru yolu bulmuş olacağı, kimi de hidayetten mahrum bırakırsa artık onu doğruya yönlendirecek bir rehber bulamayacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda hidayetin yalnızca Allah’ın takdiri olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır.

Kur’an’da⁴⁷ tebliğin amacıyla ilgili olarak, bu ilahî kitabın insanların üzerinde düşünmesi ve akıl sahiplerinin öğüt alması için indirilmiş olduğu belirtilir. Mü’minlerin öğüt almasının faydalı olduğu vurgulanır.⁴⁸ Ayrıca; Kur’an’ın insanların uyarılması, Allah’ın tek ilah olduğunun bilinmesi ve akıl sahiplerinin öğüt alması için bir bildiri niteliğinde olduğu ifade edilir.⁴⁹

Bu ayetler ışığında irşadın amacı; Allah’ın varlığının ve birliğinin bilincine varılması, insanların düşünerek ve bilinçli yaşamalarına yardımcı olunması, insanların uyarılarak yaşayışlarındaki yanlışlarına dikkat çekmek, inanmayanların ahirette “Bizim bundan haberimiz yoktu”⁵⁰ “Rabbimiz! Keşke bize bir Peygamber gönderseydin de ayetlerine uyup da müminlerden olsaydık”⁵¹ diyenlerin gerekçelerine; “Huzurumda tartışmayın, sizi daha önce uyarılmıştım. Bende söz değişmez ve ben asla kullara zulmetmem”⁵² âyetine dayanak oluşturmaktadır.

1.8.2.3. Davet ve İrşat’ın Hükümü ve Gerekliliği

İslam’da davet ve irşat, sadece bireysel bir görev değil aynı zamanda toplumsal bir sorumluluktur. Ve bu sorumluluk Kur’an-ı Kerim’de ayetlerle pekiştirilmiş ve Hz.

---

⁴⁶ el-Kehf, 18/17.

⁴⁷ es-Sâd, 38/29.

⁴⁸ ez-Zâriyât, 51/55.

⁴⁹ İbrahim, 14/52.

⁵⁰ el-A’râf, 7/172.

⁵¹ el-Kasas, 28/47.

⁵² Kâf, 50/28-29.

Peygamberin sünneti ile örneklendirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in⁵³ Ayetinde Allah Teâla Müslümanlara yönelik olarak içlerinden hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülüğü meneden bir topluluk bulunması gerektiğini belirtmektedir. Bu ayete dayanarak İslam âlimleri davetin farz olduğunu ifade etmişlerdir. Bir hadisi şerifte Rab'dan gelen ayetleri insanlara ulaştırması gerektiği vurgulanmaktadır.⁵⁴

Hiz. Peygamber örtüsüne bürünmüş bir haldeyken "Kalk ve uyar"⁵⁵ hitabıyla ilk davet emrini almıştır. Ardından "Yakın akrabalarını da uyar"⁵⁶ ayeti ile bu daveti açık bir şekilde ilan etmiştir. Ayrıca, Hiz. Peygamber'in bir tanık, müjdeleyici, uyarıcı, Allah'a çağırıcı olarak gönderildiği belirtilmiştir.⁵⁷ Bu ifadeler Hiz. Peygamber'in tebşir ve inzar görevinin olduğu bildirilmektedir.

Yukarıda belirtilen Âl-i İmran suresinin 104. Ayeti kerimesinde davetin hükmü üzerine iki görüş bildirilmiştir; Birinci görüşe göre davet görevini üstlenmek her Müslümanın görevi olmamakla beraber bu farziyet ancak ilim ehli olan belirli bir zümreyi kapsamaktadır. İkinci görüşe göre davet görevi her Müslümanın üzerine farzdır. Her Müslüman gücü nispetinde insanları kötülükten alıkoymak ve onlara iyiliği emretmekle mükelleftir.⁵⁸

1.9. Emr-i Bil Ma'ruf ve Nehy-i Ani'l Münker

1.9.1. Sözlük ve Terim Anlamları

İyiliği emretmek / Emri bil ma'rûf ifadesindeki emir kelimesi sözlükte iki temel anlam taşımaktadır. Bunlardan birincisi; hal, durum, iş, olay, konum anlamlarını ifade eder. Bu kullanım Kur'an-ı Kerim'de 150'den fazla ayette geçmektedir. İkinci anlamı ise

---

⁵³ Âl-i İmran, 3/104.

⁵⁴ Buhârî, "Enbiya", 51 (3374).

⁵⁵ el-Müdesir 74/1-2.

⁵⁶ eş-Şu'ara 26/214.

⁵⁷ el-Ahzâb 33/45-46.

⁵⁸ Karaman vd., *Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri*, 645-649.

nehyin zıddı olarak istemek manasında kullanılır.⁵⁹ Böylece emir çeşitli alanlarda kullanılmıştır. Emir aynı zamanda “Emretmek, buyurmak, bir işin yapılmasını istemektir. Emir bir işi birisine yüklemek”,⁶⁰ “Birisine bir işi buyurmak iyi olandan yapmasını istemek”⁶¹ anlamı da taşımaktadır. Kur’an-ı Kerim’de “Nehyin zıddı olarak da kullanılmıştır”.⁶²

Ma‘rûf kelimesi Arapça’da “Bilmek, tanımak, düşünerek kavramak” anlamındaki irfan kökünden türetilmiş olup “Bilinen, tanınan, benimsenen şey”⁶³ anlamlarına gelmektedir.

Nehy-i ani’l münker ise kötülükten menetmek demekle beraber, nehy, yasaklamak, menetmek ve engellemek anlamlarına gelir.⁶⁴

Münker ise “Bir şeyi bilmemek, bir şey zor ve sıkıntılı olmak” gibi anlamlar taşıyan nûkr veya nekâret kökünden gelir ve “Tasvip edilmeyen, yadırganan, sıkıntı duyulan şey”⁶⁵ anlamları taşır.

Kısaca, Emr-i bil ma‘rûf ve nehy-i ani’l münker, iyiliğin teşvikiyle insanları doğru yola çağırarak ve kötülükten sakındırarak ondan uzak tutmaktır. Bu kavram Kur’an-ı Kerim’de “İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir”⁶⁶ âyetiyle desteklenmiştir. Âyetten de

---

⁵⁹ Nuri Kahveci, “Fıkıh Usûlü Açısından Emrin Delaleti ve Emre Delalet Eden Lafızlar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ksü İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2009), 26.

⁶⁰ Muhammed Ali Neccar, *Mucemul Vasît* (Beyrut: Darul Fikr, 1972), “Emir”, 1/26.

⁶¹ Ebu’l-Kasım Muhammed Zemaşerî (Beyrut: Daru-l Kütübü’l İlmiyye, 1998), “Esâsu’l Belâğa”, 1/19.

⁶² Ebu’l Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzur, *Lisânu’l Arab* (Beyrut: Dâru Sadır, 1414), 4/26-27.

⁶³ Mustafa Çağrıç, “Emir bi’l-Ma‘rûf Nehiy ani’l-Münker”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/138.

⁶⁴ İbn Manzur, *Lisânu’l Arab*, 15/343.

⁶⁵ Çağrıç, “Emir bi’l-Ma‘rûf Nehiy ani’l-Münker”, 11/138.

⁶⁶ Âli İmrân, 3/104.

anlaşılacağı üzere kurtuluşa ermenin bir yolu da ma'rûfu emretmek, iman ve itaate çağırarak, münkirden menetmek ve Allah'a başkaldırıya karşı durmaktır.

1.9.2. Emr-i Bil Ma'rûf ve Nehy-i Ani'l Münker-النهي عن المنكر'in Hükümü ve Kapsamı

İslam düşüncesinde ma'ruf terimi dinin iyi ve doğru olarak kabul ettiği inanç, ibadet, düşünce ve davranışların tümünü kapsar.⁶⁷ Nitekim bir hadiste umum bir lafız olarak zikredilen şu “Kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki bu imanın en zayıf derecesidir.”⁶⁸ Bu hadiste geçen “kim” lafzı geneli ifade ettiği için, İslam'ı din olarak benimseyen her kimse iyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma göreviyle şer'an mükelleftir. Bu bağlamda görevi ifa etmek şer'i bir zorunluluktur. Her hal ve zeminde ferdin yapmakla yükümlü olduğu bir görevdir. Lakin iyiliğin emri, kötülüğün terki ilmî konular söz konusu olduğunda ise bu sadece alimlerce üzerinde ittifak bulunan mevzularda emir ve nehiylerde bulunabilmektedir.

İyilik; aklen ve dinen güzel kabul edilip Kur'an'a ve sünnete uygun olan,⁶⁹ kötülük ise; aklen ve dinen çirkin kabul edilerek Kur'an'a ve sünnete aykırı olan şeylerdir.⁷⁰ İslam'ın bu iki farızası yüce kitabımız Kur'an ve hadis-i şeriflerde ikisi bir arada zikredilmişken, kötülükten alıkoymak tek başına da zikredilmiştir. Bu durum kötülüğün engellenmesinin İslam ahlakında ne kadar önemli bir yer tuttuğunu vurgulamaktadır.

---

⁶⁷ Yılmaz, “Davet”, 20.

⁶⁸ Müslim, “İman”, 49.

⁶⁹ Ebü'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Abdirezzâk Zebîdî (Kuveyt: Daru-l Hidaye, 2001), “Tacü'l-Arus Mincevahiri'l-Kamus”, 24/135.

⁷⁰ Zebîdî, “Tacü'l-Arus Mincevahiri'l-Kamus”, 14/290.

1.10. Tebliğ ve İrşatla Yakın Anlamlı Kavramlar

1.10.1. Nasihat-النصيحة

Nasihât başkasının hata ve kusurunu giderilmesi için gösterilen gayret, iyiliği teşvik etmek ve kötülükten alıkoymak amacıyla verilen öğüt, başkasının faydasına ya da zararına olan meselelerde bir kimsenin onu bilgilendirmesi ve bu yönde çaba göstermesi⁷¹ olarak nitelendirilmiştir. Hz. Peygamber Efendimiz “Din nasihattir” buyurmuştur. Kimin için nasihattir diye sorulduğunda ise “Allah, Kitabı, Resûlü, mü’minlerin yöneticileri ve tüm müslümanlar için nasihattir.”⁷² diyerek dinin tamamını nasihat olarak nitelendirmiştir. Bu ifade İslam’da nasihat kavramının geniş ve kapsamlı bir anlam taşıdığını ortaya koymaktadır.

1.10.2. Sohbet-الصحبة

Sözlükte sohbet kısa bir zaman diliminde birlikte olmayı⁷³ ifade etmekle beraber, bedenle ya da gönülle uzun süre birliktelik kurarak, arkadaşlık ve yakınlık oluşturma halidir. Sohbet, dini ve dünyevî konuların konuşulduğu bir toplantı⁷⁴ gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Ashap ve sahabe kelimeleri de sohbet kelimesi ile aynı kökten türetilmiş olup Hz. Peygamber’in yakın arkadaşlarını ifade etmektedir.

Sohbet öğüt vermek olarak kapsamında ele alındığında, bir kişiye belirli bir durumda ne yapması ya da ne yapmaması konusunda tavsiyelerde bulunmak⁷⁵ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu çerçevede sohbet, insanlar arasında manevi bir bağ kurmayı ve karşılıklı bilgi alışverişini teşvik eder.

---

⁷¹ Mustafa Çağrı, “Nasihât”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/408.

⁷² Müslim, “İman”, 55.

⁷³ Süleyman Uludağ, “Sohbet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2009), 37/350.

⁷⁴ Uludağ, “Sohbet”, 37/350.

⁷⁵ Rasim Bakırcıoğlu, *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü* (Ankara: Anı Yayıncılık, 13 Aralık 2012), “Sohbet”, 677.

1.10.3. Vaaz- الوعظ

Sözlükte “öğüt vermek, sakındırmak, uyarmak” anlamı taşımakta olan vaaz kavramı, dinî ve ahlâkî olarak cemaati aydınlatma ve mânen gelişmesini sağlamayı amaçlayan Din âlimleri tarafından, dini mahallerde yapılan konuşmalardır olarak tanımlamak mümkündür. Diğer yandan, İslam dinînin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili, toplumu aydınlatmak, bilgilendirmek, gerekli durumlarda rehberlik etmek üzere, alanında yetkin görevlilerin muhatap kitlelerine ulaştırdığı mesajlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

HACI VEYİSZÂDE MUSTAFA SABRİ KURUCU'NUN HAYATI, EĞİTİMİ, ŞAHSİYETİ ve HİZMETLERİ

2.1. Hayatı

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ve ailesi 20. yüzyılda Konya'da yaşamış ve ilme verdikleri önemle tanınmış bir ailedir. Müderris ve imam hatip olan bir babanın iki oğlundan biri olarak yetişen; kendisi tezimizin konusu da olmuş olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ise davet ve irşad faaliyetleri ile ülke çapında tanınmıştır. Konya'da kurucusu olduğu İmam hatip okulları, vaizlik ve imamlık görevleriyle önemli hizmetlere vesile olduğu bilinmektedir.

2.1.1. Nesebi ve Ailesi

Osmanlı Devleti'nde nüfus sayımı kayıtlarının XIX. yy.'dan önce düzenli olarak tutulmadığı için, tarihi çok eskiye giden aile bilgileri sınırlıdır. Bu dönemde şeceresi tutulanlar genelde, seyyid, şerif ya da ilmiye sınıfına dahil ailelerdir. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun nesebini incelediğimizde; Hacı Veyis Efendi'nin dedesi Kara Veli XVIII. Yüzyılda Konya'da doğmuş, XIX. yüzyılın ortalarına kadar yaşamıştır. 1820 yılında askere gitmiş, 1828-1829 Osmanlı-Rus harbine katılmış, yüzünden yaralanmış ama ailesine ise şehit olduğu haberi verilmiş olmasına rağmen Kara Veli esir düşmüştür. Esareti bitip Konya'ya döndüğünde yüzü tanınmayacak halde olduğu için ve ailesi onun şehit olduğuna inandığından Kara Veli'yi kabullenmemişlerdir. Kara Veli'ye dayıları olan Bekirler sülalesi sahip çıkmıştır. Kendisine yeni bir hayat kurarak, onu himayesine alan dayısının kızıyla evlenmiş ve

Şatır Yaylasına yerleşmiştir. Bu soydan gelenlere Recepler Sülalesi denilmiştir.⁷⁶Kara Veli 1833'te oğulları Mustafa (Mustafa Sabri Kurucu'nun dedesi) ve İsmail ile hacca gitmiş ve Halep'teyken vefat etmiştir. Kara Veli'nin ölümünden sonra küçük oğlu doğmuş ve hatırasını yaşatmak adına Kara Veli'nin adı vefatından sonra doğan oğluna verilmiştir. Ailenin ilim yolculuğu Kara Veli'nin oğulları Mustafa (Mustafa Sabri Kurucu'nun dedesi) ve İsmail'in Konya'ya medrese okumaya gelmesiyle başlamıştır. Kara Veli'nin vefatından sonra hanımı oğullarının medreseden hocası Seyit Abdülkerim ile evlenmiş bu evlilikten Seyyit Mehmet, Ayşe ve Zeliha adında çocukları doğmuştur.⁷⁷

Kara Veli'nin oğlu Mustafa'nın (Mustafa Sabri Kurucu'nun dedesi) Konya Köprübaşı Medresesinde Müderrislik yapan hocası seyit Abdülkerim, Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın soyundan gelen Bağdatlı bir seyyittir. Babası Kara Veli vefat eden Mustafa (Mustafa Sabri Kurucu'nun dedesi) annesinin, hocası Seyyid Abdülkerim ile evlenmesini istemiştir. Seyyid Abdülkerim evlenince içgüveysi olarak Kara Veli'nin Sedirler Orta Mescitteki evine yerleşmiş ve çocuklarının eğitimiyle yakından ilgilenmiştir.⁷⁸

Seyyid Abdülkerim'in oğlu, Mustafa'nın (Mustafa Sabri Kurucu'nun dedesi) üvey kardeşi olan Seyyid Mehmet'in iki oğlu ve dört kızı olmuştur. Kara Veli'nin oğlu Mustafa'dan olma torunu Veyis Şükrü, önce Fadimana adında Şatır'lı bir hanımla evlenmiş ama uzun süre çocukları olmayınca eşinden izin alarak amcası Seyyid Abdülkerim'in oğlu Seyyid Mehmet'in kızı Fatma ile evlendirilmiş böylelikle Veyis Şükrü Efendi'nin Hacı Veyiszâde olarak bilinen Mustafa Sabri ve İbrahim adında iki oğlu, Fatıma, Hatice ve Rahime adında üç kızı dünyaya gelmiştir.⁷⁹

---

⁷⁶Yusuf Küçükdağ, *Konyalı Üç Müderris Hacı Veyis ve Oğulları Mustafa ve İbrahim Efendiler* (Konya: Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2018), 8-10.

⁷⁷Yusuf Küçükdağ, *Hacı Veyiszade Mustafa Efendi* (Konya: Karatay Belediyesi Kültür Yayınları, 2021), 3-5.

⁷⁸ Küçükdağ, *Hacı Veyiszade Mustafa Efendi*, 3-5.

⁷⁹ Mustafa Küçükaşçı, "Şehir ve Alimleri Sempozyum Kitabı", ed. Ramazan Altıntaş vd. (Konya'nın Manevi Dünyasını Aydınlatan: Hacı Veyis Efendi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Kültür Yayınları, 2016), 153.

2.1.1.1. Babası ve Annesi

Konya'nın ilmî yönüyle tanınan bir ailesine mensup olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, öğrencisi M. Ali Uz'un kitabında geçtiği üzere,

1303 Rûmi, 1887 Milâdî yılında Konya İline bağlı Karatay İlçesinin Şatır Köyünde doğmuştur. "Hoca Efendinin nüfus kayıtlarında doğum tarihleri 1305'tir". Babası büyük alimlerden Hacı Veyis Şükrü Efendi annesi ise Fatma Hanımdır.⁸⁰

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ile alakalı bilgi edinmek için yapılan görüşmelerden; Mustafa Koruyucu Beyefendi'nin şu söyledikleri dikkat çekicidir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi dediğimiz zatı tanımadan önce babasının tanınması lazım. Çünkü ben kendim içinde aynı isteği söylerim. Ne zaman doğdun deseler "Ne zaman doğduğumdan daha önemlisi, benim hayatım ben doğmadan yüz yıl kadar önce başlamış" derim⁸¹ şeklinde nitelemiş, usulün fûrûa etkisinin ne kadar etkili olduğundan bahsetmiştir.

Hacı Veyis Şükrü Efendi'nin torunlarından Prof. Dr. Hüseyin Kara ile yapılan görüşmede geçen ifadeler ise;

İki tane Hacı Veyiszâde var, bir tanesi Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi diğeri Hacı Veyiszâde İbrahim Efendi. İbrahim efendinin muhacir olma, mücavir olma özelliğinden dolayı Konya'da çok anılmadığından Konya'da Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi kalmış. Mustafa efendi de hiçbir zaman kendi ismini ortaya çıkarmayacak kadar edepli, hep babasının ismiyle anılmayı tercih ederek vefalı bir tavır sergilemiştir. Böyle olunca Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi'nin var olan hasletini iyi kavrayabilmek anlayabilmek durumu iyi irdeleyebilmek için hem onu yetiştiren hem de ilk hocası olan ve eldeki süreci çok iyi kavramış olan babasını iyi anlamak, evdeki annesine,

---

⁸⁰ Mehmet Ali Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi* (Konya: Selçuklu Belediyesi kültür yayımları, 2009), 18.

⁸¹ Mustafa Koruyucu, "Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi" (Görüşmecisi: Ayşenur Çelik, Ses Kaydı, Görüşme 12 Haziran 2023).

*kardeşlerine, halalarına iyi bakmak lazım. Bu sebepten Hacı Veyis Hoca Efendi'nin var olan kültürünü bizim yetiştirdiğimiz ağacın meyvelerini ne olur acaba diye tadına bakmadan önce o ağacın dikilmesinde oluşmuş olan tohuma iyi bakmak lazım. Bu sebepten, hassaten birinci tavsiye olarak Hacı Veyis Hoca Efendi'yi muhakkak anlamak, okumak ve anlatmak lazım,*⁸² demiştir.

Biz de Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'yu tanımaya babası Hacı Veyis Şükrü Efendi ile başlamayı uygun gördük.

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi'nin babası Hacı Veyis Şükrü Efendi; 1861 yılında Konya'nın Şatır köyünde doğmuştur. Babası Hacı Mustafa annesi ise Fatma hanımdır.⁸³ Sedirler Sıbyan Mektebi'nde kardeşi Mehmet ile ilk eğitimini alan Veyis Efendi, burada Bekir Hoca Efendi'de hıfzını tamamlamıştır. Aladağlı Mehmet Efendi'nin ve Aladağlı Hacı Ahmet Rüştü Efendi'nin derslerine devam ederek icazet almıştır. Akabinde Büyük Çimi'li Hoca Şeyhülkurrâ Ahmed Efendi'nin tecvid ve kıraat derslerine devam etmiş, klasik Arapça lisan kitaplarının da büyük kısmını ezberlemiştir.⁸⁴

Hacı Veyis Efendi girmiş olduğu imtihanda Köprübaşı Caddesinde bulunan Adliye Medresesinde müderrisliğe başlamış bu görevi medreselerin kapanmasına kadar devam ettirmiştir. Bu medresede görevde iken Dolav Ulu Camii'nde de elli yıl ücretsiz imamlık görevini ifa etmiştir. Hacı Veyis Efendi aynı medresede kıraât dersleri de vermiştir.⁸⁵

---

⁸² Hüseyin Kara, “Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi” (Görüşmecî: Ayşenur Çelik, Ses Kaydı, Görüşme: 12 Haziran 2023).

⁸³ Ahmet Yorulmaz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Efendi'nin Hayatı ve İlmî Kişiliği, Mücadelesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 5.

⁸⁴ Küçükbaşçı, “Şehir ve Alimleri Sempozyum Kitabı” *Konya'nın Manevi Dünyasını Aydınlatan: Hacı Veyis Efendi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Kültür Yayınları, (Konya, 2016), 153.

⁸⁵ Mustafa Küçükbaşçı, “Hacı Veyis (Kurucu) Efendi”, *Konya Ansiklopedisi* (Erişim 30 Nisan 2024).

Hacı Şükrü Efendi'nin torunu Prof. Dr. Hüseyin Kara Beyefendi ile görüşmemizde şöyle bir anekdot anlatmıştır;

Ali Ulvi Hocamın Hacı Veyis Hoca Efendiyle ilgili meşhur bir tabiri var; hatta çoğu zaman da gördükçe çok hızlı ve mutlulukla okuduğum bir özelliği var. Ali Ulvi hocam dedesiyle ilgili bahsederken, “Zamanın Birgivi’si, sünnete ittibayı esas alan, her türlü bid’at ve hurafeye muhalif, keramete değil istikamete ehemmiyet veren, ders sahibi, dava adamı, büyük mücahit, nasih-i emin, hadim-i din-i mübin, medreselerin yüz akı Hacı Veyis Hoca Efendi” diye çok güzel bir tarif yapmışlardır.⁸⁶

Babası, Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun ilk muallimidir. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ilim yolculuğuna, babası Veyis Şükrü Hoca Efendi'nin Köprübaşındaki Zâri Efendi Medresesinde başlamıştır.⁸⁷

Hacı Veyis Efendinin torunu Ali Ulvi Kurucu Beyin hatıratında dedesi için; babasından kalan tarlasını ortağa vererek geliriyle kıt kanaât geçinmiş ve Konya'da Dolav Mahallesindeki Ulu Camii'de elli sene bilfiil fisebilillah görev yapmıştır⁸⁸ ifadeleri yer alır. Vaktin kıymetini en üst seviyede tutan ve Konya'ya kardeşi Mehmet'le medrese okumaya giden Hacı Veyis Efendi, yemek pişirmenin meşakkatini okumaya gittikleri Konya'da yaşayınca, bir kolaylık bulmanın gerekliliğini görmüşlerdir. Köyde annelerinin yemek yapmak için kattığı bulguru sabah medreseye gitmeden ıslatıp, öğlen geldikleri vakit ıslanmış bulgura yağ ve kavurma karıştırıp, “Annemiz bulguru zaten kaynatıp sonra kurutmuştu” diyerek vakit kazanma peşine düşmüşler ve günlerini bu şekilde geçirmişlerdir.⁸⁹

Hacı Veyis Efendi bir defasında Kur'an ve İslamî ilimler talim ettiği için karakola çağrılmış ve sırasını beklerken yanında bulunan polise; Evladım sen Kuran'ı Kerim

---

⁸⁶ Kara, “Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi” (Görüşme: 12 Haziran 2023).

⁸⁷ Ali Osman Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri* (İstanbul: Kitaparası Yayınları, 2019), 141-142.

⁸⁸ Ertuğrul Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar* (İstanbul: Kaynak, 2008), 1/101.

⁸⁹ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 1/102.

okumasını bilir misin? Diye sorup olumsuz cevap alınca, gel vakti değerli kılalım sana Fatıha Suresini öğreteyim demiştir.⁹⁰ demiştir. Bu hatıratla Hoca Efendi'nin tebliğ faaliyetlerini yerine getirirken nasıl bir cesaretle büyük bir çaba içerisinde olduğu görülmektedir.

Hacı Veyis Efendi'nin torunlarından Mustafa Koruyucu dedesinden bahsederken;

Hacı Veyis Hoca, davetçi olması ile tanınan bir insan. Allah'ın dinini yaşayan ve öğreten biri. Ailesinin dışında, mahallesi, akrabaları, şehrini etkileyen bir kimsedir. Hacı Veyis Hoca neredeyse orayı domine eden bir yanı vardır. Namaz kılmayan namaza başlar, hayatlarında İslam olamayanlar değişir, Hoca neredeyse tadını kokusunu verir ve İslam'la domine eder. Asla lağyla meşgul olmayan biridir. Hacı Veyis Efendi'nin geliri ise kendi eliyle kazandıklarıdır. Dinden para almaz. Namaz kıldırmaktan, çocuk okutmaktan para almaz. Vakfın ona tahsis ettiği parayı talebelerine dağıtır. Şatır'da arazileri var ne ektiyse, kimseye el açmaz Allah ne verdiyse onunla geçinir. Bugün üç ekmek alabilecekse üç ekmek alınır onu yerler. Varsa yerler yoksa hamd ederler. Çarşıya yeni çıkmış bir meyve, çocukların onda gözü kalmaması için alması lazım. Evde 10 kişiyi aşkın adam var dedem almış beş kayısı... eve gelmiş cebinden çakısını çıkarmış adam başına böler herkes şifa niyetine kayısıdan bir şak alır ve yerler ve namerde muhtaç olmazlar. Hayatı boyunca kimseye el açmaz kimseden bir şey istemez. Hocanın fakru zaruret çektiğini de kimse bilmez. Bir gün nenem der ki; "Ya bu Dolavlı⁹¹ talebelerin, cemaatin, bu insanlar hiç mi düşünmezler bu hocanın da ihtiyacı olur mu ki" diye söyleyince; dedem ne diyeceğini şaşırır ve: "tükiir tükiir dediğini tükiir... Dediğin laf Akdeniz'e düşse orayı murdar eder, demiştir."⁹²

Hacı Veyis Şükrü Efendi'nin iki oğlu da hafız olup, biri Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu diğeri ise Hafız İbrahim Efendidir. Hafız Ali Ulvi Kurucu Beyefendinin babası olan Hafız İbrahim Efendi de öğrenimine babasının tedrisinde başlayarak iyi bir eğitim

---

⁹⁰ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 1/148-149.

⁹¹Doğu harbinden, Rus harbinden kaçanları Dolav mahallesinde hariciyelerine yerleştirmişlerdir.

⁹² Koruyucu, "Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi" (Görüşme 12 Haziran 2023).

almıştır. Hayatının büyük kısmını Medine’de geçirmiş ve Orada vefat etmiştir. Kızları da iyi birer eğitim alarak Konya’da yaşamlarını sürdürmüşler ve ders halkalarıyla sayısız öğrenci yetiştirmişlerdir.⁹³

2.1.1.2. Eşi ve Çocukları

Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu, medrese eğitiminin ardından Konya Ereğli’sine bağlı Hortu Köyünden Hacı Yusuf Ağa’nın kızı Meryem Hanım’la evlenmiştir.⁹⁴ Meryem Hanım, 1959’da vefat ederek Konya Üçler Mezarlığına defnedilmiştir.⁹⁵

Mustafa Kurucu’nun Meryem Hanım’dan iki oğlu, dört kızı dünyaya gelmiştir. Erkek çocukları Mehmet ve Veyis Efendiler, kızları ise Halime, Sakine, Fatıma ve Sâre hanımlardır. Hacı Veyiszâde’nin oğullarının ikisi de hafızdır.⁹⁶

2.2. Çocukluğu, Gençliği ve Eğitimi

“Hacı Veyis Şükrü Efendi Konya’nın tanınmış kıraat üstatlarından, İmam hatip, aynı zamanda Köprübaşı Zâri Efendi müderrisi, ahlak timsali”⁹⁷ âlim ve zâhit bir şahsiyettir. Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi, Hacı Veyis Efendi’nin iki oğlundan biri olarak dünyaya gelmiştir. Çocukluğu ve gençliği medreselerde ilim talebesi olarak geçmiştir. Çocukluğuna dair kitaplarda fazla bilgiye rastlanmamıştır.

Köprübaşı semtinde Zâri Efendi Medresesinde müderrislik yapan Hacı Veyis Efendi, çocuklarının eğitimiyle ilgilenerek, onların iyi bir eğitim hayatı sürmelerine gayret sarfetmiştir. Mustafa Sabri ve İbrahim Efendilerin hafızlıkları ve ilkokul tahsilleriyle

---

⁹³ Kara, “Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi” (Görüşme 12 Haziran 2023).

⁹⁴ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 158.

⁹⁵ Mehmet Ali Beştav, *Konyalı H. Veyiszade Mustafa Kurucu-Hayati Şahsiyeti* (Konya, 1960), 3.

⁹⁶ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 11-13.

⁹⁷ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 141.

yakından ilgilenmiş, kendilerinin riyasetinde eğitimlerini tamamlamaları için çabalamıştır.⁹⁸ Buradan anlaşılacağı üzere Mustafa Sabri Kurucu, ilköğrenim ve hafızlığını babasından ikmâl etmiştir.

Torunlarından Prof. Dr. Mustafa Fayda'nın kaleme aldığı makalede ilk öğrenimini babasından aldığı ve Kur'an-ı Kerim hıfzına başladığı, bir müddet Sedirler'de bulunan Sıbyan Mektebi'ne devam edip ardından, babasının da hafızlık hocası olan Bekir Hoca Efendi'de hıfzını tamamladığı bilgilerine rastlanmaktadır.⁹⁹ Yusuf Küçükdağ'ın Üç Müderris isimli kitabında ise; "Veyis Efendi, Bekir Efendi'nin ilk yetiştirdiği hafız, Mustafa Efendi ise son yetiştirdiği hafızdır"¹⁰⁰ ibaresi geçmektedir.

Hacı Veyis Efendinin her sene Arap arkadaşlarını misafir etmesiyle öğrenmiş olduğu Arapçası, hayret verici şekilde iyi derecede olarak görülmüştür.¹⁰¹ Yeğeni Ali Ulvi Bey'in bir hatırasında, dedesi Hacı Veyis Efendi yokluk içerisinde olsa bile her sene Halepli, Şamlı Arap ders arkadaşlarını davet ederek oğullarının gelen misafir hocalarla ilgilenmelerini ve bu şekilde Arapçaya hâkim olmalarını sağladığını ifade etmiştir. Mekke ve Medine'de Arapça bilgileri şaşkınlıkla karşılanan Hacı Veyiszâde efendiler; "Arapçaya nasıl hâkim oldunuz?" sorusuna; "Allah Arab'ı bizim ayağımıza getirdi" diyerek cevap vermişlerdir.¹⁰² Yine öğrencilerinden Prof. Dr. Hayrettin Karaman: "Hocamız emsaline nispetle Arapçayı çok rahat konuşurdu" demiştir.¹⁰³

---

⁹⁸ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 147.

⁹⁹ Mustafa Fayda, "Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu Hoca Efendi", *Şehir ve Alimleri Sempozyumu*, ed. Ramazan Altıntaş vd. (Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu Hoca Efendi, Konya: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Kültür Yayınları, 2016), 163.

¹⁰⁰ Küçükdağ, *Konyalı Üç Müderris*, 86.

¹⁰¹ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 20,86.

¹⁰² Koruyucu, "Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi" (Görüşme 12 Haziran 2023).

¹⁰³ Hayrettin Karaman, *Bir Varmış, Bir Yokmuş* (İstanbul: İz Yayınevi, 2015), 1/196.

2.3. İlmî yönü

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu eğitim ve tasavvufî terbiye açısından sağlam bir temel üzerinde yükselmiş, Konya'nın önde gelen âlimlerinden biri olarak tanınmıştır.¹⁰⁴ Konya Karatay Üniversitesi öğretim üyesi Yusuf Küçükdağ Hacı Veyiszâde için şunları ifade etmiştir: Kendisinden beklenen eserler kaleme alması ve fikirlerinin bizleri aydınlatıcı olmasıydı.¹⁰⁵ Ancak Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun yaşamında basılmış bir eseri bulunmamakla beraber bu onun hiç eserinin olmadığı anlamına gelmemektedir. Konya Merkez Vaizliği yaptığı 1950'li yıllarda terfi edebilmek için bir kitap yazma gerekliliği ile karşılaşmıştır. Bundan dolayı 1953 yılında konusu belli olmayan bir risale yazmış, Diyanet İşleri Başkanlığı'na teslim etmiştir.¹⁰⁶ Kitap bir jüri tarafından incelenmiş, kendisinin "İlmî kudretini belirtir mahiyette bulunmuştur"¹⁰⁷ ama seviyesi yüksek bulunduğu için: "Bundan sonra daha açık ifadelerle halka faydalı olması ve tefsir ve hadisi şeriflerde me'hazlarını göstermesi gerektiğinin kendisine bildirilmesi"¹⁰⁸ istenmiştir. Söz konusu risale Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivi'ndeki Özlük Dosyasında bulunmamaktadır.¹⁰⁹

Bazı yazarlar âlimler vefat ettikten sonra, onların bıraktığı etkiyi çeşitli yönleriyle anlatmaya çalışırlardı. Bu bağlamda Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun kitap anlamında bir eseri olmadığı belirtilmiştir. Ancak her alim geride bir iz bırakmıştır. Mustafa Sabri Efendi'nin yazılı bir eseri yoktur. Fakat öğrencilerinin defterine ders esnasında yazdırdığı küçük notlar mevcut olabilir. Hacı Veyiszâde'nin yaşadığı dönem savaş ve inkılaplarla dolu olduğu için, bu dönemdeki etkisi resmi olarak kaydedilmemiştir. Ancak öğrencileri aracılığı ile geride kalıcı bir etki bırakmıştır.¹¹⁰

¹⁰⁴ Karaman, *Bir Varmış, Bir Yokmuş*, 1/196.

¹⁰⁵ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 60.

¹⁰⁶ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 60.

¹⁰⁷ DİB Arşivi, *Mustafa Kurucu Özlük Dosyası*, no.24.0004.

¹⁰⁸ DİB Arşivi, *Mustafa Kurucu Özlük Dosyası*, no.24.0004.

¹⁰⁹ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 60.

¹¹⁰ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 204-205.

Bir sohbette Mehmet Ali Beştav, Hacı Veyiszâde'ye bir teklifte bulunur: “Hocam; ilimde, hilmde, irfanda iz’anda bir deryasınız. Ne olurdu bir kitap yazsanız bunun bir kısmını da kâğıt üzerinde bıraksanız” deyince Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu: “Bilmiyor musunuz benim yüzlerce hatta binlerce eserimin olduğunu” M. Ali Bestav: “Bilmez miyim hocam... Yetiştirdiğiniz ve yetiştirmekte olduğunuz öğrencilerden haberdarım, ama kitap yazmadınız” Hacı Veyiszâde buna karşılık olarak “Bir kalpten bin kitap çıkar da bin kitapta bir kalp bulunmaz” şeklinde yanıt vermiştir.¹¹¹ Bu söz etkinin kesin olacağı belli olmayan eserler bırakmaktansa, öğrenci yetiştirmenin hem daha etkili hem daha değerli olduğunu vurgulamaktadır.

2.3.1. Zahirî Eğitimi

Bir öğrencinin örnek aldığı kimselerin başında, şüphesiz; eğitiminde rolü büyük olan hocası ya da hocaları gelmektedir. Rol model olarak her zaman öğrencilerine örneklik teşkil eden Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu hakkında İmam hatip okulundaki öğrencilerinden Mehmet Ali Uz, yazdığı kitapta şunları ifade etmiştir:

*Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Efendi yalnız medrese eğitimini kâfi bulmayıp, Abidin, Rifat ve Ahmet Ziya Efendilerden, hesap, matematik ve coğrafya dersleri almış olup ayrıca Filibeli Mesnevîhan Sıtkı Dededen de Farsça öğrenmiş, Memiş Efendi'nin oğlu Muhammed Bahâeddin Efendiden de manevi feyz almıştır.*¹¹²

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi, 20’li yaşlara geldiğinde Ziya Efendi ve kardeşlerinin Bekir Sâmi Paşa Medresesinde kurmuş oldukları zamanın en modern Medresesi olarak ifade edilen Islah-ı Medâris’de tedris hayatına başlamıştır. Bu medresede pek çok talebe yetiştirmiştir.¹¹³ Ayrıca hocasının Hacı Veyiszâde hakkındaki tasarrufları çok yüksek olmakla beraber Medaris’teki öğrencileri ona teslim etmekten çekinmemişlerdir.

---

¹¹¹ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 80.

¹¹² Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 20.

¹¹³ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 20.

Eğitim ğretim hayatı boyunca babasının izinde devam eden bir talebe olmakla kalmayıp babasının da görev yaptığı Medaris'te görev almış hatta dekan olmuştur. Hacı Veyis Efendi'nin muallim olarak görev yaptığı bu medresede oğlu Hacı Veyiszade Mustafa Sabri Kurucu da eğitim hayatında ve ğretim görevlerinde ailesinin mirasını devam ettirerek Medaris'te dekan olarak görev yapmıştır.¹¹⁴

2.3.2. Manevi Eğitimi

Hacı Veyiszade Mustafa Sabri Kurucu'nun manevi eğitimi, onun tasavvufi bağlantıları ve mrşitleri ile olan ilişkisiyle yakından ilgilidir. Öncelikle tahsil döneminde edinmiş olduğu Nakşi Müceddidi yolu¹¹⁵ ile Muhammed Kudsi (Memiş) Efendi'nin oğlu Muhammed Bahadeddin Efendi'den aldığı manevı feyz, Hacı Veyiszade Mustafa Efendi Nakşibendi tarikatının Halediye koluyla olan bağını güçlendirmiştir.¹¹⁶

Muhammed Bahaeddin Efendi, müderris kökenli şeyh Halid-i Bağdadi'nin (.1827) Nakşibendiyye yolunun bir kolu olarak kurduğu Halidiye'nin -Konya merkez olmak üzere- babası Muhammed Kudsi'ye silsilesi ulaşan kolun şeyhlerindedir. Mürşidi Halid-i Bağdadi gibi o da müderrislik yapıyordu. İلمي n planda tutan bu zat, başta oğulları Zeynelabidin, Rifat ve Ahmet Ziya öğrencilerini de Halidiye'ye bağlı olarak yetiştirdi. Bunlar arasında Hacı Veyiszade Mustafa Sabri Kurucu da vardır.¹¹⁷ Buradan anlaşılacağı gibi tasavvufta da hocası Ziya Efendi'ye intisap etmektedir. Bağlantılı olarak Veyiszade Mustafa Sabri Kurucu'nun "Fahri (Kulu) Efendi ile Mehmed Bahadeddin Efendimizin shib-i tertıb cemaati idik"¹¹⁸ dediği bilinmektedir.

---

¹¹⁴Trk Anadolu Vakfı Tertip Komitesi, "İslah-ı Medaris-i İslamiye niversitesi'nin Nizamnamesi" (Konya İl Müftülüğü, 2013), 6.

¹¹⁵ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszade Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 297.

¹¹⁶ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszade Mustafa Efendi ve Ailesi*, 20.

¹¹⁷ Kkdağ, *Konyalı  Müderris Hacı Veyis ve Oğulları Mustafa ve İbrahim Efendiler*, 95.

¹¹⁸ Ali Osman Koçkuzu, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/506.

Konya İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu, onun manevî intisabı ve terbiyesi hakkında şu bilgileri vermektedir: Tasavvufi konuda Hacı Veyiszâde'nin doğrudan telkinleri olmamıştır. Kendisinin, Hacı Fettah Kabristanı'nda metfun Nakşibendi Hâlidî Şeyhi Muhammed Bahâüddin Efendiye, gerekse onun oğulları Zeynelâbidin, Rifat ve Ziya Efendilere muhabbetle bağlılığı vardır. Onları hep övgüyle ve hasretle yad eder. Ama bu konuda baskın bir telkini olmaz. Öğrencilere; “bin yıllık ömür olsa, dokuz yüz elli yılında bir mürşid aramanın gerektiğini, elli yılda da insanın işini bitirebileceğini” söyler. Böylelikle ilme teşvik eder.¹¹⁹ Koçkuzu Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'yu anlatmaya şöyle devam eder;

*Biz mesela tasavvufî konularda kendisinin açık net tavsiyelerini hiç görmedik, biz onu, İslami ilimleri vaktiyle iyi okumuş, Arapçayı o günkü seviyenin çok üzerinde bilen, ama halkın işlerine kendisini adanmış, devamlı onun bunun tarafından çekiştirilen- yani sürekli bir yerlere, bir şeylere götürülen- rahat yüzü görmeyen bir imam hatip olarak biliyoruz.*¹²⁰

Şeyhi ve hocası Zeynel Abidin Efendi Mekke'ye hicret edince, yerine halifesi olarak Fahri Kulu Efendi kalmıştır. Bu durumda Fahri Kulu, Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun hem şeyhi hem de hocası konumuna gelmiştir.¹²¹

Ömrünün son zamanlarında Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Fahri (Kulu) Efendi ve Mehmet Bahâeddin Efendi ile olan manevi bağlantısını tekrar vurgulamıştır.

2.3.3. Eğitiminde Etkili Olan Diğer Şahsiyetler

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun eğitim sürecinde çeşitli şahsiyetler etkili olmuştur. Kendisinin Diyanet İşleri Başkanlığı arşivindeki kayıtlı bilgilere göre “Sedirler'de Orta Mescid Mahallesi'nde kâ'in gayr-i resmî ibtidâiyye mektebine 1315 (1900) duhûl ve üç sene süresince Kur'an-ı Kerim hıfzını ikmal”¹²² ettiği

¹¹⁹ Mustafa Özdamar, *Hacı Veyiszâde* (İstanbul: Kırkkandil, 2007), 243.

¹²⁰ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 243.

¹²¹ Küçükdağ, *Konyalı Üç Müderris*, 96-97.

¹²² Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivi, *Mustafa Kurucu Özlük dosyası*, no:24.0004.

bilinmektedir. Babasının derslerini takip ettiği sırada Bekir Sami Paşa medresesinde çeşitli ilimler okumuş, ilmî kimliğini bu medresede kazanmıştır.¹²³ Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki özlük dosyasında bu eğitiminden bahsetmemekte, babasından aldığı şahadet-Nâmeden “Başka icazetnâme ve resmî bir memuriyetim yoktur” demektedir.¹²⁴ Farsça da bilen Hacı Veyiszâde, bu dili Filibeli Bekir Sıtkı Dede'den özel olarak öğrenmiştir.¹²⁵ Lakin öğrencisi Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu, Hacı Veyiszâde'nin “gündelik birkaç cümle ve Osmanlıcada kullanılan kelimeler dışında, Farsça bilmediğini söylemektedir.”¹²⁶

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi, manevî ilimlerin yanında Fennî ilimlerin de öğrenilmesi gerektiğini savunmuştur. O zamanda medreselerde gösterilmeyen matematik, geometri ve kozmografyayı Muhammed Bahaeddin Efendi terki dünya eyleyince yerine müderris olarak geçen oğlu Ahmet Ziya Efendiden okudu.¹²⁷

2.4. Şahsiyeti

Konya'nın en ünlü simalarından olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu güler yüzü, hoş lisâmı, örnek yaşantısı, mütenasip tavrı ile her kesim tarafından tanınan bir şahsiyettir. Kızıdığına bile ölçülü kızan karşısındakini kırmayan, net tavırlı olarak bilinir. Bu durumu öğrencilerinden Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu şöyle ifade eder:

Sade vatandaşın karşısında ne ise, üst kademedeki kimseler karşısında da aynıydı. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, gayet güleç ve hoşsohbet bir

---

¹²³ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 72,82,157-158,168-169, Ahmet Çelik, Muhammed Bahaeddin Efendi- Konya Ansiklopedisi, 7/3, Konya 2014.

¹²⁴ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 26.

¹²⁵ Küçükdağ, *Konyalı Üç Müderris*, 91.

¹²⁶ Koçkuzu, *Paşadaresi*, 317.

¹²⁷ Küçükdağ, *Konyalı Üç Müderris*, 91.

*insandı. Çok tatlı bir nâsiyeye malikti. Onunla görüşen muhakkak içinde bir huzur bulurdu.*¹²⁸

Bahri Çetin'in ifadeleri ile Hacı Veyiszâde'yi ifade etmek gerekirse:

*Her yönüyle çevresine örnek olabilecek ahlak timsâli ve kâmil bir zattı. Büyük bir insan sevgisine sahipti. Yolda büyük küçük herkese selam vere vere yürür, güleryüz gösterirdi. Kimsenin kalbini kırmaz, kimsenin aleyhinde bulunmaz, ağzından mâlâyani sözler çıkmazdı. İlimde, edepte, tevâzuda örnek bir şahıs idi. Herkesin yardımına koşmaktan geri durmaz, kimsenin talebini reddetmezdi. Son derece müsamahakâr bir insandı. Her hayırlı işte onun hizmeti ve himmeti vardı,*¹²⁹ şeklinde Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun şahsiyetini ifade etmiştir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun öğrencilerinden Prof. Dr. Hayrettin Karaman ilk tanışmasını şöyle anlatmıştır: Konya'ya yeni gelmiş bir öğrenciydim. Aziziye Camii'ne Hoca Efendi'nin namaz kıldıracağı vakitte cemaatine katıldım. Ama Hoca Efendi "Allaheekber" diye namaz kıldırıyor. Dilbilgisi kurallarına aykırı. Konya'nın merkezinde bir camide tekbiri yanlış getiren bir imam... Namaz bitti, çıkışta uygun bir ânı kollayarak Hoca Efendi'ye ukala bir tavırla "siz namazda Allaheekber" diyorsunuz deyiverdim. İlerleyen yıllarda sıklıkla göreceğim babacan tavrıyla "öyle mi babam!" dedi ve kafamı sıvazlayıverdi. "Sen nerelisin?" diye sordu. Konya'ya okumaya geldiğimi söyleyince "iyi iyi... aman oku çalış" dedi. Hocamla ilk tanışmamız bu şekilde oldu.¹³⁰ Bu ilk karşılaşma Hacı Veyiszâde'nin genç bir öğrenci üzerindeki etkisini ve ona karşı gösterdiği hoşgörüyü açıkça ortaya koymaktadır.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu İmam Hatip Okulu'nda öğretmen iken zaman zaman öğretmenler odasına gider, salonda ya da yollarda karşılaştığı öğretmenlere iltifat eder, güler yüzle hâl hatır sorar, onlara dua eder, bir etki bırakır ve takdirlerini

---

¹²⁸ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 156.

¹²⁹ Bahri Çetin, "Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Efendi", *Yedi İklim* 8/57 (Aralık 1994), 98.

¹³⁰ Saffet Köse vd., "Hayrettin Karaman ile Söyleşi", *Makâlât* 1/2 (Kasım 1999), 210.

alırdı.¹³¹ Diyebiliriz ki, Konya’da ondan madden ve manen yararlanmayan, derdini ona açıp güler yüzünden ve nasihatlerinden faydalanmayan neredeyse kimse kalmamıştır.¹³² Kendisinin yapmadığı şeyi asla başkasının yapmasını söylemeyen biridir.

Hacı Veyis Efendi’nin torunu Mustafa Koruyucu ile yapılan görüşmede şunları ifade etmiştir:

*Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi’nin evi eski tadilat yapılacak, yengem de çok titiz. Kendi uğraşüyor ama yapamıyor. Eve usta çağıralım diyorlar. Ama talebesi var ders okutması lazım, ihtiyaç görmesi lazım. Yengem gelmiş; hay hoca evde amele mi var, usta mı var ne yapıyor biraz ilgilenen olmaz mı demiş... Hatun evin sultanı da sensin, ustası da sensin ben ahiret treninde bindim hiç azığım yok demiş. Böyle gayretli bir adam. Namaz kılarken kendini unuttur, misafir geldiğinde kendini unuttur, Allah’ı zikrettiğinde kendini unuttur. Sürekli âkıbetini düşünür, ağlar.*¹³³

Abdullah Yıldız tarafından Mevlüt Faruk İslamoğlu ile yapılan bir röportajda, kendisinden bir süre fıkıh dersi aldığı Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu için şunları söylemiştir:

*Veyiszâde, Fahri Efendi ile kendilerini eğitime adayanlardan. Merhum şair Ali Ulvi Kurucu’nun amcası, Prof. Dr. Mustafa Fayda’nın dedesidir. Prof. Dr. Hayrettin Karaman Hoca, onun has talebelerindedir. Arapçaya çok hâkim, son derece disiplinli, sert ama müşfik bir hoca idi. Herkesle selamlaşır, selâmı coşturarak verir ve alırdı. Öğrencilerinden herhangi birine kızdığı zaman en kötü lafı “tuzsuzlar” idi.*¹³⁴

---

¹³¹ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 172.

¹³² Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 155.

¹³³ Koruyucu, “Mustafa koruyucu ile görüşme” (Görüşme 12 Haziran 2023).

¹³⁴ Abdullah Yıldız, “Mevlüt Faruk İslamoğlu ile 60’lı Yıllara”, *Umran dergisi* 147 (Kasım 2006), 62.

Bu özellikleriyle Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun sadece Konya'da değil, geniş bir çevrede ahlaki ve dinî yaşantısıyla örnek bir şahsiyet olduğu söylenebilir.

2.4.1. İbadet Hayatı

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ibadetlerine ve sünneti seniyyeye son derece bağlı biridir. Sırf kendisi değil, cemaatinin ve etrafındakilerin de böyle olmasını ister. Eğitim faaliyetlerine bu dinî hassasiyetlerini yansıtırdı. Örneğin, Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi okulda sınıfa girdiğinde, yazılı sınav yapacağı sırada, soruları sorar ve sonra seccadeyi serdirip, namaza durur. Namazı bitirdikten sonra konuşanları, kopya çekenleri görmediği halde ferasetle bilerek, “Huysuz, duzsuz, kursaksız” gibi hakaret maksadı olmayan ve sık sık kullandığı sözlerle uyarır, yine de bundan alınan olursa; “Helvada duzsuz olur, insanda kursak olmaz, kuşlarda olur darılma”, diyerek latifelerine açıklamalar yapar.¹³⁵

Namaz kılariken manevi bir yoğunluk yaşadığı söylenir. Bir defasında camide “Hoca namazda yürüyor” derler. Ve cemaatinden “Birine, bakın bakalım ben namazda yürüyor muyum”, diyerek yürüyüp yürümediğine dair kendini kontrol ettirmiştir.¹³⁶

Günlük ibadet düzeninde akşam namazıyla yatsı namazı arasında kısa bir uykuya dalar. Yatsı namazını kılıp geldikten hemen sonra yatar ve gece erken kalkarak ibadetle meşgul olurdu. Hemen her gece ibadet için kalkan babası Hacı Veyis Efendi oğlu Mustafa'nın kendinden evvel kalkarak namaza durduğunu gördüğünde babası, annesine Hacı Veyiszâde için, “Muhsine; Mustafa bizi geçti” demiştir.¹³⁷

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi işrak vakti verdiği sohbetlerle tanınırdı. Sabah namazının ardından işrak vaktine kadar süren sabah sohbetleri olurdu. Namazdan hemen sonra, aşr-ı şerif hemen ardından ise İmam-ı Azam'ın meşhur tesbihatı ve

---

¹³⁵ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 110.

¹³⁶ “Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi Anılıyor”, *Merhabahaber* (Erişim 20 Ocak 2024).

¹³⁷ “Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Hocaefendi”, *Kapucamii* (Erişim 12 Ocak 2024).

ondan sonra da sohbet başlatırdı.¹³⁸ Bu sohbetler onun cemaati üzerindeki etkisini yansıtan önemli bir faaliyet olduğu söylenebilir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun abdest konusundaki hassasiyeti dikkat çekicidir. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu için yaşam felsefesi haline gelmiştir. Eski dönemlerde evlerin tuvaleti bahçede olurdu. Hacı Veyiszâde hacet alanından çıkınca hemen toprakta teyemmüm almış. Oğlu olaya şahit olmuş ve “Evde abdestini neden almıyorsun baba” deyince “Eve varana kadar Allah canımı alır da abdestsiz ölürüm, korkuyorum oğlum”¹³⁹ diyerek teyemmüm almasının sebebini açıklamıştır. Yine bu tavrı onun abdeste olan titizliğini yansıtmaktadır.

2.4.2. Ahlâkı

Ahlak, insan fitratının dışa yansımasıdır. “Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim”¹⁴⁰ diyerek bizlerin olması gerektiği yolu belirleyen Hz. Peygamber'e son derece bağlı ve nebevî yaşamı hayatına aksettirmiş olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu için, öğrencilerinden Ali Osman Koçkuzu'nun tabirleri ile; güleç yüzlü, hoş sohbetli bir şahsiyet olmakla beraber, onun ile karşılaştığımızda, O'na karşı sevgiyle karışık bir korku belirir ve ondaki vakardan dolayı ondan ayrılmak istemezsiniz¹⁴¹ demiştir. Öğrencilerinden Koçkuzu:

Bize göre Hoca Efendi'nin, kimliğini oluşturan en büyük temel karakterler, aileden aldığı dürüst, sağlam ve daha çok uygulamaya yönelik bir İslam, iman, yüksek bir ilim, ahlak ve ameli hayattır. Bu vasıflar, çok kez sözle söylenir, hatta bazı kişiler kendilerini böyle tanıtır, elli altmış sene evvel böyle görünür, aslında hiç öyle değildir. İşte Hoca Efendi için bunu söylemek mümkün değildir. Kısaca diyebiliriz ki o, neye inandı ise, onu yaşadı, neyi

¹³⁸ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 128.

¹³⁹ Süheyb Tümer, “Bu Mektup Sana İmam Hatipli”, *Genç Adam* 8 (2014), 28.

¹⁴⁰ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, Şuayb el-Arnâvut (b.y. Müesseset'ür-Risale, 3/1421).

¹⁴¹ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 156.

*yaşadı ise onu ahlak olarak benimsedi ve tek kimlik ile kaldı*¹⁴² şeklinde ifade etmiştir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi güleç yüzlü, hoşsohbet, iltifatı seven, mert ve dürüst, affedici ve birleştirici birisi olarak tanınır. Camiye gidip gelirken esnaflar arasında gördüğü nahoş davranışları düzeltmeye çalışır. İnsanları kırmadan ve onları kötülükten alıkoyan tutumu bugün dahi birçok kişi tarafından yad edilmektedir.¹⁴³ Hacı Veyiszâde’yi hayatının son demlerinde O’nu ziyaret eden yeğeni Ali Ulvi Bey’e yaptığı nasihatte; “İnsan olamadım, her şey olmak kolay oluyor da insan olmak zor oluyor”¹⁴⁴ buyurmuştur.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu’nun herkese selâm verme ananesi babası Hacı Veyis Efendi ile başlamıştır. Bir gün köylerinde ekini biçip harmanı sürmeye başladıklarında, Hacı Veyis Efendi gölgelikte oturur, Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ise düven sürmektedir. Her babasının önüne gelişte, Selâmün Aleyküm diyerek selamlar, babası da “Aleyküm selâm” diyerek mukâbelede bulunur. Bir defasında Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi selâm vermeyi unuttur, Hacı Veyis Efendi ardından seslenerek: “Mustafa, oğlum selâm vermeyi unuttun!” diye kendisine takılır.¹⁴⁵

Torunu Prof. Dr. Mustafa Fayda ile yapılan görüşmede; “İslah-ı Medaris’te sanırım ikinci maddesiydi, selamı yayınız demektedir. Dedem de odadan odaya giderken bile selam verirdi.”¹⁴⁶

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu yolda yürürken, faytonda gezerken, okulda karşılaştıklarıyla, velhasıl herkese selam vermesiyle meşhurdur. Örneğin, İstanbul Beyoğlu’nda İstiklal Caddesinde yürürlerken;

---

¹⁴² Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 202.

¹⁴³ Koçkuzu, 14/536.

¹⁴⁴ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 1/241..

¹⁴⁵ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 136.

¹⁴⁶ Mustafa Fayda, “Dedem Hacı Veyiszâde” (Görüşmecisi: Ayşenur Çelik, Ses Kaydı, Görüşme 22 Mayıs 2023).

- “Es-selamü Aleyküm! Es-selamü Aleyküm!” diyerek ilerlerken

Oğlu Hafız Mehmet Efendi babasına: “Babacığım burası Konya değil, İstanbul... İstanbul’un da Beyoğlu’nda bulunan İstiklal caddesi!... Burada selam verdiğin insanların çoğu gayrimüslim” deyince Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi gülümseyerek; “Selam Allah’ındır. O dine giresicelerin de selama ihtiyacı vardır” diye karşılık verir.¹⁴⁷

Hayatından çeşitli anekdotlar aktardığımız Mustafa Sabri Kurucu’nun üslubunu o günleri yaşayanlar bilmektedir. Hitâbeti, kullandığı kelimeler, öfke ve sevinç halinin belirtileri insanlar tarafından rahatlıkla anlaşılırdı.¹⁴⁸

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi emanete de bir hayli ehemmiyet veren sahibine iletmeden rahat etmeyen bir ahlâka sahiptir. Oğlu Mehmet’in asker arkadaşından gelen selamı Konya dışında olan oğluna nakletmek için beklemektedir. Geceleri uyku tutmaz ve hanımına “Üzerimde bir emanet var, Mehmet gelse de yerine ulaştırırsam” demesi onun emanete verdiği önemi göstermektedir. Oğlu Mehmet gelir gelmez “Mehmet iki gündür huzursuzum. Arkadaşın Arif Efendi’nin selamı var”¹⁴⁹ demiştir.

2.4.2.1. Hakkaniyeti

Hakkaniyet anlayışı Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu’nun hayatının her alanında kendini göstermiştir. Örneğin: bir gün yolu üzerindeki bir bakkaldan meyve almak istediğinde meyveleri koymasını için boynundaki yağlığı çıkarıp verir. Meyveyi tartan kişi en iyilerini seçip yağlığa koyunca Hacı Veyiszâde yağlıktaki meyveleri geri dökmüş ve ona şöyle bir uyarıda bulunmuştur: “En iyilerini bana vereceksin de öbürlerini kime satacaksın? Öteki müşterilere haksızlık olmaz mı bu? Karıştır da tart şunu.”¹⁵⁰ Bu davranışı onun adalet duygusunu ne kadar önemseydiğini göstermektedir.

¹⁴⁷ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 100.

¹⁴⁸ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 287.

¹⁴⁹ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 23.

¹⁵⁰ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 115.

1950’li yıllarda köyden şehre başlayan göçle beraber, yaşam alanlarında su sıkıntısı baş göstermiştir. O zamanlarda evlerde çeşme olmamakla beraber su ihtiyacını karşılamak için insanlar mahalle çeşmelerinden yararlanmakta hatta uzun kuyuklar oluşmaktaydı. Bir gün Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi bunu görünce eve geldiğinde bahçede ekili bulunan maydanoz, soğan, tere gibi yeşillikleri göstererek, hemen kaldırılmasını isteyip, müslümanlar su sıkıntısı çekerken çeşme suyuyla bu yeşillikleri sulamanın uygun olmayacağını belirtmiştir.¹⁵¹ Bu tavrı onun müslümanların ihtiyaçlarına karşı ne kadar duyarlı olduğunu göstermektedir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu tevazu sahibi bir insandı. Kendisine: Efendim siz mi yoksa kardeşiniz İbrahim Efendi mi büyük sorulduğunda “O benden büyük ama ben ondan önce doğmuşum!”¹⁵² diyerek tevazusunu dile getirmiştir.

2.4.2.2. Ümit var Oluşu

İmam Hatip Lisesi öğretmenlerinden Yaşar Gökçek hocayla hapisaneye ziyarete giden Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu; mahkumların hemen hepsinin başlarını okşamış ve burası “Medrese-i Yusufiyye” olarak nitelendirmiş, sabrı tavsiye etmiş, ye’se düşmeyin diyerek hayır duada bulunmuş ve bir gün buradan çıkacaklarını onlara hatırlatmıştır.¹⁵³ Torunu Prof. Dr. Mustafa Fayda ile yapılan görüşmede; “Dedem her hafta hapisaneye giderdi. İrşadından biri de hapisanede irşadıdır”¹⁵⁴ demiştir.

1949 Yılında hacca giden Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ile yeğeni Ali Ulvi beyin görüşmesinde İmam Hatip Liseleri için: “Talebeler yetişecek, bir nesil yetişecek, bir nesil geliyor... İmam Hatipleri açacağız bir nesil yetiştireceğiz. Ah baban sağ olacaktı da talebe okutacaktık. O benden iyi bilirdi talebe okutmayı”¹⁵⁵ demiş ve imam

---

¹⁵¹Mehmet Ali Uz, “60’ıncı Vefat Yılında Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu Hoca Efendi”, *Merhaba Akademik sayfalar* (05 Şubat 2020), 34-35.

¹⁵² Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 26.

¹⁵³ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 165.

¹⁵⁴ Fayda, “Dedem Hacı Veyiszâde”, (Görüşme 22 Mayıs 2023).

¹⁵⁵ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 223.

hatiplerin geleceğini görür gibi yeğeniyle konuşmuştu. İtirazda bulunan Ali Ulvi Bey'e akabinde şunları söylemiştir:

Babam öyle değil! Allah'ı Tealâ'nın vaadi var. Bu ilâhî vaad tahakkuk ediyor. Cenab-ı Hak: Kuran-ı Kerim'i ben indirdim, Habibim, Sen üzülme muhafazası bana aittir, diyor. Sana indirdiğimiz İslâm'ın nurunu, bu ilâhî nuru, münkirler söndürmek istiyorlar. Güneşi söndürmek kimin elinden gelir? İslâm da bir ilâhî güneştir. Onu kimse söndüremez. Düşmanlar istemese de Cenab-ı Hak nurunu koruyacaktır. Allah'ın vaadine kimse karşı duramaz¹⁵⁶ diyerek İmam Hatip okullarına duyduğu ümit var duruşu bir kez daha gözler önüne sermiştir.

2.4.2.3. Fedakârlığı

Hacı Veyiszâde'nin fedakarlığı yaşantısının her alanında kendini göstermektedir. Örneğin Hacı Veyiszâde: evinden çıktıktan sonra caddede ağır ağır yürüyerek herkese selam vermekte, yolda elini öpmek için eline sarılanlara da güzel dualar ederek, herkese, her gönle hitap eden ve adeta her kalbe girmek için gayret göstermiştir. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ağzı dualı, yüzü güleç, vakarlı ve kendinden emin tavrıyla da insanları olumlu yönde etkilediği, hatta sarhoşları bile müsbet yönde tesir ettiği vakidir. 1950'li yıllarda Konya'nın Türbe caddesinde ikindinden sonra akşam namazı öncesi dükkanlarının önlerinde içki sofrası kuranlar ve tavla oynayanlar mevcuttu. Bu durumda olanları hor görmeyen ve azarlamayan ve onlar için hayır duada bulunan hatta içki sofrasında bulunan birinin yanına varıp, tek bir zeytinini alıp, "Babam bırakalım bunları gayrı" diyerek, sevecen tavırla onları kucaklaması¹⁵⁷ ve Hakk'a götürücü bir yol haritası çizmiş olması, onun insana ve onun yaratıcısına verdiği kıymetin bir göstergesidir.

Konya İlahiyat Fakültesi eski dekanı Prof. Dr. Orhan Karmış'a göre: Hoca'nın farklı özellikleri mevcuttu. Öyle ki Mustafa Efendi çok kuvvetli bir Kur'an hafızı olmakla

¹⁵⁶ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 224.

¹⁵⁷ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 156.

beraber Arapça hakimiyeti çok kuvvetli olup dini ilimlerin hemen hepsinde bilgi sahibiydi. Yürüyen bir kütüphane gibiydi. Sadece ilmî tarafı olmayıp manevî ve ahlâkî yönden de etkileyici bir tarafı vardı. Sosyal hayatta aktif bir rolü olup, fakir fukarayı gözeten, öğrencilerin her zaman yanında olup karşılaştıkları zorluklarda yardımcı olabilecek konumda bir insandı.¹⁵⁸ Orhan Karmış bu durumu şöyle anlatır:

*O engin bir Resulullah (s.a.v.) muhabbetine sahiptir. Peygamberimiz Efendimizin adını anıp, hatıralarını zikrederken derin bir huşûa dalar mest olurdu. Bu sevgi ve bağlılığına her vesile ile şahit olurdunuz. Mesela sofrada yemeğe başlarken Besmeleden sonra; aman bir salavatı şerife okuyuverelim, çünkü bu sofrada bize Hz. Resulü Ekrem'in himmeti imdadiyeleridir*¹⁵⁹ diyerek her safhada Resulullah (s.a.v.)'e olan iştiaklarını dile getirmişlerdir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Konya'da hâsıl hemen her hayırlı işte bilfiil görev almıştır: İmam Hatip Okulu'nun yapımı, talebe yetiştirilmesi, para toplanması... Hatta işi o kadar ileri boyuta getirmişler ki, hasta okunması, düğünlerde kazan kapağı açarken dua edilmesi gibi birçok görev üstlenmiştir. Ancak onun bu yoğun fedakarlığını gören Fahri Hoca Efendi, Hacı Veyiszâde için "Mustafa Efendi heder oluyor; yazık oluyor. Memlekete ikinci bir Mustafa Efendi gelmez. Konyalı bu nimeti heder ediyor. Mübareğin tevâzuu da buna sebep oluyor. Geri çevirmeyi bilmez"¹⁶⁰ demiştir. Bu eleştiriler Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun çok fazla fedakâr ve tevâzu sahibi olduğunu açığa çıkarmaktadır.

2.4.3. Âlime ve İlme Verdiği Değer

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu nazik kişiliği ile tanınan bir alimdir. 1949 yılında hac farızasını yerine getirirken Molla Abdurrahman ile geçen hadiseyi yine yeğeni Ali Ulvi Kurucu şöyle anlatmıştır: Amcam ikinci gelişinde, Buharalı talebe Abdurrahman ile ahbap olmuşlar. Hep beraber mescide geçerken Molla Abdurrahman Buhari şerhi Aynî'ye ihtiyacı olduğunu ve bana bunu amcamın temin edip

¹⁵⁸ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 247.

¹⁵⁹ Hasan Özönder, *Konya Velileri* (Konya: Uysal Kitabevi, 1980), 275.

¹⁶⁰ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 209.

edemeyeceğini sordu. Bunu sorarken amcam duydu ve ona anlattım. Bu olayla çok alakadar olan amcam; yemek yemese olur da bir hoca da Aynî olmazsa olmaz. Ben kimden olsa para bulurum ama Molla Abdurrahman bulamaz” dedi ve çıkarıp parayı Molla Abdurrahman’a iletmem için bana vererek “Babam, dedi; Molla Abdurrahman gerekli olan parayı bulsaydı, bana kadar gelemezdi... Fakih ol, zeki ol, anlayışlı ol...” diye tekrar etti.¹⁶¹

Kendinden tahsil tekmil eyleyen öğrencilere ve yolda da olsa O’ndan dua isteyen çocuklara “Hafız olun, hoca olun, Allah neslinizden ehl-i Kur’an-ı kesmesin”¹⁶² vb. dualarıyla tanınmaktadır. Her zaman talebelere karşı ilim yolunda olmayı tavsiye eden, onları bu yola sevk eden ve ilim yolculuğunu en kutsal vazife telakki eden bir anlayıştaır. Öyle ki sohbetlerinden birisinde talebelerinden biri; “Hocam maalesef çok yiyorum ben” deyince hocamızın şu cevabı unutulacak gibi değildi. “Öyle mi! Aslan gibi ye, aslan gibi çalış! Aslan gibi ye, aslan gibi çalış”¹⁶³ dediği bilinmektedir. Onun öğrencisine verdiği bu cevap disiplinli ve çalışkan bir hayat tarzını tavsiye ettiğini göstermektedir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi İkinci Dünya Savaşı (1939) sıralarında kardeşi İbrahim Efendi ile Medine’ye hicret etmek istemiştir. Sevenleri onun ihtimalleri değerlendirmesi konusunda telkinde bulunmuş, hicretini savaştan sonraya ertelemesini tavsiye etmişlerdir. Bu sırada şeyhi ve yakın dostu Fahri (Kulu) Efendi (ö.1950), onun Medine’ye gitmeyip, “Sen bu millete lazımsın” diyerek Konya’da kalmasını istemiştir.¹⁶⁴ Şeyhi Fahri Efendi ile dostlarının tavsiyelerini dikkate alan Mustafa Efendi, bu hicret fikrinden vazgeçmiş, İstanbul’a giden kardeşi İbrahim Efendi’ye “benim vize dursun” diye telgraf çekmiştir.¹⁶⁵ Bu kararı verirken hocasına duyduğu saygı ve önem etkili olmuştur.

---

¹⁶¹ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 1/198-199.

¹⁶² Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 190.

¹⁶³ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 1/207.

¹⁶⁴ Küçükdağ, *Konyalı Üç Müderris*, 77.

¹⁶⁵ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 1/222-246.

Hacı Veyis Efendi'nin torunlarından birisi olan Mustafa Koruyucu, kendisi ile yapılan görüşmede dayısı için şunları söylemiştir:

Ali Ulvi amcam ve Ziya amcam Konya'ya geliyorlardı. Orda İhvanı Müslimin'in bastırılmış olduğu dergileri ve kitapları getirirlerdi. Ziya amcam anlatırdı. Ben getiririm ama okur mu okumaz mı merak ederdim bir önce getirdiğim kitapların tamamını okumuş olarak bulur onları sabahlara kadar amcamla mütalaa ederdik. İhvana büyük bir hayranlığı vardı. Yani iyi Arapçası var talebeleri akrabaları dağılmış. Ümmet coğrafyasıyla sürekli irtibatlı olan hallerinden irtibatlı olan bir haldeydiler. Hiçbir ümmet içindeki çatışmaya taraf olmazlar. Kâfire sert, müslümana mülayim...¹⁶⁶

2.4.4. Allah'a ve Peygamber'e Olan Muhabbeti

Sevgi, insan fitratından kaynaklanan bir duygu olmakla birlikte ve aynı zamanda toplumda kardeşliği ve barışı pekiştiren birleştirici bir unsurdur. Kur'an-ı Kerim'de sevginin önemine vurgu yapılmaktadır. Ayeti kerimede; "İman edenlerin Allah'a sevgileri çok fazladır"¹⁶⁷ buyurulmuştur. Allah ve Peygamber sevgisi imanı kemale erdiren büyük etkenlerdendir. Başka bir ayeti kerimede¹⁶⁸ Allah Teâlâ Allah'ı sevenlerin Hz. Peygamber'e uymaları gerektiğini böylece Allah'ın onları seveceğini ve günahlarını bağışlayacağını buyurmuştur.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun Allah ve Peygamber sevgisini öğrencilerinden Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu kitabında genişçe ele almış, Hacı Veyiszâde'nin tavsiyelerini şöyle aktarmıştır: Vaaz ve sohbetlerinde sürekli olarak, Peygamber Efendimize Salavatı şerife getirmeyi, namazı ve ahlak-ı haseneyi tavsiye ederdi. Peygamberimizi, ailesini ve sahabeyi çok iyi bilen, tanıyan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu meclislerinde muhakkak saâdet asrından söz açarak güzel

---

¹⁶⁶ Koruyucu, "Mustafa koruyucu ile görüşme" (Görüşme 12 Haziran 2023).

¹⁶⁷ el-Bakara, 2/115.

¹⁶⁸ Ali imran, 3/31.

öğütler verirdi. Tüm bunları vaiz edasıyla değil de halktan birisi olarak söyler, sohbeti dinleyenler bundan incinmez bilakis nasihatleri dikkatle dinlerlerdi.¹⁶⁹

Şahsî ifadesiyle Peygamber Efendimizden bahsedildiğinde kendini kaybeden biriymi.¹⁷⁰ Aile efradının ve öğrencilerinin de bu şekilde Peygamber aşığı olarak yetişmesi için elinden gelen gayreti sarf etmiştir. “Okulda, siyer derslerinde, cami vaazlarında, evde sohbetlerinde Hz. Peygamber’in hayatını öyle heyecanla anlatırdı ki, sanki o devirde yaşamış zannedilirdi. Onu dinleyen öğrencileri ve cemaati ise anlatılan konuya kendini kaptırır, o sahneleri yaşar gibi olurlardı”.¹⁷¹

Mustafa Sabri Kurucu’nun sohbetlerinden manevi dünyasının derinliği hissedilirdi. O İslam tarihini ve özellikle Hz. Peygamber’in ve sahabe efendilerimizin hayatlarını çok iyi bilirdi.¹⁷² Özetle Hacı Veyiszâde hayatını Kur’an ve sünnete göre düzenleyen bir ilim adamı olarak tanınırdı.¹⁷³

Mehmet Ali Uz kitabında Şükrü Bağrıaçık’tan dinlediklerini şöyle ifade etmiştir;

*Hoca Efendi’deki, sünneti seniyyeye bağlılık, babasından kalma. Her ikisi de bu konuda son derece hassas ve dikkatlidir. Baba Hacı Veyis Efendi, Peygamber Efendimiz buğday ekmeği yanında katık bulundurmazdı diye, bir gün çarşıdan çevresi içerisinde eve arpa getirmiş, bunu öğütterek buğday ununun içerisine karıştırmış. Buğday ekmeği yanında katık bulunduruyoruz diye içi rahat etmiyor. Hoca Efendi babasının bu hassasiyetini zaman zaman nakledermiş.*¹⁷⁴

Yeğeni Ali Ulvi Kurucu Medine’den Konya’ya ziyarete geldiğinde, eşini yeni kaybetmiş olan amcasına taziye ziyaretinde bulunmak ister ve karşılanmasını şöyle

---

¹⁶⁹ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 157.

¹⁷⁰ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 32; Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 115.

¹⁷¹ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 215-259.

¹⁷² Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 65.

¹⁷³ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 353.

¹⁷⁴ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 61.

anlatır; “Hoş geldiniz Medineliler! Ravza-i Mutahhara’dan Peygamberi Zîşân’ın rayiha-i tayyibesini getirdiniz. Evimizin içi gül kokusuyla doldu.” Medinelileri uğurlarken de “Başta Peygamber-i zîşân’ımız olmak üzere, bütün sahabe-i kirama selamlarımı söyleyin, şefaathlerini dileyin”¹⁷⁵ şeklindeki ifadeleri ile Hz. Peygamber’e olan sevgisini vurgulamıştır.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu’nun Hz. Peygamber’e olan muhabbeti, sevgisi, bağlılığını yeğeni Ali Ulvi Kurucu Bey’in hatıratında şu söylemiyle geçmektedir. Hz. Peygamber’in duaları pek kıymetlidir. Terazinin bir kefesine dünyayı diğer kefesine Hz. Peygamberin duasını koysak, o dua ağır gelir.¹⁷⁶

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Peygamber sevgisi ve O’nun sünnetine olan bağlılığı ile ilgili olarak talebelerinden Dr. Ahmet Baltacı Merhum Hafız Ahmet Kirdiş’in yaşadığı bir hadiseyi şöyle anlatıyor: Bir ikindi vakti namazı Aziziye Camii’nde kılmak için erkenden gittim. Abdest için hazırlanırken, önce sağ ayağımın çorabını çıkarmışım. O anda Hoca Efendi faytondan indi ve yanıma geldi, beni bir sarstı. “Hafız Ahmet, Babam! en küçük sünneti bile terk etmeye hakkımız yok” demişti. Ben bunun üzerine bir ay kadar kendime geledim.¹⁷⁷ Bu hadise Kurucu’nun en küçük sünnetleri dahi terk etmeme konusundaki hassasiyetinin açık bir örneğidir. Mehmet Ali Uz bir makalesinde Hacı Veyiszâde’nin peygamber sevgisiyle alakalı şunları ifade etmiştir; Hoca Efendi, ruhunun bütün samimiyet ve sadakatiyle gerçek bir Allah ve peygamber âşığı, bir ehl-i beyt sevdalısı idi. Hayatı boyunca Ehl-i beytle ilgili bilgileri, talebelerine ve cemaatine öğretmek için çalıştı durdu.¹⁷⁸

Vaazlarında cemaate devamlı olarak Hz. Peygambere olan muhabbetinden, salavat-ı şerife getirerek irtibat kurmayı, namazı ve ahlak-ı haseneyi tavsiye ederdi. Ehli beyti ve sahabeyi çok iyi tanıyan Hacı Veyiszâde, sohbetlerinde mutlaka asr-ı saadetten söz açar ve toplantıyı konuşmasıyla bir noktaya toplar ve öğütler verirdi. Bunları bir vaiz

---

¹⁷⁵ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 1/157.

¹⁷⁶ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 1/239.

¹⁷⁷ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 75.

¹⁷⁸ Mehmet Ali Uz, “Ellinci Vefat Yıldönümü’nde Hacıveyizâde Mustafa Kurucu Hoca Efendi”, *Ribat Dergisi* 326 (Şubat 2010), 30.

edasıyla söylemez, dinleyenler bundan rencide olmaz, aksine öğüt alırlardı. Genel olarak ehlullahın terbiye üslubunu benimsemiş olan Hacı Veyiszâde ve ailesi, çocuklarına da aynı terbiyeyi vermiş ve onu yaşlılık zamanlarında uygulayarak büyük bir örneklik teşkil etmişlerdir.¹⁷⁹

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, sohbet ve vaazlarında, sahabe hayatını ve büyük velilerin hayatını ön planda tutardı. Öğrencilerinden Koçkuzu: Hacı Veyiszâde sahabe arasındaki akrabalık bağlarını son derece iyi bilen bir kişi olduğunu vurgulamıştır. Kim kimin kardeşi, amcası, eniştesi, halası, damadı, bacanağı... hepsini hiç takılmadan anlattığı aktarılmıştır. Öğrencilerine ise sık sık, “Annelerimizin adını sayıverelim babam! haydi” der, eğer süratle saymazsanız, sözü hemen o alarak hamd ederek sayar bitirir, hamd ve şükre gözleri kapalı devam ederdi.¹⁸⁰

Sonuç olarak Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ilmiyle amil, ahlakıyla kâmil bir ilim adamı olarak İslam’a uygun yaşamaya büyük bir gayret göstermiştir. Zamana büyük saygı duyan Kurucu için her an mübarektir.¹⁸¹

2.4.5. Merhamet ve Hoşgörüsü

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu sadece dini birikimiyle değil, insan ilişkilerinde sergilediği merhamet ve hoşgörüsü ile de öne çıkan bir şahsiyettir. Şakayı seven bir tarafı olduğu bilinen Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, bir gün sınıfta yağlığı ile başını, boynunu sildikten sonra yine boynuna bağlar ve dikkatle onu izleyen öğrencilerine; “Sahtekârlar, ne kıkırdayıp duruyorsunuz öyle içinizden? Sizinkiler fenni kravat benimki milli kravat”¹⁸² şeklinde nükteli bir cevap vermiştir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu’nun bağış toplama yöntemi çok farklı bir şekilde gerçekleşmektedir. Önce yere açılan bir bez ve minberden beze atılan yüklü

---

¹⁷⁹ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 157.

¹⁸⁰ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 176.

¹⁸¹ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 65.

¹⁸² Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 213.

bir meblağla başlayan teberru toplamalarıyla da insanları teşvik edici bir yanı vardır. Mustafa Sabri Kurucu Müslümanlardan isteyeceği şeyi önce kendisi yaparak örneklik teşkil eder sonra isterdi. Bir yardım toplanması gerektiğinde, önce kendisi minberden fazlasıyla bir para atar sonra cemaat galeyana gelerek sergilerin üzerine öbek öbek para yığılırdı. Zamanın sosyal faaliyetlerinin hemen hemen hepsinin başında Mustafa Sabri Kurucu bulunmuştur. Özellikle Konya İmam Hatip Okulu'nun inşaatında ve Konya Devlet Hastanesinin genişletilmesinde Hacı Veyiszâde'nin büyük gayretleri olmuştur.¹⁸³

İnsanların dinden uzak bir hayat yaşadığı 1935-1940'lı yıllarda, halkla dinî bağın sadece Türkçe ezan ve mevlitler olduğu dönemde Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, mevlit davetlerini hiç kaçırmamaktadır. Konya'da ne kadar mevlithan varsa beraberce mevlitlere gitmektedirler. Bu durum bid'at olarak nitelendirilince;

Halkın dinle bağı kalmamış, bir mevlit kalmış, insanların dinle bağlarını ne kadar kuvvetlendirebilirsek Cuma'dan Cuma'ya, beş vakit namaza... İnsanlar şuurlandıkça bid'ati kendiliğinden terk edeceklerdir. Makul düşününce elde olanla bu bağı kuvvetlendirmeye çalışıyoruz¹⁸⁴ şeklinde fikrini ortaya koymuştur.

Zaman zaman sohbetlerinde kendini üç şeyde kaybettiğinden bahseder. “İlki namazda, ikincisi misafir geldiğinde, üçüncüsü de Resulullah (s.a.v.)'ın adı anıldığında”¹⁸⁵ demiştir. Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi duyanlar salavat getirmeyi unuttur ya da ben unuturum diyerek Peygamber Efendimizin ismini sohbetlerinde özellikle söylemeyip, “Resul-i Ekrem, Nebiyi zîşân” diye kendilerinden bahsetmişlerdir.

Ali Ulvi Kurucu Bey ile son görüşmelerinde kendisinden nasihatte bulunmasını istemiştir. Hoca Efendi ise “Sen bizim bildiklerimizi biliyorsun, sana ne nasihatte

---

¹⁸³ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 111.

¹⁸⁴ “Hacı Veyiszâde Hoca Efendi Dualarla Anıldı”, *Merhaba Gazetesi* (Erişim 12 Aralık 2023).

¹⁸⁵ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 33.

bulunacağım!” cevabını vermiştir. Ali Ulvi Bey ısrar edince Hoca Efendi; “Adam olamadım, adam olamadım”¹⁸⁶ nasihatini dile getirmiştir.

Konyalı Hoca Efendilerden birisi, Mustafa Efendi’nin, cemaatine sık sık nafîle namaz tavsiye etmesi sebebiyle hakkında ileri geri laflar etmesi üzerine, Ali Ulvi Bey, 12-13 yaşlarında camide hafızlığa çalışırken duyduğu bu sözleri amcasına ulaştırınca Hoca Efendi söylenenleri ciddiye almamış ve: “Oğlum, O Hoca Efendi beni tanımadığı için benim aleyhimde konuşmuş, sövmüş. Aslında ben sövülecek değil, dövülecek adamım”¹⁸⁷ diyerek latife etmiştir.

2.5. Hastalık ve Vefatı

Hayatının son dönemlerinde yakalandığı şeker hastalığı için “Allah’tan geldi şeker hastası olduk, tatlandık elhamdülillah”¹⁸⁸ diyerek hastalığını büyük bir teslimiyetle karşılamıştır. Hayatlarının son dönemlerinde boyunlarında bir çıiban çıkmış ve bunu ameliyat neticesinde aldırmissir. Ameliyattan sonra boynunda bu çıibandan bir iz kalmıştır.¹⁸⁹

Tarih 5 Şubat 1960’ı gösterdiğinde Konya için üzüntüyle hatırlanan bir gündür. Seyit Küçükbezirci o gün için “Gonya’nın ofun sofun olduğu gün”¹⁹⁰ olarak nitelendirmiştir. Konya’nın soğuk ve karlı bir günü olan bu tarihte, Ayakta süren birkaç günlük rahatsızlık sonunda öğleye yakın vakitlerde Allah’ın rahmetine kavuşmuştur.¹⁹¹ Son

---

¹⁸⁶ “Hacı Veyiszâde Hoca Efendi Dualarla Anıldı”.

¹⁸⁷ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 28.

¹⁸⁸ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 159.

¹⁸⁹ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 159.

¹⁹⁰ Seyit Küçükbezirci, “Hacıveyiszade Mustafa Kurucu” (Erişim 03 Şubat 2023).

¹⁹¹ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 161.

sözleri ise “قد ضاقت حيلتنا ادركنا يا رسول الله” yani; “Çare tükendi, imdadımıza yetiş ya Rasulallah!”¹⁹² olmuştur.

6 Şubat 1960 Cumartesi. Konya ölü evine dönmüş. Hemen herkes işi bırakmış, dükkanlarını kapatmış, Kapı Camiine akın etmiştir. Cenaze namazını Ankara’dan gelen Diyanet İşleri Reisi Eyüp Sabri Efendi kıldırmıştır. Hacı Veyiszâde’nin naaşı insan denizinin elleri üstünde Üçler Kabristanı’na doğru gidilmek istense de insan denizinden dolayı yol alınamıyor. Normal vakitte on dakikada alınan Kapı Camii-Üçler Mezarlığı arasını naaşla beraber iki saatlik bir süreye yayılmıştır.¹⁹³

Hacı Veyis Efendi’nin torunlarından Mustafa Koruyucu ile yapılan görüşmede şunları beyân edilmiştir:

Fahri Efendi hocamızın şöyle bir duası varmış. “Ya Rabbi sekerâtı mevtimi öyle ağır kır ki bütün günahlarıma kefaret olsun ben katına tertemiz varayım”. Mustafa Efendi dayım bunu duymuş “Yahu bu fazla olur üç gün yatak üçüncü gün toprak Allah verecekse kefareti üç günde de verir” demiş. Bu laf dedeme ulaşmış “İkisinininki de olacak iş değil azıcık ağrı, asan ölüm. Erhamurrahimîn olan Allah, merhameti, rahmeti, affı ile size azap etmez affederir O’nun rahmeti her şeyi kuşatmıştır” demiştir. Hacı Veyis Şükrü dedem azıcık ağrı, âsân ölüm yaşamış. Mustafa Efendi dayım üç gün yatak dördüncü gün toprak, Fahri Efendi hocamızsa kansere yakalanmış çok ağır geçirmiş ki, keşke böyle dua etmeseydim demiş. Böyle vefat etmişler.¹⁹⁴

Vefatının ardından Konya’nın günlük gazetelerinde taziye mesajı yazılmıştır. Enver Şevki Botsalı’nın Hoca Efendi’nin kaybı dolayısıyla kaleme aldığı başyazısı şöyledir:

Beş Şubat 1960 günü Konya’mız ve Konyalılarımız için bir matem günü olmuştur. Her gün ezan vakitlerine yakın camilerin hoparlörlerinde çeşit çeşit müezzinlerin sesleriyle salâlar veriliyordu. Cuma günü saat 12:10 sıralarında verilen salânın da bunlardan biri olduğunu zannetmiştik. Maalesef ölenin kim olduğunu gayriihtiyari sorduğumda ağabeyim fısıldar

¹⁹² Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 45.

¹⁹³ Küçükbezirci, “Hacıveyiszade Mustafa Kurucu”.

¹⁹⁴ Koruyucu, “Mustafa Koruyucu ile görüşme” (Görüşme 12 Haziran 2023).

gibi bir sesle “Hacı Veyiszâde” dedi. Önce neye uğradığımı anlayamadım. Tekrar aynı cevabı alınca anladım ki, büyük din alimi ulema-i kiramdan Hacı Mustafa Hoca aramızdan ayrılmış. İlk önce bu habere benim gibi bütün Konyalılar da inanamadılar, daha doğrusu inanmak istemediler. Çünkü hepsi çok iyi biliyorlardı ki, hocanın vücudu Konya ve Konyalılar için şarttı. Konya çok hocalar, âlimler, evliyalar yetiştirmiş ve kaybetmiştir. Hemen düşününce bunlar bir bir hatıra gelir. Müftü Hacı Ali Efendi, Akşehirli Hoca, Bülbül Hoca, Abdullah Ulubay, Hacı Haydar Efendi ve bu arada bunların sayısını belki hatırlayamadığımız bazı din âlimlerinin yanına Hacı Veyiszâde Hoca merhum da ilâve edildi.¹⁹⁵

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun vefatını teessürle öğrenen Yaşar Gökçek Hoca da şunları dile getirmiştir:

Fikirler tohum gibidir. Tohumun vereceği mahsul üzerindeki amillerin birincisi toprağın inbat kabiliyeti olduğu gibi fikrin tesir ve devam kabiliyeti de muhatabın fikri alış, inaniş ve üretiliş kabiliyetiyle mütenasiptir. Hoca Efendinin şahsında Hazreti Peygamber ahlakının bir mümessilini, ilim ve tevazuu vecd haline gelmiş aşkın ulvî tezahürlerini, Cenabı Hakkın şefik ve rahim Esmâ-i Hüsnâ'sının müstesna tecelliyatını müşahhas olarak idrak ettim. Onun nurani yüzünden ışık, mübarek ruhaniyetinden feragat, aşk ve enerji yolundan ümit ve şevk aldım. Fikir ve idealinin sonsuzluğuna inanıyoruz.¹⁹⁶

“Âlimin ölümü âlemin ölümü gibidir” düşüncesine haiz zamanın Başvekili Sayın Adnan Menderes, Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun vefatının ardından Konya Mebus'unu arayarak, kendilerine şu mesajı zapt ettirmiştir:

Büyük âlim ve büyük hayırsever Hacı Mustafa Kurucu'nun vefatını teessürle haber almış bulunuyorum. Kederli ailesine ve bütün Konya halkına başsağlığı diler merhuma Cenabı Haktan mağfiret niyaz ederim. Bu vazifeyi

---

¹⁹⁵ Enver Şevki Botsalı, “Merhum Hacı Veyiszâde Hacı Mustafa Efendi”, *Öz Demokrat Konya* (06 Şubat 1960), 1.

¹⁹⁶ Yaşar Gökçek, “Büyük Kaybımız İçin Ne Dediler”, *Öz Demokrat Konya* (12 Şubat 1960), 3.

*namıma Konya'da bulunan mebus arkadaşlarımın ıla etmelerini bilhassa rica ederim.*¹⁹⁷

---

¹⁹⁷ Adnan Menderes, “Hacı Veyiszâde'nin Ölümü Üzerine”, *Özdemokrat Konya* (08 Şubat 1960), 1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAVETÇİ OLARAK HACI VEYİSZÂDE MUSTAFA SABRİ KURUCU

3.1. Davetçi Kişiliği

İslam'a davet, Allah'ın varlığını ve birliğini, Hz. Peygamber'in O'nun elçisi olduğunu telkin etmektir. Ulûhiyet, rubûbiyet ve ahiret inancı davet edilecek konuların başında gelmektedir. Allah'a iman eden her kişi davet vazifesi ile yükümlüdür. Kur'an'da yer alan "Allah'a çağırın, dine ve dünyaya yararlı iş yapan ve 'Ben müslümanlardanım' diyenden daha güzel sözlü kim vardır?"¹⁹⁸ ayeti bizim için iman ve davet ilişkisine bir örnektir. Bu bağlamda davetçi, davetçi kimliğine sahip olan, onu en güzel şekilde icra eden, davası için canını ve malını verme uğruna, davasını ete kemiğe büründürmüş ve canlandırmış kimsedir. Konyalılar için Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu bu tanıma tam da uyan bir davetçidir. İslam'ı yaşam tarzı olarak benimsemiş ve yine İslam'ı yaşatma çabası içinde olmuştur.

Mustafa Sabri Kurucu'yu Konya'da yaş grubu fark etmeksizin geniş bir çevre tarafından tanınır. Karşılaştığı herkese selam verirdi. Ve bu selamlaşma alışkanlığı o dönemde Konya'da müslüman olmayan bazı kimseler vardı ve müslümanlardan daha dikkatli ve terbiyeli idiler. Onlara bile selam verip hâl hatır sormuştu.¹⁹⁹

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ders okutmaktan ayrı bir keyif alır. Pîrî Paşa Camii'nde cuma ve vakit namazlarını kıldıran Hacı Veyiszâde, her namazın ardından

---

¹⁹⁸ Fussilet, 41/33.

¹⁹⁹ Hasan Hüseyin Varol, *Yaşadıklarım ve Gördüklerim* (Konya: Hayra Hizmet Vakfı Yayınları, 2015), 563.

kısa da olsa yaptığı vaazlarla irşat faaliyetini ettirmiştir.²⁰⁰ Yine Pîrî Paşa Camii'nde sabah namazının ardından Kur'an, Arapça ve tefsir dersleri verir, yeteneği olan gençlere ilahi okutur ve ardından toplanan cemaate vaaz ederdi.²⁰¹ Bu dönemde başka camileri medrese gibi kullanarak birçok öğrenci okutmuştur.²⁰²

Hacı Veyis Efendi'nin torunlarından Mustafa Koruyucu Beyefendi Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu için şunları ifade etmiştir:

Ben babaannemin yanında 23 sene kaldım. Ben bu 23 sene boyunca bir babayı, bir müderrisi, bir mücahidi, bir davetçiyi dinledim. Bu 23 sene boyunca bir ağabeyi, bir mücahidi, bir sevdalıyı bir davetçiyi dinledim. Yine İbrahim dayım hakkında aynı şeyler. Mesela ben hiç ama hiç olağanüstülükler, sihirbazlıklar, insanlara kendisinin ne kadar büyük bir veli olduğunu anlatmak için paçalarından keramet dökülen bir adam tiptemesi ne babaannemden ne teyzemden ne Mehmet amcamdan ne Ali Osman hocadan ne Hayrettin Hocadan ne eniştemden hiç dinlemedim. Ama neyi dinledim; ilim, samimiyet, ihlas, takva, vera, sünnete ittiba, akide-i selim, ahlakı selim dinledim elhamdülillah. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu aynı zamanda bir Nakşi şeyhi idi ama bir dergâhı yoktu. Dergâhı cami idi. Daha sonraları imam hatip okulları oldu. Hep talebe yetiştirdi, talebelerinin hiçbirine tarikat dersi almaya zorlamadı onları bir mürit yapma derdinde olmadı. Defalarca hocalarımın hepsi talebelerinin çoğu, nafile bir oruç tutsak diye sorunca; ilim farz oruç nafile, nafileyi baban tutsun sen farz olan ilimle meşgul ol. Şu an eksik olan ilim yavrum... oldu ya, insanlar konuşurken baktı çocuğun bir gevşekliği var: oğlum ananı, köyünü bir boşlayıver, şu derse bir gir, dersi bir bitir ondan sonra... Bu keramet demeyin ferasettir basirettir. İnsanı okumak ve insanın derdiyle hemhal olmak ve onu kavrayıp onla ilgili bir şeyler

²⁰⁰ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 304.

²⁰¹ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 79.

²⁰² Kurucu, *Hatıralar*, I/176.

*söyleyebilmek. Asıl olan istikamet yavrurum istikamet... diyen bir adam. Bu çok önemli, istikamet...*²⁰³

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun hayatını kitaplaştıran Mustafa Özdamar, Altınoluk dergisine verdiği röportajda şu dikkat çekici söylemleri ifade etmiştir:

*Hacı Veyiszâdede bana örnek olan yön ilk olarak onun peygamber gibi yaşantıya sahip olmasıdır. Hz. Peygamberin hâleti ruhiyesini yakalayıp o bakışla hadiselerin içine girmektir. Bunu da zamanımızda Allah'ın veli kulu, zirve şahsiyetler gerçekleştiriyor. Bizlerin ise nefsanîyetimiz İslamiyet'imizin önüne geçince önümüz tıkanıyor. İlk önce bunu halletmek lazım. Hayatın İslamlaştırılması ve insanlara İslam'ın götürülmesi için çıplak propagandaya gerek yok. Eğer bizler Hacı Veyiszâde gibi hâl ile ve yaşayarak tebliğ yapabilirsek, İslam'ı kendi yaşantımızla örnekleyebilirsek etrafımızdaki insanlar bu güzellikten mutlaka istifade edeceklerdir.*²⁰⁴

Bu anlatılar, Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun bir davetçi olarak nasıl bir kişilik sergilediğini ortaya koymaktadır.

3.1.1. İrşat Faaliyetleri

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat faaliyetleri insanlarla ilişkilerinde ne kadar şefkatli olduğunu yansıtmaktadır. Her gün mutat üzere camiden çıkıp evine doğru giderken içki içilen bir mekân bulunuyordu. İçkiye müptela bir şahıs hocanın oradan geçeceği zamanı gözler ve o geçeceği zaman dışarı çıkar onu beklemiş. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu o kişinin önünden geçerken selam vererek yüzüne bakar ve “Geçecek babam, geçecek” diyerek teskin edici sözler söylediler. Bu yaklaşım neticesinde o kişi içkiyi bırakmış ve onun cemaatine katılmıştır.²⁰⁵

---

²⁰³ Koruyucu, “Mustafa koruyucu ile görüşme” (Görüşme 12 Haziran 2023).

²⁰⁴ Abdullah Sadık, “Nefsanîyetimiz İslâmiyetimizin Önüne Geçmemeli”, *Altınoluk* 87 (Mayıs 1993), 23.

²⁰⁵ Karaman, *Bir Varmış, Bir Yokmuş*, 1/197.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun vazife hayatında hapisane görevi de mevcuttur. Onun hapisaneye gittiği günü orada bulunan mahkumlar “huzur günü” olarak telakki etmişlerdir. Onun duası ve nasihatleri ile herkesin gönü yumuşar, o vakitlerde idamlık mahkumların bile onun duası ile huzur buldukları, umut ettikleri olurdu. Pişmanlık duyan mahkumlardan bazıları tövbe ederek coşkuyla iyi insan olma kararları alırlardı.²⁰⁶

Hacı Veyiszâde haftada bir gününü çingene mahallesine, bir gününü de mahkumlarla sohbe ayırırdı.²⁰⁷ Genellikle insanlara nasihatte bulunan biridir. Onun irşadı sayesinde yolunu şaşırılmış nice kimseler doğru yola yönelmiştir.²⁰⁸

İlgilendiği gençlere öncelikle hizmeti, fedakarlığı öğretip onları enaniyetten uzak tutmaya çalışırdı. Bir gün Aziziye Camii'nde Hacı Veyiszâde ile karşılaşan A. İhsan Vatankurtar, Bozkırlı Mustafa Efendi'den ders aldığı söyler ve “Nefsimizi kurtarmaya çalışıyoruz” der. Hacı Veyiszâde “Yok babam! ilk önce başkalarını kurtarmak için, sonra kendi nefsimizi” diye genci uyarmıştır.²⁰⁹

Torunu Prof. Dr. Mustafa Fayda ile yapılan görüşmede:

Camide her hafta iki istisnai irşadı var ki ben kimsede olduğunu zannetmiyorum. Cuma günü sabah namazı sonrası dedemin hiç kürsüye çıktığını görmedim. Mihrapta ayağa kalkar, ayakta sohbe başlardı. Bir de pazar günü sabah namazından sonra aynı şekilde sohbetini yapardı. Konya'ya dışarıdan gelenler, Aziziye Camii'nde namaz kılmak için uğrarlar. Dedem onların namazı münferit kılmalarına izin vermez, cemaatle güneş doğmaya yakın kıldırarak. Selamı verdikten sonra kimsenin namaz kılmaya vakti kalmayacak şekilde bunu ayarlardı.²¹⁰

---

²⁰⁶ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 129.

²⁰⁷ Selvigül K. Şahin, “Hikmet Yolcusu, Hicret Eri: Ali Ulvi Kurucu”, *Kur'ani Hayat* 15 (Aralık 2010), 73.

²⁰⁸ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 121.

²⁰⁹ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 173.

²¹⁰ Fayda, “Dedem Hacı Veyiszâde” (Görüşme 22 Mayıs 2023).

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat faaliyetleri insanların hayat tarzlarında büyük değişimlerin olmasını sağlamıştır. Onun içtenlikle yaptığı nasihatler, hoşgörölü ve sabırlı yaklaşımı insanların doğru yola yönelmesinde önemli bir rol oynamıştır.

3.1.1.1. İrşat Metodolojisi

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu insanları doğru yola ulaştırmak için çabalayan bir ilim adamıdır. İlim yolunda çalışmanın, nafîle ibadetten eftal olduğu görüşüne sahiptir²¹¹. Ders verdiği öğrencilerin dikkatini celbederek dersi anlatır, ders dışında başka meşguliyetlerinin olmasını istemezdi.²¹² Nafîle ibadeti önermesine rağmen öğrencilerine: “Nafileyi baban kılınsın. Sen nafîleyle uğraşma! Farz olan dersin dururken sen nafîleyle uğraşamazsın”²¹³ diye uyardığına bizzat şahit olanlar bulunmaktadır.

Hacı Veyis Efendi'nin torunu Mustafa Kurucu ile yapılan görüşmede:

*O insanlar her şeyden vazgeçmişler hocalar yuvalarına çekilmişler, kimi sürgün kimi kaçak kimi sindirilmiş falan. Mustafa Efendi ders okutmaya talebe yetiştirmeye Konyalıyla ilgilenmeye düğünleri, mevlitleri, bayramları, cenazeleri açılışları fırsat bulmuş. Muhakkak Hacı Mustafa Efendi çağrılır dua eder orda. Adam belki abdestsiz namaz kılmayan belki sarhoş ama önemli değil ki. O adamı dua ile tanıştırır. O dükkânı açtığı için o dükkâna gider. Dualarla açılmış bir dükkânı harama bulaştırma der. İnsanları uçurumun kenarından savrulmaktan geri koymak için çırpınır didinir. Ali Osman hocamın ifadesiyle kendinden geçmedikçe sızmadıktan sonra çırpınır irşat için çabalar. Gece de dua için gider. Dahası eve gelen insanlara da duasını eder.*²¹⁴

---

²¹¹ Kurucu, *Hatıralar*, I/ 207.

²¹² Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 42.

²¹³ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 13-14.

²¹⁴ Koruyucu, “Mustafa koruyucu ile görüşme” (Görüşme 12 Haziran 2023).

Bu durum Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat konusundaki özverisini ve kararlılığını göz önüne sermektedir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat metodu kavli leyyin (yumuşak söz) üzeredir. Dersini kaynatmaya çalışan öğrencisine; babasının kıt kanaat okuttuğunu dile getirmesinin ardından boynu bükülen öğrencisinin gönlünü almıştır. Öğrencileri onun insanlara yaklaşımını; “Kuru yavan acı soğan insanları bile tatlandırırırđı”²¹⁵ şeklinde tarif etmişlerdir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun irşat usulü müjdeleyiciydi. İnsanlığı kul olmaya davet eden bir nitelik taşımaktadır. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu şeytan taşlamaktan ziyade olumlu mesajları merkeze alırdı. Hacı Veyiszâde'nin genel metodu tebşirat olmakla beraber, nezaketini kaybetmeden “Emri bil ma'ruf ve nehyi anil münker” görevini de icra ederdi.²¹⁶

Yaşantısıyla âmil, kâmil ve zahit bir insan portresi çizen Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, İslam'a uygun bir yaşam için âzami gayret gösterirdi. Bu sebepten dolayı zamana büyük önem verirdi. Zamanı anlamlı bulduğu için hiçbir anında kimseye kötü davranmayan, çirkin söz söylemeyen ve talebelerine kızdığında bile: “Âh bugün ashaptan efendilerimizden şu zâtın ölüm günü yahut da şu tarihte şu olay vuku bulmuştu, yoksa ben sana sorardım huysuz, kursaksız”²¹⁷ derdi. Öğrencilerine karşı sergilediği bu dolaylı uyarı, onun irşadındaki inceliğini yansıtmaktadır.

3.1.2. İslam'ı Yaşatma Gayreti

İslâm'ın hem zâhiri dünyamızı düzenleyen hem de batınî dünyamızın îmar eden kapsayıcı bir din olduğu ifade edilir.²¹⁸ Böyle müstesna bir dinin yaşanması, yaşanması için çabalanması bunun gayreti içinde olanlara çeşitli meziyetler kazandırmaktadır. Hacı Veyiszâde için de bu durum söz konusudur. Gıybet etmenin günahının farkına

---

²¹⁵ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 157.

²¹⁶ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 109.

²¹⁷ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 65-66.

²¹⁸ Âdem Ergül, “İslâm'ı Yaşatma İdeali Olarak Sûfi ve Tasavvuf” (Erişim 24 Temmuz 2024).

varamayan öğrencisine farkındalık kazandırmak için vuku bulan hadiseyi, Hacı Veyis Efendi'nin torunu Mustafa Koruyucu şöyle dile getirmektedir:

Ali Osman hocam şöyle anlattı. Bir gün Konya'nın başka hocalarıyla beraber yemeğe davet edilmişler. Orda hoca için aleyhinde konuşmuşlar. Hocanın yanına sabah erkenden varmış olayı anlatmış. "Tükür Ali Osman tükür... ne yedin Ali Osman orda" demiş. Yediklerini söyleyince "yediklerini hazmettin de bu iki lafı hazmedemedin mi" deyivermiş.²¹⁹

Hacı Veyis Efendinin büyük oğlu olması hasebiyle Mustafa Efendi'den çok "Hacı Veyiszâde" ismiyle bilinen Mustafa Sabri Korucu kendine has bir Kur'an okuyuşuna sahiptir. Çok güçlü bir hıfzı vardı. İsteddiği zaman istenilen yerden Kur'an okuyabilme gücüne malikti. Yatsı ve sabah namazlarında iki rekâta beş sayfa kadar zammî sure okurdu. Cuma gecelerinde Secde Suresini okur, sabah namazından özellikle son demlerinde mihraba yakın bir sandalyeye oturarak ya da çok defa ayakta vaaz ederlerdi. Israrla oturması istendiğinde biraz oturup sonra yine heyecanlanarak ayakta vaaz etmeye devam ederlerdi.²²⁰

3.1.2.1. Nesil Yetiştirme Çabası

Konya İmam Hatip'in ilk mezunlarından olup ilerleyen yıllarda da İmam Hatip'te öğretmenlik yapan Bayram Hoca'nın anlatımıyla Hacı Veyiszâde: "Her insan öfkelenir ama O'nun öfkesi bile şefkat gibiydi. Kendilerini kızdırdığımız zaman kaşlarını tatlı sert çatar ve 'Beddua edeceğim âmin deyin' derdi. Bedduası ise; 'Allah sizi muallim etsin' der ve bizim âmin dememizi isterdi. Kendi çocuklarına kızdığında yaptığı beddua ise; Allah sizi ana baba etsin"²²¹ duasıydı.

Hacı Veyis Efendi'nin torunlarından Mustafa Koruyucu ile yapılan görüşmede:

²¹⁹ Koruyucu, "Mustafa koruyucu ile görüşme" (Görüşme 12 Haziran 2023).

²²⁰ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 175.

²²¹ Özdamar, Hacı Veyiszâde, 149-150.

Bir gün talebeleri Lâdikli Ahmet Efendi'yi duyarlar ki farklı bir adammış. Trene binerler ve yanına varırlar biz Konya'dan geldik. Duyduk ki size hızır geliyormuş Ahmet ağa: evet geliyor biz onunla görüşüyoruz. Peki sizden evvel kime geliyor sorusuna benden önce Mustafa Efendi'ye gelir demiştir. O bizim hocamız. Hemen Konya'ya dönüp hocaya sorarlar, hocam size hızır geliyormuş demişler o zaman Mustafa Efendi'nin alnında bir damar çıkar ve yüzü kıpkırmızı kızarıp, sahtekârlar n'apıyorsunuz siz? Biz; siz hızır olun ümmeti Muhammedîn imdadına yetişin diye çırpınıyoruz siz sağdan soldan hızır arıyorsunuz. Benim hızırlarım sizsiniz. Hızır siz olacaksınız ümmeti Muhammedîn imdadına yetişeceksiniz demiştir. Biz ömrümüzde hocamızı öyle hiç sert görmemiştik. Kahveyi kendisi kendi eliyle kahve sunar birinin hizmetine müsaade etmez. Kavme hizmet eden onun efendisidir.²²²

Öğrencilerinden Ahmet Gürtaş yolda kendisiyle karşılaşır ve Hacı Veyiszâde hemen Arapça olarak sorar; “Min eyne, ila eyne?”, o arada Arapça cevap vermek için düşünen arkadaşımıza “Ne düşünürsün? Minallah, İlallah, yani Allah'tan geldim Allah'a gidiyorum” cevabını vermiştir. Öğrencisine latife yaparken bile eğitimden geri durmamıştır.²²³

Mütalaa hocalığı yaptığı sıralarda yeni evlenmiştir. Evlendiği günün sabahında derse gelmeyeceğini düşünen öğrenciler de derse katılmama kararı almışlardır. Ama Hacı Veyiszâde sabah derse gelmiş hatta ömrü boyunca da hastalığında bile derslere devam etmiştir.²²⁴

Kendisini ilme adanmış ve kendini ilme adayanlara vakfetmiş olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, rahatsız olduğu günlerde bile derslerine devam etmiştir. Öğrencisi Hafız Şükrü Bağrıaçık'ın anlatımıyla:

Vefatından 8-9 gün evveline kadar derslerimiz devam etti. Celâleyn tefsirinden Secde Suresinin Secde ayetine geldiğimizde bizlerin yorulduğunu fark edip ‘Secde âyetini de okuyalım diyeceğim amma sahtekârlar gözüme

---

²²² Koruyucu, “Mustafa koruyucu ile görüşme” (Görüşme 12 Haziran 2023).

²²³ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 91.

²²⁴ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 85.

*bakmaya başladınız' diyerek dersi sonlandırdı. Bu onun son dersi olmuştur.*²²⁵

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu kendinden önce bu yola baş koyanlar gibi irşat ve hizmet yoluna adanan bir hayata sahipti. Bundan dolayı sürekli İmam Hatipten mescide, mescitten dersanelere koşuyordu. Bu koşturmalar onun azmini daha da artırıyordu. O üstat ve bir mürşitti. Öğrencilerine vahada bulunan su zerresi gibi değer vererek, onları özenle yetiştirmeye çalışırdı.²²⁶

Başarılı talebelerine ayrı bir alakası vardı. Yeni bir gençlik inşa ettiğinin farkındaydı. Bazen öğrencilerine “Ben sizler için neler düşünüyorum, siz nerelerde gezersiniz” diye ikazda bulunurdu.²²⁷

Hacı Veyis Efendinin kızı Rahime hanımın torunu Prof. Dr. Hüseyin Kara ile yapılan görüşmede bize şöyle bir anekdot iletilmiştir:

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi bir gün hüznü bir şekilde eve gelmiş. Herkes yüzüne bakınca hüznü müdür değil midir olduğunu anlayabilecek kadar ferasetliler. Kimse cesaret edip sormamış ama anneannem sormuş. “Ağa nedir seni hüzne boğan” diye. “Bazıları önüme geçiyorlar, birilerine yaptığım iltifattan dolayı hem kınıyor hem de bana akıl vermeye çalışıyor” diye kız kardeşine iletmış. “Peki ne yaptın ya ne söyledin ya” deyince hoca efendinin halk diliyle söylenen ama asıl fuzuliden gelen bir beytini beyan etmiş. “Bir Müslümanı yetiştirmek için bin münafiğin kahrını çekmeye razıyım”. Bunun fuzulinin dilinde bir karşılığı var;

Yar için ağyare minnet ettiğim aybeyleme bağban bir gül için bin hare hizmetkâr olur.

“Ne kadar güzel söyledin ağa” demiş. “Allah diline sağlık versin, ömrüne sağlık versin, Sözüne gayretine sağlık versin.” Bakmış ki hala sıkıntısı devam eder. “E söylenmişin ya cevapta vermişin ya daha neye üzülersün” deyince.

---

²²⁵ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 79.

²²⁶ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 102.

²²⁷ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 106

“Ben fuzulinin beytini okumak yerine Avni'nin şiirini okumak isterdim” diye söylenmiş. “Neydi ağa o” deyince hoca efendi de;

Yâr için agyâr ile merdâne ceng itsem gerek

İt gibi murdar rakîb ölmezse yâr elden gider

Böyle olunca anneannem “Biz yar için ağyara minnet ettiğimiz dönemlerden geçtik, siz yar ile ağyar ile merdanece cenk ettiğiniz döneme inşallah yetişirsiniz” diye arkamızdan hep hayır dualar ettiğini biliriz.²²⁸

İmam hatip okulunda eğitime başladıktan sonra, imamlığa da devam ettiği için muhakkak çok yorucu bir hayatı olduğu söylenebilir. Böyle olmasına rağmen, Durakfakih ve Nuhefendi mescitlerinde çeşitli kitaplar okutmaya devam etmiştir. Medarisi Islah'tan kazanılan Türkçe'den Arapça'ya tercüme dillerinin güçlenmesi için ve diğer hocaların yapmadıkları bir alışkanlıktı. Öğrencilerin hiç sevmedikleri bu yol, onların dil öğrenimlerini önemli ölçüde etkilemektedir.²²⁹

3.1.2.2. Hizmet Müesseseleri Oluşturma Gayreti

Arkasından İmam Hatip Okulu'nu vakıf olarak bırakan Hacı Veyiszâde, 1951 yılında İmam Hatip Liselerinin açılmasına izin verilmesinin ardından, okulun inşaatı için yerine göre usta gibi yerine göre de amele gibi çalışmaktayken Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'ya:

“Hocam, okulda bir derse de siz girseniz” diyerek teklifte bulunurlar. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ise “Evladım, ben bugünler için geldim bu dünyaya, bir değil beş ders okutacağım inşallah. Ama bir müddet bana müsaade edin, yeni binamızı tamamlayalım, ondan sonra başlarız derslerimize. Şimdi derslere başlayacak olursak, sağa sola koşuşturduğumuz için, köy ve kasabaya gidip öğrenci ve yardım topladığımız için, dersleri

²²⁸ Kara, “Hüseyin Kara ile Görüşme”, (Görüşme: 12 Haziran 2023).

²²⁹ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 171.

*aksatabiliriz. Herkesin bir tuğlası olsun istiyorum, herkes nasip alsın bu haseneden, hiçbir kimse mahrum kalmamasın istiyorum” demektedir.*²³⁰

Cuma günleri vaaz ve hutbe irat etmek için camilere dağılan öğrencilerin slogan haline gelen bir cümlesi vardı; “İki çocuğunuzdan birini mutlaka İmam Hatibe gönderin!”²³¹ Hacı Veyiszâde İmam Hatip Okullarının açılışında herkesin tereddüt ettiği İmam Hatip okullarının, öğretime başlayışını son derece önemseyerek sevinçle karşılamıştır. İmam Hatip okullarından mezun olacak öğrenciler için, bu okullara karşı olanların kahrını çekmeye hazır olduğunu söylemiştir. Konya’da İmam Hatip okulu binasının yapımında köylere giderek, küçük büyük demeden herkesle görüşerek bu okulların yapımı için maddi ve manevi destek toplamıştır.²³²

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu’nun ilme hizmeti yadsınamayacak derecede büyük bir öneme sahiptir. Bu ulvilik, tanıyanları hayran bırakmış onu takdir etmişlerdir. Ladikli Hacı Ahmet Ağa, hacda Medine’de görüştüğü Ali Ulvi Kurucu’ya amcasından bahsetmiş, onun çabasını şöyle dile getirmiştir: “Bizler oturduğumuz yerden dua ettik. Amcanız koşuşturdu çok emeği var. Fedakarlığıyla imanın kalesini o müdafaa etti. Cihad ordusunu o hazırladı. Küfrün kalesini o fethetti. Fethedecek cihad ordusunu o hazırladı”²³³.

Hacı Veyis Efendi’nin torunu Mustafa Koruyucu ile yapılan görüşmede:

Bir gün devlet hastanesi yapılacak, vali emniyet müdürü belediye başkanı oturmuşlar. Devlet emretmiş bu bina yapılacak ama nasıl? Mustafa efendiye gidelim demişler. Utana sıkıla demiş ki vali devlet hastanesi için desteğinizi bekleriz. Bundan evvel devlet bize polisini gönderdi askerini gönderdi şimdi de hamdolsun bugün hastane yapacağız diye gelmişsiniz Hadi kalkın çıkalım demiştir. Konya’nın numune hastanesinin banisidir. İmam hatibin Kızılay’ın yapılmasında emekleri çoktur. Uğraşmıştır, didinmiştir sürekli talebe yetiştirir sosyal ve tek basına dev kadrodur. İmam hatip açıldıktan sonra öyle

---

²³⁰ “Hacı Veyiszâde Mustafa (Kurucu) Efendi (k.s)” (Erişim 19 Ağustos 2024).

²³¹ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 164.

²³² Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve ailesi*, 87.

²³³ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 3/204.

*mutlu oldu, öyle sevindi ki ayakları yerden kesildi. Hocalar geldiler sen didindin çalıştın biz ne yapacağız dediler. Size düşen hem kaza kem kefaret. Dün yapmadıklarınızın cezası kefaret. Daha çok tebliğ edeceksiniz daha çok çalışacaksınız. Yapılması gereken ne ise onu yapacaksınız.*²³⁴

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun özellikle İmam Hatip Okullarının açılışında göstermiş olduğu gayret oldukça dikkat çekicidir. Onun bu fedakarlığının etkisi günümüzde de bu okuldan öğrencilerin yetişmesine vesile olmuştur.

3.2. Topluma Etkisi

3.2.1. Siyasi Çevre

Millî mücadele yıllarında birçok yönden Konya önemli bir yer teşkil etmiştir. Büyük şehirlerin ve çevrelerinin işgal altında oluşu Konya'nın cepheye yakın olması ve gerekli desteklerin sağlanması açısından, ülkenin savunmasında merkez haline getirmişti. Millî Mücadelede en çok şehit veren vilayetlerden olma sebebi de bu bölgenin önemini pekiştirmektedir.²³⁵

Millî Mücadele sonrası çekilen sıkıntılardan biri de eğitim alanında gerçekleşmiştir. 3 Mart Tevhid-i Tedrisat Kanun'unun ve Latin harflerinin kabulü olan 1 Kasım 1928 tarihinde ve 1353 sayılı Türk Harflerinin kullanılması yönünde kanun çıkarılır. Karşı olanlar güvenlik güçlerinde sıkı takibe alınmıştır. 4 Ocak 1932'de yayınlanan bir talimatnamede, harf devrimine aykırı Arap harfleri ile eğitim verenlerin hapis cezası ve maddi cezalar öngörülmüştür.²³⁶

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Nakşibendi-Halidi şeyhlerinden müderris Muhammed Bahaüddin'in öğrencisidir. Muhammed Bahaüddin'in oğulları ise 1908 yılından itibaren günlük siyasetin içinde aktif rol almışlardır. Muhammed Bahaüddin Efendi'nin oğulları Zeynelabidin, Rıfat ve Ziya Efendiler müderris olarak yetişmiş

---

²³⁴ Koruyucu, "Mustafa koruyucu ile görüşme" (Görüşme 12 Haziran 2023).

²³⁵ Caner Arabacı, *Konya Basın Tarihi* (Konya: Palet Yayınları, 2009), 139.

²³⁶ Ali Dikici, "Millî Şef İsmet İnönü Dönemi Laiklik Uygulamaları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 11/42 (2008), 164.

olup, Hacı Veyiszâde bu dönemlerde daha öğrenci olarak tasavvuf derslerini kendilerinden almıştır. Hacı Veyiszâde, Muhammed Bahaüddin Efendi'nin vefatından sonra Islah-ı Medaris'i kuran oğullarının yanında müderrislik yapmıştır. Zeynelabidin, Rıfat ve Ziya Efendi'ler II. Meşrutiyet'in ardından (1908), siyasete atılmış ve İttihat ve Terakki Fırkası'ndan mebus seçilmişlerdir.²³⁷

Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi, Zeynelabidin Efendi ile alakalı şunları ifade eder: Önceleri hep taraf olduğumuz İttihat ve Terakki Fırkası'nın iç yüzünü ilk fark ederek bizi uyaran ve o fesatlara karşı mücadele etmemize sebep olan Zeynelabidin Efendi olmuştur.²³⁸ 21 Şubat 1910'da kurulan Ahâli Fırkası'na geçmiştir. 18 Ocak 1912'de yapılan seçimlerde Hürriyet ve İtilaf Fırkası Konya'da birinci parti olarak seçimi kazanmıştır. Bu durum karşısında İttihat ve Terakkiciler, Zeynelabidin Efendi'yi hedef alarak "Konya'da halkı ifsada çalıştığı" iddiasıyla Divan-ı Harp'te yargılayıp Gemlik'e sürgüne göndermişlerdir. I. Dünya Savaşı sona erince (1918), diğer Hürriyet ve İtilaf Fırkası üyeleri ile İstanbul'a geri dönen Zeynelabidin Efendi I. Damat Ferit Paşa Hükûmetinde âyan üyesi olarak görev yapmıştır. Zeynelabidin Efendi'den etkilenen kardeşi Rıfat Efendi ise Delibaş Ayaklanması sebebiyle idam edilmiş, Ziya Efendi ise Konya'dan ayrılarak Mekke'ye göç etmiştir.²³⁹

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Zeynelabidin Efendi ve kardeşlerine son derece bağlı olmakla birlikte bu üç kardeşi her zaman anmıştır. Oğlu Mehmet'in bir oğlu olmuş ve adını Zeynelabidin Efendi'ye ithafen, "Zeynelabidin" vermişlerdir. Ama bu çocuk küçük yaşta vefat etmiştir.²⁴⁰ Kardeşi Ziya Efendi'ye ithafen Konya'da doğan ve isim verdikleri çocuklara "Ziya" ismini vermiş ve hocalarına olan bağlılığını isimlerini yaşatarak devam ettirmiştir.²⁴¹

---

²³⁷ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 82-83.

²³⁸ "Muhammed Zeynelâbidin Efendi | Konya'nın Velileri, Alimleri ve Hocaları" (Erişim 05 Eylül 2024).

²³⁹ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 83.

²⁴⁰ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 273.

²⁴¹ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 85.

Hacı Veyis Efendi ve oğulları Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kurulan CHF'ye muhalif olanlar arasında yer almaktaydı. CHF'nin milletvekillerinden Ali Fethi Okyar, 1930'da çok partili hayata geçmenin ilk adımı olarak Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını kurmuştur. Halkın bu partiye aşırı teveccüh göstermesine Hacı Veyis Efendi'nin oğlu İbrahim Efendi büyük bir eleştiri ile karşılaşmıştır.²⁴² Ağabeyi Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, kardeşinin bu eleştirisine dikkat çekmiş ve İbrahim Efendi'nin haklılığını vurgulayarak tekrar etmesini istemiştir.²⁴³ Aslında Hacı Veyiszâde tek parti iktidarına karşı olmakla birlikte, siyasetle yakından ilgilenen hocalarının düştüğü durumu kendisi görmüş, özellikle siyasetten uzak durmayı tercih etmiştir.²⁴⁴ İbrahim Efendi ise ağabeyinin aksine dönemin siyasî ortamına aktif bir şekilde karşılık verilmesi gerektiğini düşünerek zaman zaman ağabeyi Mustafa Sabri Kurucu'nun sessiz tavrına sitemde bulunmuştur.²⁴⁵ Dönemin siyasî olaylarından özellikle uzak duran Mustafa Sabri Kurucu, toplum üzerinde gerçekleştirmek istediği hedeflerinde eğitimi merkeze almıştır. Siyasî görüşünü açıkça ortaya koymadığı için CHP ile sorum yaşamamış ve hatta vefatından sonra CHP genel başkanı İsmet İnönü Hacı Veyiszâde'nin evine taziye ziyaretinde bulunmuştur.²⁴⁶

1932 yılının ayrı bir talihsizliği de ezanın Türkçe okunma uygulamasının başlatılmasıdır. Ezan ve kâmeti aslına uygun Arapça okuyanlar, karakolda çeşitli cezalara maruz kalmıştır. Bunun yanı sıra Kur'an öğretiminin de engellenmeye çalışılmıştır. Ancak Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, bu engellere rağmen eğitim ve irşat faaliyetlerine devam etmiştir. Camide ders yapmanın imkânsız olduğu zamanlarda, mahalledeki yaşlı bir kadının evinin bir odasını tahsil için kullanmışlardır.²⁴⁷

---

²⁴² Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 62-63.

²⁴³ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 62-63.

²⁴⁴ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 88.

²⁴⁵ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 328.

²⁴⁶ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 313.

²⁴⁷ "Hacı Veyiszâde'yi Anma ve Anlama Programı", *Kontv* (11 Şubat 2022), 45:35-45:45.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, siyasi yönü olmayan, üstüne düşen vazifeyi yapmaktan başka bir şey düşünmeyen, bir din adamı olarak bilinir.²⁴⁸ Ama hayatı incelendiğinde kırıp dökmeden, incitmeden, dine zarar vermeyecek şekilde siyasetin içinde olduğu da görülür.²⁴⁹

Mehmet Ali Uz'dan alınan bilgilere göre: Rahmetli hocamıza birçok kez defa vekillik teklifi geldiği halde “Ben o Rabbın alelade bir hizmetkarıyım. Rabbım Allah’ım beni yardımdan ayırmasın” şeklindeki tavrıyla siyasetten uzak durmaya gayret göstermiştir. Hatta bununla iktifa etmeyip çocuklarına ve talebelerine de siyasetten uzak durmalarını tavsiye ederdi.²⁵⁰

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ve ailesi en çok bu konuda muzdarip olmuşlardır. Bir de bu zulmün ülkenin fertleri tarafından yapılması daha acı vermiştir. Hacı Veyiszâde ve ailesi eğitim ve ibadet konusunda çok büyük sıkıntılar yaşamışlardır.²⁵¹ 14 Mayıs 1950 yılına kadar süren bu sıkıntılı dönem, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle nihayete ermiş ve İmam Hatiplerin kuruluşu için temeller atılmaya başlanmıştır. 1949 yılında Hicaza giden Hacı Veyiszâde ile Ali Ulvi arasında geçen muhabbetinde “Elhamdülillah bir fecir belirdi. Yakında inşaallah İmam Hatip Mektebi açacağız”²⁵² demiştir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu özellikle siyasetten uzak durmayı tercih etmiş²⁵³ olmakla birlikte, öğrencilerinden bazıları siyasete atılmıştır.

---

²⁴⁸ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 304.

²⁴⁹ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 82.

²⁵⁰ Mehmet Ali Uz, “Muhterem Hocamız Hacı Veyis Zade Mustafa Kurucu”, *İslam'ın İlk Emri Oku*, (Mart 1961), 8.

²⁵¹ Düzdağ, *Hatıralar*, 65-67; Yorulmaz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Efendi'nin Hayatı ve İlmî Kişiliği, Mücadelesi*, 27.

²⁵² Yorulmaz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Efendi'nin Hayatı ve İlmî Kişiliği, Mücadelesi*, 28

²⁵³ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 88.

3.2.2. Günümüz İlim Adamları Üzerindeki Etkisi

Mustafa Sabri Kurucu, talebe yetiştirmeyi gaye edinmiş, karşılaştığı engellerle mücadele etmiş ama asla bu amelinden vazgeçmemiştir. Yeğeni Ali Ulvî Kurucu'nun Medine'ye hicret etmeden evvel eğitimiyle yakından ilgilenmiştir. Ali Ulvî Kurucu, "Dedem ağacın kökü, ailemizin temeli, amcam ve babam o ağacın dalları idiler. Bu ağacın altında ve gölgesinde yetiştik"²⁵⁴ dediği amcasına olan muhabbetini vurgulamak için Hacı Veyiszâde'nin mezar taşı için şu beyitleri yazmıştır:

Candan ve Cihandan geçerek afvine geldim

Hasret dolu ruhumla huzurunda eğildim

Ğufranın, rızvanın Rabbim kerem eyle

Şadet beni bilcümle ziyaretçilerimle

Candan geçen aşıkların ancak seni ister

Lutfunla nazar kıl bize dîdarını göster

Konya Ulemasından Hacı Üveys Efendi

Zade Hacı Mustafa Kurucu Efendi ruhuna Fatiha²⁵⁵

Torunu Prof. Dr. Mustafa Fayda ile yaptığımız söyleşide:

Dedem bizim eğitimimizle yakından ilgilenirdi. Bir gün Elmalılı tefsirini aldım eve doğru gidiyorken yolda karşılaştık. Kolumun altında tefsiri görünce pek memnun oldu. Aile efradı ile sohbet ederken biz çocukların da o sohbeti dinlememizi sağarlardı. Peygamber Efendimizin ve sahabenin hayatına çok

---

²⁵⁴ Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*, 1/212.

²⁵⁵ "Hacı Veyiszade Mustafa Efendi | Konya'nın Velileri, Alimleri ve Hocaları" (Erişim 07 Ağustos 2024).

*hakimdi. Bize hep anlatırdı. Bugünümüzün şekillenmesinde dedemin emeği çok büyüktür.*²⁵⁶

Hacı Veyis Efendi'nin torunu Mustafa Koruyucu ile söyleşiden:

*Hayrettin Karaman tahsilini bitirmiş. Hem imam hatip lisesinden hem de icazetini almış. Duymuş sağdan soldan. Hocam demiş sizde bir manevi ilimler varmış ona da talibim demiş. Hoca; Hayrettin sen bari yapma senle ne okuduk Buhari okuduk Müslim okuduk. Bundan başka manevi ilim mi olur demiş. İlim dediğin gale Allah gale Resulullah. Bundan başka manevi ilim mi olur demiş.*²⁵⁷

Emekli Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Halit Güler beyin de hocası olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu için:

*Merhum Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu denilince aklıma, her şeyden önce hocam oluşu gelir. Sonra Konya'nın meşhur fayton arabasından inip de tebessüm ederek ve etrafındaki kimseleri selamlayarak vakur bir şekilde okulumuza doğru yürüyüşü gözümün önünde canlanır. Merhum Hoca Efendi'nin öğrencileri arasında bulunmak şansına eriştiğimi düşünerek büyük mutluluk duyarım. Eğer Cenab-ı Hak naçiz şahsıma bir takım güzel meziyetler nasip etmiş, haddim olmayarak bazı dini görevlerde bulunmuş isem bütün bunları, o seçkin insandan aldığımız desteğe ve duaya, feyiz ve berekete borçlu olduğumuzu düşünürüm. Hoca Efendi, İslam'ı bütünüyle kucaklar, aşkla şevkle yaşar, yapmış olduğu dünyevî ve uhrevî hizmetlere yakışır, yüklenmiş olduğu görevlere kendini içtenlikle verir, hedefe ulaşmak için çevreyle ve talebeleriyle güzel diyalog kurardı. Ne yazarsak ne kadar yazarsak yazalım mutlaka Hoca Efendi'nin eksik bırakılan yönleri olacaktır. Bu sebeple talebesi olma şansına erişmiş olmama rağmen, Hoca Efendi'nin özelliklerini kâğıda dökerken zorlandığımı itiraf etmeliyim.*²⁵⁸

²⁵⁶ Fayda, "Dedem Hacı Veyiszade".

²⁵⁷ Koruyucu, "Mustafa koruyucu ile görüşme" (Görüşme 12 Haziran 2023).

²⁵⁸ Uz, Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi, 62-63.

Talebelerinden Dr. Ahmet Baltacı hocası Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ve babacı Hacı Veyis Efendi için şunları söylemiştir: “Baba-oğul bu zâtlar dini emirleri, büyük küçük ayırımı yapmadan âdetleri haline getirmişler, sünnet üzere yaşadıkları gibi adeta sünnet üzere nasıl yaşanır bunun canlı örneği haline gelmişler.”²⁵⁹

Prof. Dr. Mustafa Uzunpostalcı'nın da hocası olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu için şunları belirtmiştir:

*O pek çok şeyin eksik olduğu bir dönemde bu eksikliğin giderilmesini düşünüp, bu eksikliğin izalesi için herkesin sempatisini kazanarak toplumun önüne düşmüş ve bu eksikliğin giderilmesi adına fedakârlık yapmış güzide bir insandır. Günümüzde öncüsü olarak yapımına emek verdiği bu tür eserlerle ve adına yapılmış eserlerle adı yaşatılmakta ve hatırası yaşatılmaktadır. Aşevi, hastane, yol, çeşme, okul, kurs ve öğrenci yurtlarından tutun da himayeye ihtiyacı olanların himayesine yetiyecek geniş yelpazeli sosyal hizmetlerin her zaman ya başında ya da içinde bulunmuştur.*²⁶⁰

Yine öğrencilerinden merhum İzmir Müftüsü Mustafa Ateş, hocası için: “Hoca Efendi, yakın tarihte Konya’da iz bırakanlar arasında bulunuyor. Bu bir sosyolojik hadisedir. O herkese rağmen unutulmayan bir simadır.”²⁶¹ Ateş: Hacı Veyiszâde Hoca Efendi, “Kurb-i Mevlanâda doğup büyüdüğü, ilmini irfanını aynı muhitte iktisap ettiği için değil, bizzat kâmil bir insan olarak, kemalâta müstait bir insan olduğu için büyüktür.”²⁶²

Merhum Tahir Büyükkörükçü Hoca Efendi'nin de hocası olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu vefatına dair bilgi verildiğinde Tahir Hoca'nın dilinden şunlar dökülmüştür: “*Makarr-ı ulema olan Konya'dan çok âlim, müftü, müsevvit ve vâiz gelip*

---

²⁵⁹ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 75.

²⁶⁰ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 85.

²⁶¹ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 95.

²⁶² Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 96.

geçmiştir. Ama Hacı Veyiszâde Hoca'mız gibisi gelmemiştir. Bundan sonra da gelmeyecektir." demiştir.²⁶³

Eğitim ve öğretimdeki metodunu faydalı ve öğretimde önem arz eden bir metot olduğunu söyleyen ve Akşehirli Hoca olarak bilinen Ahmed Efendi de Mustafa Sabri Kurucu'nun eğitimdeki sabrı ve azmine ithafen; "Kendisine bir çoban değneği teslim edilse, onu altı ayda bir köye imam yapar"²⁶⁴ demiştir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu vaaz ve sohbetlerinde gönüllere hitap eden, etkileyici bir tarzda sohbet ederdi. İçten gelen bu konuşmalar, dinleyenleri derinden etkilerdi. Medine'de ikamet eden Mühürücü Fehmi Efendi, Ali Ulvi Bey'e dedesi ve amcasını anlatarak şöyle buyurmuştur; "Gerek dedenizde gerekse amcanızda bambaşka bir hal vardı. Konuşurken yanarak söylediği için mi, gönüllerimizi yakardı, samimiyetiyle ruhumuza tesir ederdi. Hem ağlar hem ağlatırdı".²⁶⁵

Mustafa Sabri Kurucu'nun ilim adamları üzerindeki etkisi, onun derin bilgi birikimi, ahlaki duruşu ve eğitim konusundaki kararlılığı ile şekillenmiştir. Bu etkiler yetiştirdiği ilim adamlarının, onun yolundan gitme isteğini pekiştirmiştir. Mustafa Sabri Kurucu'nun mirası, modern dönemde de ilim adamlarından oluşan bir neslin yetişmesine katkıda bulunmaktadır.

3.2.3. Konya ve Çevresinde Islah ve Ülfet Çabaları

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu bilindiği üzere Konya'da yaşamıştır. Öğrencilerinden Halit Güler'in anlatımıyla; tanısın tanımasın karşılaştığı herkese selam vermeye çalışan, karşılaştıklarına hâl hatır sormayı ihmal etmeyen biridir. Camiye devam edip, meyhaneye sıkça gidenlere, helal rızık peşinde koşanlardan, suç işleyenlere, şehirde yaşayanlardan, köyde yaşayanlara kadar her kesimden insana ulaşmaya çalışmıştır. Onlar gelmezlerse, Hacı Veyiszâde onlara giderdi. Onlar konuşmazlarsa, Hoca Efendi bir yol bulup onlarla konuşurdu. Herkese ulaşmaya

---

²⁶³ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 45.

²⁶⁴ Uz, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 88.

²⁶⁵ Düzdağ, *Hatıralar*, 192.

çalışır, her insana din hizmeti götürülsün, Allah ve Peygamber sevgisi aşılsın isterdi.²⁶⁶

Mustafa Sabri Kurucu ömrünü kürsü ve mihrapta geçirmekle beraber, camide ön saflarda gördüklerini değil, görmediklerine de aynı ilgiyi gösterirdi. Camiye gelmeyenlere de aynı sıcaklıkla yaklaşarak “Biraz da camiye cemaate zaman ayırırsanız, ara sıra bize de misafir olsanız pek iyi olur haa babam!”²⁶⁷ gibi ifadelerle onları teşvik ederdi.

Bir başka örnek ise şöyledir: Konya İmam Hatip Okulu’na yardım toplamak için girdiği bir dükkânda, asık suratlı bir dükkân sahibi ile karşılaşır. Dükkân sahibi “Benim öyle yerlere verecek param yok” der. Hoca da “Peki ihvânım senin de aklın erdiğinde ver” der ve dükkândan çıkar. Dükkân sahibi sonra düşünüp ben ne yaptım der ve kasadan para alıp Aziziye Camii’ne doğru koşar. Özür dileyerek cebindeki tüm parayı oraya boşaltır.²⁶⁸

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu’yu o günün sosyal yapısına vakıf olmayanlar, onun toplumdaki gerçek fonksiyonunu kavrayamayanlar, onu sadece bir âlim olarak bilirler. O zamanlarda Hoca merkezli bir toplumsal yaşam hakimdi. Hacı Veyiszâde’ye sorulmadan, istişare yapılmadan, işyeri açılmaz, ev bark alınmazdı. Toplum önemli kararlarda ona danışır. Sadece dindar çevre değil, toplumun farklı kesimlerinden danışanları vardı. Özetle Hacı Veyiszâde’nin görüşü alınmadan adım atılmazdı. İnsanlar arasındaki muhalefette mahkemeye kalmadan Hacı Veyiszâde tarafından çözüme ulaştırılırdı.²⁶⁹

3.2.4. Halkın İhtiyaçlarına Karşı Yakın İlgisi

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ilmî ve ahlaki özellikleriyle tanınan, halkın ihtiyaçlarına karşı hassasiyet gösteren bir şahsiyettir. İhtiyacı olan birine muhakkak yardımcı olan bir yapısı vardı. Örneğin; ineği hasta olan okutmaya gelirdi. Hava

---

²⁶⁶ Uz, *Konya’nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 65.

²⁶⁷ Uz, *Konya’nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 68.

²⁶⁸ Uz, *Konya’nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 120.

²⁶⁹ Uz, *Konya’nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 128.

şartları, sağlık sıhhati nasıl olursa olsun kimseyi kırmadan evlerine kadar gider ve onları hoşnut ederdi. İhtiyaç sahibi hiç kimseyi kırmaz ve onun isteklerini yerine getirirdi.²⁷⁰

Konya İmam Hatip Okulu'nda görev yaptığı vakitlerde sadece manevi değil maddi olarak da halkın destekçisiydi. Hakkında yapılan anlatımlarda ihtiyacını bildirip de karşılanmadığı bir kimsenin bulunmadığı vurgulanmaktadır.²⁷¹

Konya'nın dinî, millî ve örfî her türlü toplantısına katılır, gece sohbetlerine iştirak eder, halkın keçisi, koyunu, hastasıyla ve sağlıklı olanıyla iştilal edip, herkesten dua alıp saygı görürdü.²⁷² Ayrıca ruh sağlığı bozulan hastaların tedavisinde de etkili olduğu bilinir. Örneğin: Bir defasında Bakırköy'de tedavi görmüş bir hasta getirirler. Ailesine ve etrafına zarar verdiği için elleri zincirle bağlıdır. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu hastaya şifa ayetlerini okur. Okumanın sonunda hasta Hacı Veyiszâde'ye dönerek "Hocam bu zincirler benim elimi çok sıktı. Çöz de öyle gideyim" demiştir. Hastanın etrafına zarar vereceğinden endişe eden ailesi "Sakın Hocam, sizi de döver" diyerek engel olmaya çalışmışlardır. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ise "Aslan Ahmet'im! Sen neden geldin buraya? Tabi çözeceğim zincirlerini. Sen buradan hastalıklardan, zincirlerden kurtulup döneceksin. Ben sana ne okudum biliyor musun? Şifa suresi olan Fatiha'yı okudum. Şifa ayetlerini okudum. Resulullah Efendimizin yalnız Ahmet'i değil bütün insanlığı tedavi ettiği Kur'an-ı Kerim'in ruhunu okudum sana, Allah'tan şifalar diledim. Hiçbir doktorun veremeyeceği ilaçları verdim ben sana. Elbette çözeceğim ben senin zincirlerini" diyerek zincirin kilidini açmıştır. Hasta ailesiyle birlikte memleketine geri dönmüş, bir hafta sonra babası Konya'ya gelerek teşekkür ziyaretinde bulunmuş, Ahmet'in durumunu soran Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'ya, "Ahmet mağazaya devam ediyor. Ağabeyiyle beraber beni emekliye sevk ettiler" diyerek olaydan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.²⁷³

---

²⁷⁰ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 87.

²⁷¹ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 91.

²⁷² Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 94.

²⁷³ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 117-118.

Hacı Veyiszâde'den dua isteyenler arasında yalnızca müslümanlar değil, müslüman olmayanlar yer alırdı. 1950'li yıllarda Konyalı Ermeni asıllı Parsık Usta'nın da ruh sağlığı bozulmuştur. Doktora gider ama tedavisi olumlu bir sonuç vermez. Hacı Veyiszâde'ye gelir ve kendine şifa ayetleri okunur ve ardından Parsık Usta sağlığına kavuşur.²⁷⁴ Bu örnekler Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun haklın ihtiyaçlarına karşı duyarlılığını ve onun manevi rehberliğinin etkisini ortaya koymaktadır.

3.3. Hizmetleri

3.3.1. Memuriyeti ve Görev Yaptığı Camiler

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu medrese eğitimini başarıyla tamamlamış, ardından Aziziye Camii'nde imam hatip olduktan sonra muhaddis, akabinde müderris olmuş, öğrenci yetiştirmeye kendini adanmış, 1924'te medreselerin kapatılmasını müteakip Konya merkez vaizliğine atanmıştır.²⁷⁵ Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi derin bilgisi nedeniyle araştırmacılar tarafından mükemmel bir müderris olarak nitelendirilmiştir.²⁷⁶

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu Konya'nın en önemli muhaddislerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Babası Hacı Veyis Şükrü Efendi'den aldığı icazetindeki hadis silsilesi Konya uleması aracılığıyla Ebu Said Muhammed el-Hadimî'ye oradan da İmam Buhârî'ye kadar ulaşmaktadır. 1922-1923 yıllarında Sultan Selim Camii'nde muhaddislik görevinde bulunmuştur.²⁷⁷

Medrese hocalığından sonraki dönemde resmi memuriyetleri torunu Prof. Dr. Mustafa Fayda ile yapılan görüşmeden elde edinilen bilgilere göre "İslah-ı Medaris'teki görevinden sonra bizim Tekke Camii dediğimiz Pisi Mehmet Paşa Camii'nde İmam

---

²⁷⁴ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 124.

²⁷⁵ Küçükdağ, *Konyalı Üç Müderris*, 136.; A.mlf., 74.

²⁷⁶ Küçükdağ, *Konyalı Üç Müderris*, 136.; A.mlf., 74.

²⁷⁷ Hasan Yaşar- Ahmet Çelik, "Konya'da Hadis Okuma ve Buhârîhânlik Geleneği Üzerine", *Merhaba Akademik Sayfalar* 22/13 (29 Mart 2023), 198.

hatiplik görevine başlamıştır. 1950 yılında ise Aziziye Camii'nde, toplamda 45 yıl İmam Hatiplik yapmıştır".²⁷⁸ Bununla beraber 1951-1960 seneleri arasında İmam Hatip Okulu meslek dersleri öğretmenliği de yapmıştır. Bu okulda Arapça, Tefsir, Hadis, Fıkıh dersleri okutmuş, okula bağlı derneklerde de şeref başkanı olarak hizmet vermiştir. Birçok eğitim binasının, hastanenin, öğrenci yurdunun yapılmasına önderlik etmiş, maddi manevi yardımlarda bulunmuştur.²⁷⁹

Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi'nin, cami ve resmi hizmetleri dışında vermiş olduğu dersler de mevcuttur. Şöyle ki; okullara giremeyen birçok gence ders vermiş, Arap dili ve edebiyatı ve İslami ilimler dersleri okutmuş, evine yakın medreselerde verdiği bu dersleri sabah namazını müteakip gerçekleştirmiş, bu eğitim halkasındaki gençlerin de ilim adamı olup göreve almalarını sağlamıştır.²⁸⁰

Öğrenme sevdalılarını eğitmek Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun en önemli işlerinden biridir. Konya'da resmi olarak açılmış ilk Kur'an Kursu Bulgur Tekke Kursu'ydu.²⁸¹ Hacı Veyiszâde burada da ders vermiştir. İmam Hatip Okuluna gidemeyen öğrenciler için Piri Paşa Camii'nde de çeşitli dini dersler verdiği bilinmektedir.²⁸² Onun hayatı ilme ve öğrenci yetiştirmeye adanmış bir örneklik teşkil etmektedir.

3.3.2. İmam Hatip Okulları

Konya'da İmam Hatip okullarının açılmasında elinden gelen gayreti göstererek önderlik edenlerden olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, kendisi de infakta yine elinden geleni yapmıştır. Yeğeni Ali Ulvi Kurucu'nun anlatımıyla; Hacda amcamın Konya'da İmam Hatip okulları için yaptığı faaliyetleri dinliyorduk. Okul için

---

²⁷⁸ Fayda, "Dedem Hacı Veyiszâde" (Görüşme 22 Mayıs 2023).

²⁷⁹ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 154.

²⁸⁰ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 155.

²⁸¹ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 233.

²⁸² Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 46.

teberru toplanmaya başlandı. İslam alimlerinin yetişeceği okulları kurmak için Allah yolunda tasadduk etmenin elzemliğinden bahsediyordu. Bu okullar için yapılacak yardımın dinimizin ihyası için öneminden bahsetti ve cübbesini çıkararak başka bir şeyi olmadığını vurguladı ve sonra cüzdanını çıkarıp başka da bir şeyim yoktur diyerek cüzdanını fırlattı.²⁸³ Bu olayın ardından halk tufan halinde coşarak infakta bulunmak için ellerinden gelen tüm gayreti göstermişlerdir. Yine torunu Prof. Dr. Mustafa Fayda ile yapılan görüşmede “Ben dedemin cüzdanını minberde gördüm, minberde²⁸⁴ demiştir.

İmam Hatip okulunda “Hoca Efendi” ya da “Mustafendi Hoca” denildiğinde mutlak manada Hacı Veyiszâde anlaşılırdı.²⁸⁵

Türkiye’de dini eğitim konusunda değişim olacağını gören Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu ümit var olduğunu çevresindekilerle paylaşırdı.²⁸⁶ 1949’da hacca gittiğinde “Bir nesil geliyor. İmam Hatipleri açarak talebeler yetiştireceğiz” deyince yeğeni Ali Ulvi Kurucu onu çok neşeli ve umutlu görüp şaşırmış, hayalperest bularak onu eleştirmiştir. Bunun üzerine Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, yeğeni Ali Ulvi’ye şöyle söylemiştir;

*Babam öyle değil, Peygamber Efendimizin davaya ilk başladığı günleri hatırla. Nasıl başladı? Akrabaları itiraz etmedi mi, peşinden bağırmadılar mı? Babam öyle değil! Allah’ın vaadi var. Bu ilahi vaat tahakkuk ediyor.*²⁸⁷

Nitekim ileriki zamanlarda vuku bulan gelişmeler Hacı Veyiszâde’yi doğrulamış, 13 Ekim 1951’de yedi ilde dört yıllık İmam Hatip Okullarının kurulmasına karar verilmiş, bunlardan biri de Konya’da törenle 5 Kasım 1951’de eski Polis Okulu binasında

---

²⁸³ Düzdağ, *Hatıralar*, 1/201.

²⁸⁴ Fayda, “Dedem Hacı Veyiszâde” (Görüşme 22 Mayıs 2023).

²⁸⁵ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 194.

²⁸⁶ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 69.

²⁸⁷ Düzdağ, *Hatıralar*, 1/223-224.

eğitime başlamıştır.²⁸⁸ Orta okul düzeyindeki İmam Hatip Okulları mezun verince 1954'te üç yıllık lise bölümü de açılmıştır.²⁸⁹

Her zaman ve her yerde öğrencilerini düşünen yetkin bir eğitimci zekasına sahip olan Mustafa Sabri Kurucu'nun ilminden emin olduğu kimselere İmam Hatip Okulları için öğretmenlik teklifinde bulunduğu, öğrencilerin dini ilimlerin yanında bilimsel kurallar çerçevesinde pozitif bilimleri de öğrenerek yetişmeleri için gayret ettiği herkesin malumudur.²⁹⁰ Zamanında Konya'ya yeni gelmiş ve tanışma faslından sonra Hacı Veyiszâde'nin sohbet halkalarına katılacak olan fizik hocası Said Âdemoğlu Beyefendi'nin, Hacı Veyiszâde ile yaşadığı olay ise şöyledir; Konya'ya yeni gelen Said Bey yolda yürürken faytondaki birinin etrafa selam verdiğini görür ve kim olduğunu yanındakine sorar. Hacı Veyiszâde olduğunu öğrendiği kişiye namaz kılmak için girdiği Aziziye Camii'nde görecektir ve kendine ismi ile hitap edilmesinden dolayı şaşıracaktır. Bu tanışmanın ardından fizik öğretmeni olması hasebiyle kendisine Hacı Veyiszâde tarafından İmam Hatip'te öğretmenlik teklif edilmiştir.²⁹¹

Hacı Veyiszâde coşkulu ve motive edici bir kişiliğe sahipti. Örneğin: birden aşka gelip salavatı şerife söyler ve söyletir. "Hadi babam, bir aşere-i mübeşşere'yi, efendilerimizi sayalım, sahabe efendilerimizi sayalım, annelerimizi sayalım"²⁹² diyerek etrafındakilerin de kendi yaşadığı şevki yaşamaları için çabalayan biridir. Derste dalıp giden bir öğrencisine derse davet ederken bile onun dilinden incitmeden, kırmadan ama tam orta noktadan, onun anlayacağı dilden davet eder. Çevresine İmam Hatip Okullarının önemini vurgulamak için; bu okullara hizmet etmenin beş vakit namazdan sonra en önemli ve en büyük ibadetlerden birisi olduğunu ifade ederdi.²⁹³

---

²⁸⁸ Ahmet Çelik, *Konya İmam Hatip Lisesi*, Basılmamış kitap, 24.; Küçükdağ, Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi, 70-71.

²⁸⁹ Halis Ayhan, "İmam-Hatip Lisesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/191.

²⁹⁰ Küçükdağ, *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*, 52.

²⁹¹ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 118-119.

²⁹² Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 115.

²⁹³ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 161.

3.3.2.1. Konya’da İmam Hatip Okullarının Açılmasındaki Rolü

Konya’da İmam Hatip Okulu binasının yapımında, gerekli şartların sağlanması konusunda büyük bir özveri göstermiş ve bu konuda desteğini esirgememiştir. Kısıtlı şartlara rağmen, köyleri dolaşmış, tabiri caizse ayaklarına gitmiş, camilerde yardım toplamıştır. İmam Hatip Okullarına verdiği bu önem Konya’daki dini eğitim ve öğretimin şekillenmesinde büyük katkı sağlamıştır.²⁹⁴

Konya’da tedris hayatına başlayan İmam Hatip Okulları’nın açılmasında, Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu’nun emeği çok büyüktür. Ahmet Kabaklı’nın “İkinci Akif”²⁹⁵ diye nitelendirdiği Ali Ulvi Kurucu Bey 1950’li yıllarda doğup büyüdüğü toprakları ziyaret etmek maksadıyla Konya’ya gelir. İlk ziyaretini amcası Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu’ya yapar. Hacı Veyiszâde yeğeni ile hasbihal ettikten sonra İmam Hatip Okulunu ziyaret edip etmediğini sorar ve olumsuz cevap alınca; “Oldu mu babam!.. Biz seninle Arafat’ta, Mina’da, Kabe’de ve Peygamberin huzurunda ne konuştuk” buyurur.²⁹⁶

Hacı Veyiszâde’nin İmam Hatip Okullarının açılmasındaki rolü maddi katkılarla sınırlı kalmamış, bu eğitim kurumlarının geliştirilmesinde ve işleyişinde rehberlik ve motivasyon kaynağı olmuştur.

3.3.2.2. Medreseden İmam Hatip Okullarına Geçiş Süreci

Cuma günleri vaaz ve hutbelerden İmam Hatip Okullarının tanıtımının yapılmasının ardından okullara yoğun bir şekilde öğrenci başvurusu olmuştur. Okul müdürünün bu durumdan bahsetmesiyle memnun olan Hacı Veyiszâde okula bir kat daha çıkararak derslikleri artırmaya karar vermiş ve o sene okula müracaat eden tüm öğrenciler kaydedilmiştir.²⁹⁷

---

²⁹⁴ Uz, *Konya’nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 87.

²⁹⁵ Uz, *Konya’nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 69.

²⁹⁶ Uz, *Konya’nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 69.

²⁹⁷ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 165.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, kendini daha da geliştirmek için müsait vakti olduğunda kitap okurdu. İmam Hatip Okulundaki derslere hazırlık yaparak girer, İslah-ı Medaris’de öğrendiği dini ilimleri ve bununla beraber bildiği sosyal ve fen bilimlerini öğrenciye aktarır, eğitimi tam anlamıyla vermeye çalışırdı. Bazen soru-cevap olarak işlediği dersi bazen de takriri anlatırdı.²⁹⁸

Konya imam Hatip Okulu müdürü Milli Eğitim Bakanlığı’na bir yazı yazar ve Hacı Veyiszâde için sevilen bir öğretmen olmasına rağmen devrimlerden ve inkılaplardan bahsetmemekte diye şikâyetinde bulunmuştur. Aynı günlerde Aziziye Camii’nde Hacı Veyiszâde’yi ziyarete gelen okul müdürü camide yer bulamamış, bunu gören Hacı Veyiszâde müdürü baş köşeye davet etmiştir. Müdürün yazdığı yazıdan haberi olan emekli astsubay Mehmet Tekin cami çıkışında Hacı Veyiszâde’ye “Hocam o münafık bu iltifata değmez” demiştir. Bunun üzerine Hacı Veyiszâde de:

*Ben onu tanırım, gönderdiği yazıdan da haberim var. Ama bugüne kadar öğrenci olmadığından şikâyet ettim. Medreseler kapanınca öğrenci sıkıntısı hasıl oldu. Şimdi medreseler İmam Hatip Okulları olarak açıldı ve benden bu okullarda ders vermem talebe yetiştirmem bekleniyor. Bu davanın düşmanları bana bu işi yaptırmamak uzaklaştırmak için çok çabalıyorlar. Allah’ima dayanarak söylerim ki beni bu davadan ancak ölüm koparır. Bir talebenin yetişmesi için, bin münafığın kahrını çekerim*²⁹⁹ diyerek tavrını ortaya koymuştur.

Hacı Veyiszâde, zaman zaman (5-6 senelik bir dönem) tedrisata ara vermenin üzüntüsünü, “Tedrisata ara vermemek gerekirmiş” şeklinde dile getirirdi. 1950’li yıllardan önce, Pîrî Paşa Tekkesi’nde altı yedi kişilik bir grubu okutmuş, bunların bir bölümüne de hafızlık eğitimi vermiştir.³⁰⁰

---

²⁹⁸ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 18, 217-224.

²⁹⁹ Özdamar, *Hacı Veyiszâde*, 107-108

³⁰⁰ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 171.

3.3.2.3. Yeni Eğitim Sistemine Adaptasyon Sürecindeki Katkısı (Öğrencilere Maddî ve Manevî Desteği)

Hacı Veyiszâde, bazı öğrencilerine özel ilgi göstererek ve önlerine çıkan sıkıntıları ortadan kaldırmaya çalışırdı. Öğrencilerinden Arif Etik'in yeteneğini tespit etmiş ve elinden tutarak yetişmesine ve gelişimine katkıda bulunmuştur. Hacı Veyiszâde, Pîrî Paşa Camii'nde fahri imamlık yaparken, aynı camide müezzinlik yapan Arif Etik'in sesini, okuyuşunu ve makamını beğenerek, "Bu çocukta iş var"³⁰¹ şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya İmam hatip lisesi öğrencilerinden Hasan Tekelioğlu ve Hasan Bağcı'nın okul müdürü Rıfıkı Baydur ile yaptıkları röportajda Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu hakkındaki intibalarını ve o dönemdeki okulun atmosferini anlatmasını isterler. Bunun üzerine:

Okulumuzun kuruluşu sırasında rahmetli Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu ile arkadaşlık yapmak bahtiyarlığına kavuştum. Konya'nın yetiştirdiği güzide simalar arasında yer alan Mustafa Sabri Kurucu samimiyetin sembolü olup, gerçek bir öğretmen, bir din adamı örneği idi. Öğrencilerine verdiği imanla her bakımdan hayırlı insanlar yetiştirmiştir. Okulda o zamanlar öyle bir ahenk kurmuştur ki okula geldiğinde hepimizin yüzü gülerdi³⁰² şeklinde Bir cevap almışlardır

Hacı Veyis Efendi'nin torunu Mustafa Koruyucu'dan nakledilen Hayrettin Karaman'ın anlatıldığı bir hâdise şöyledir:

Hayrettin Hoca disipline verilmiş tavırlarından dolayı atacaklar. Hoca müdür muavininin yanına girer. Emniyetten heyet gelmiş. Hoca odaya girer. Buradan çocukları affetmeden çıkmam der. Bu çocukları attırmayacağım. İşte kanun kural. Vallahi çıkmam der siz bu dosyaları yok edinceye kadar çocukları okuldan atma fikrinden vazgeçinceye kadar vallahi çıkmam diyor.

---

³⁰¹ Veysel Candan, *Konyalı Arif ve Etik bir Hoca Arif Etik* (Konya: Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları, 2008), 149-151.

³⁰² Hasan Bağcı- Hasan Tekelioğlu, "Konya İmam-Hatip Okulu", *İslam'ın İlk Emri Oku* 6/60 (Kasım 1966), 12.

*Bir baktım ki yüzü kıpkırmızı olmuş diyor o gün hocaya yaptığının eziyetin farkına vardım. O gün hocam benim fevriliğimin bedelini hocam ödedi. Bir daha kendi fevriliğimin bedelini başka birine ödetmemeyi anladım. Ez cümle... hayatı mücadeleyle geçmiş. Çatışmayla geçmiş ümmetin derdinden haberdar olan bir ömür geçirmiş.*³⁰³

Mustafa Sabri Kurucu İmam Hatip Okullarında okuyan fakir öğrenciler için de bir destek kaynağı olmuştur. Küçük burslar, harçlıklar öğrencinin ihtiyacını gidermesi için verilen küçük meblağlar yardımcı olmuştur. Öğrencileri bu yardımların kendilerine ruhlarının örselemeden kendilerine ulaştığını belirtmiştir.³⁰⁴

Öğrencilerinden merhum İzmir Müftüsü Mustafa Ateş Hoca Efendi Hacı Veyiszâde hakkında şunları söylemiştir: “Başarılı talebelerini bağrına bastığı rivayet edilir. Onların zihni enerjilerini adeta ateşliyordu. Yeni bir dinî gençlik inşa ettiğinin farkındaydı”.³⁰⁵

---

³⁰³ Koruyucu, “Mustafa koruyucu ile görüşme” (Görüşme 12 Haziran 2023).

³⁰⁴ Koçkuzu, *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*, 173.

³⁰⁵ Uz, *Konya'nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*, 106.

SONUÇ

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun hayatı kısaca ele alındığında bu çalışmada irşat ve tebliğ faaliyetlerinde kullandığı metot incelenmiş ve bir takım değerlendirilmede bulunulmuştur. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, 1887 yılında Konya'nın Sedirler Mahallesi'nde Seyyit bir ailenin evladı olarak dünyaya gelmiştir. Babası Hacı Veyis Şükrü Efendi'nin rahle-i tedrisinden başlayarak çeşitli hocalardan ders almıştır. Hıfzını babasında başlayıp tamamlamıştır. Bekir Sami Paşa Medresesinde Şeyh Bahâeddin Efendi ve oğulları Zeynelabidin ve Ahmed Ziya Efendilerden ders almıştır. İcazetinden sonra, adı Islah-ı Medâris olarak değiştirilen medresede eğitim vermeye başlamış, hatta dekan olmuştur. Birçok öğrencinin yetişmesinde emeği olan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Cumhuriyetin ilanından sonra resmî imamlık görevini Pîrî Mehmet Paşa ve Aziziye Camii'nde sürdürmüştür. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Islah-ı Medaris'teki hocalığıyla başlayan öğretim hayatına, tebliğ misyonunun merkezine koyduğu Hz. Peygamberi örnek alarak devam etmiştir. İslam dininin yayılması ve imam hatiplerin kuruluş aşamasında yapılabilecek hiçbir faaliyetten yüksünmeyen Mustafa Sabri Kurucu, Konya İmam Hatip Lisesi'nin açılmasında görev alarak, bu okulda Arapça, tefsir, fıkıh ve hadis derslerine öğretmen olarak devam etmiş, bu süreçte birçok öğrencinin yetişmesine katkı sağlamıştır. Konya ve çevresinde birçok gönle taht kurarak, ondan yardım isteyenlere özveriyle yardımcı olmaya çabalamıştır.

Allah ve Peygamber sevgisini son derece yoğun yaşayan Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, memuriyetinin ilerleyen safhalarında vâiz olarak da görev yapmıştır. Hafta sonları camide, minberin önünde, ayakta verdiği vaazlarla bilinmektedir. Cezaevinde, mahkumlarla iyi bağlar kurarak onların da gönlüne dokunmuştur.

Kendine has tavrı ile gönül kırmadan, insanlığın kurtuluşuna gayret etmiştir. Dinî birikiminden ziyade merhamet ve hoşgörüsü ile öne çıkmaktadır. Asıl meselenin “kırılmamak” olduğunu ifade eden Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Konya ve çevresinde yüce gönüllü bir insan olarak tanınmaktadır.

Mütevazı tavrıyla dönemin önemli alimlerinden biri olmakla kendinden bahsettirir. Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu Arapçayı ana dili gibi konuşmakla beraber, dinî

literatürde de söz sahibi sayılmaktadır. Misyon olarak nesil yetiştirme çabasını üst seviyede görmektedir.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu, Konya’da irşat ve tebliğ faaliyetleriyle tanınan bir mürşittir. Her zaman ve zeminde kalabalık kitlelere irşat ve tebliğde bulunabilecek derecede hitabeti kuvvetli bir vâizdir. Zamanının Mevlana’sı olarak kabul edilmesi onun etkileyici ve temsili yaşantısından kaynaklanmaktadır.

İnsanları dînî-manevî yönden ayırt etmeden irşat ve tebliğ faaliyetlerini sürdürmüştür. Öğrencilerinin günümüz ilim adamları olarak yetişmesinde büyük gayret göstermiş ve toplumun bilinçlendirilmesi konusunda örneklik teşkil etmiştir.

Konya ve çevresinde ıslah çabaları ile Allah ve Peygamber sevgisinin gönüllere nakşettirilmesi için çabalayarak topluma önder ve toplum için istişare mercii olmuştur.

Dini eğitim kurumlarının günümüz çizgisini almasında büyük emekler sarfetmiş, ilim, ihlas ve gayretle, azim ve kararlılık içinde çalışmalarını sürdürmüştür. İmam hatip okullarında okuyan öğrencilerden maddi-manevi desteğini esirgememiş, bu okulların inşasının ve tanıtımının yapılmasıyla birçok öğrenciye eğitim alanında yol gösterici olmuştur.

Hacı Veyiszâde, özellikle taşıdığı değerler, nebevi ahlak, fedakarlık ve samimiyeti ile etkili bir davetçinin nasıl olması gerektiğine dair günümüz davetçilerine öncü ve örnek bir davetçi ve din gönüllüsüdür. Hususiyle cami merkezli eğitimde ilham verici bir kişiliğe sahiptir. Gönle girmenin nasıl olacağına da güzel bir misalidir. Bu yönleri itibariyle hem yaşadığı zamana ve hem de istikbalde davetçi kimliği taşıyanlara çok şey söyleyecek bir ömür sürmüştür.

Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu’nun hayatının dijital medyada ve diğer platformlarda tebliğ ve irşatta öncü şahsiyetler arasında tanıtılması, hayatının romanlaştırılarak gençlerin bu değerli şahsiyetten faydalanmasını sağlayacaktır. Hayatıyla ilgili mevcut çalışmaların yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda, yazılı ve görsel eserlerle bu alandaki boşluğun doldurulması önem arz etmektedir.

Topluma mâl olmuş öncü şahsiyetlerin, genç nesillerin gönüllerinde ve zihinlerinde kalıcı bir etki bırakması etkili ve kapsamlı çalışmalarla mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arabacı, Caner. *Konya Basın Tarihi*. Konya: Palet Yayınları, 2009.
- Argun, Selim. “Tebliğ ve Davet İlmi: Bazı Öngörüler ve Teklifler”. *Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ*. ed. Hasan Kamil Yılmaz - Faruk Kanger. 35-67. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1. Basım, 2021.
- Ayhan, Halis. “İmam-Hatip Lisesi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/191-194. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Bağcı, Hasan - Tekelioğlu, Hasan. “Konya İmam-Hatip Okulu”. *İslam'ın İlk Emri Oku* 6/60 (Kasım 1966), 12-13.
- Bakırcıoğlu, Rasim. *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık, 13 Aralık 2012.
- Beştav, Mehmet Ali. *Konyalı H. Veyiszade Mustafa Kurucu-Hayati Şahsiyeti*. Konya, 1960.
- Beyânûnî, Muhammed Ebu'l Feth. *Davet İlmi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021.
- Botsalı, Enver Şevki. “Merhum Hacı Veyiszâde Hacı Mustafa Efendi”. *Öz Demokrat Konya* (06 Şubat 1960).
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. *Sahîh-i Buhârî*. ed. Mustafa Dib el-Buğâ. 6 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 5. Basım, 1414.
- Candan, Veysel. *Konyalı Arif ve Etik bir Hoca Arif Etik*. Konya: Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları, 2008.
- Çağrıncı, Mustafa. “Da'vet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 9/16-19. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- . “Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 11/138-141. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- . “Nasihât”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/408-409. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Çetin, Bahri. “Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Efendi”. *Yedi İklim* 8/57 (Aralık 1994), 98-99.

- Dikici, Ali. “Millî Şef İsmet İnönü Dönemi Laiklik Uygulamaları”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 11/42 (2008), 161-192. https://doi.org/10.1501/Tite_0000000286
- Düzdağ, Ertuğrul. *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*. 5 Cilt. İstanbul: Kaynak, 16. Basım, 2008.
- Ergül, Âdem. “İslâm’ı Yaşatma İdeali Olarak Sûfi ve Tasavvuf”. <https://www.ademergul.com/islami-yasatma-ideali-olarak-sufi-ve-tasavvuf.html>. [24 Temmuz 2024].
- Fayda, Mustafa. Mülakat, Ayşenur Çelik. İstanbul, 22.Mayıs, 2023.
- . “Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu Hoca Efendi”. *Şehir ve Alimleri Sempozyumu*. ed. Ramazan Altıntaş vd. 163-174. Konya: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Kültür Yayınları, 2016.
- Gökçek, Yaşar. “Büyük Kaybımız İçin Ne Dediler”. *Öz demokrat Konya* (12 Şubat 1960).
- Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. “Müsned”. Müessesetür-Risale, 2001.
- İsfahânî, Rağıb el-. *el-Müfredat fi Garibu’l Kur’an*. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.
- İbn Manzur, Ebu’l Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrerem. *Lisânu’l Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sadır, 1414.
- K. Şahin, Selvigül. “Hikmet Yolcusu, Hicret Eri: Ali Ulvi Kurucu”. *Kur’ani Hayat* 15 (Aralık 2010), 73-75.
- Kahveci, Nuri. “Fıkıh Usûlü Açısından Emrin Delaleti ve Emre Delalet Eden Lafızlar Üzerine Bir Değerlendirme”. *Ksü İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2009), 21-66.
- Kara, Hüseyin. Mülakat, Ayşenur Çelik. Konya, 12 Haziran 2023.
- Karagöz, İsmail. “Âl-İ İmrân Sûresinin 104. Âyeti Bağlamında Ma’rûfu Emir ve Münkeri Men Görevi”. *Diyanet İlmi Dergi* 59/2 (2023), 454-456.
- Karaman, Hayrettin. *Bir Varmış, Bir Yokmuş*. 3 Cilt. İstanbul: İz Yayınevi, 3., 2015.
- vd. *Kur’an Yolu Meal ve Tefsiri*. 5 Cilt. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 9. Basım, 2023.

- Koçkuzu, Ali Osman. *Fahri Kulu ve Hacı Veyiszâde Hoca Efendiler Konya Paşa Dairesi Medresesinin İlim-İrfan Sahibi Ehli Müderris ve Mürebbileri*. İstanbul: Kitaparası Yayınları, 2019.
- . *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 14. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Koruyucu, Mustafa. Mülakat, Ayşenur Çelik. Konya, 12 Haziran 2023.
- Köse, Saffet vd. “Hayrettin Karaman ile Söyleşi”. *Makâlât* 1/2 (Kasım 1999), 203-222.
- Küçükaşçı, Mustafa. “Hacı Veyis (Kurucu) Efendi”. *Konya Ansiklopedisi*. <https://www.konyapedia.com/makale/2225/haci-veyis-kurucu-efendi> [30.04.2024].
- . “Şehir ve Alimleri Sempozyum Kitabı”. ed. Ramazan Altıntaş vd. 151-161. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Kültür Yayınları, 2016.
- Küçükbezirci, Seyit. “Hacıveyiszade Mustafa Kurucu”. <https://www.memleket.com.tr/haciveyiszade-mustafa-kurucu-15110yy.htm> [03.02.2023]
- Küçükdağ, Yusuf. *Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi*. Konya: Karatay Belediyesi Kültür Yayınları, 2021.
- . *Konyalı Üç Müderris Hacı Veyis ve Oğulları Mustafa ve İbrahim Efendiler*. Konya: Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2018.
- Menderes, Adnan. “Hacı Veyiszâde’nin Ölümü Üzerine”. *Özdemokrat Konya* (08 Şubat 1960).
- Neccar, Muhammed Ali. *Mucemul Vasît*. 2 Cilt. Beyrut: Darul Fikr, 3. Basım, 1972.
- Nişaburi, Müslim bin Haccâc bin Müslim el-Kuşeyri en-. *el-Cami’us Sahih*. çev. Muhammed Fuâd Abdülbâki. 4 Cilt. Kahire: Matbaatü İsa el-Bâbî el-Halebî, 1955.
- Önkal, Ahmet. *Rasulûllahın İslâm’a Dâvet Metodu*. İstanbul: Hikmet Yayınevi, 28. Basım, 2019.
- Özdamar, Mustafa. *Hacı Veyiszâde*. İstanbul: Kırkkandil, 2007.

- Özönder, Hasan. *Konya Velileri*. Konya: Uysal Kitabevi, 2. baskı., 1980.
- Sadık, Abdullah. “Nefsaniyetimiz İslâmiyetimizin Önüne Geçmemeli”. *Altınoluk* 87 (Mayıs 1993), 20-23.
- Sönmez, Mustafa. “Peygamberlerin ‘Tebliğ Sıfatı’ ve Bu Sıfatın Arka Planını Oluşturmada Diğer Sıfatların Rolü (Tebliğde ‘Temsil Gücü’ nün Önemi)”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 10/35 (2011), 277-298.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kasîr b. Gâlib el-Emelî Ebû Ca‘fer. *Camîu’l-beyân fî te’vîli’l-Kur’ân*. çev. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Mü’essestü’r-Risâle, ts.
- Tirmizî, Ahmed Muhammed Şakir Ebû İsâ Muhammed bin İsâ ibni’d-Dahhak. *Sünen-i Tirmizi*. ed. İbrahim Udve Muhammed Fuad Abdalbaki. 5 Cilt. Mısır: Matbaatu Mustafa, 2. baskı., 1975.
- Topaloğlu, Bekir. “Mü’min”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31/557-558. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Tümer, Süheyb. “Bu Mektup Sana İmam Hatipli”. *Genç Adam* 8 (2014), 28.
- Türk Anadolu Vakfı Tertip Komitesi. “İslah-ı Medâris-i İslâmiye Üniversitesi’nin Nizamnâmesi”. Konya İl Müftülüğü, 2013.
- Uludağ, Süleyman. “Sohbet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37/350-351. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2009.
- Uz, Mehmet Ali. “60’ıncı Vefat Yılında Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu Hoca Efendi”. *Merhaba Akademik sayfalar* (05 Şubat 2020), 34-35.
- . “Ellinci Vefat Yıldönümü’nde Hacıveyizâde Mustafa Kurucu Hoca Efendi”. *Ribat Dergisi* 326 (Şubat 2010), 30-31.
- . *Konya’nın Manevi Mimarlarından Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi ve Ailesi*. Konya: Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları, 2009.
- . “Muhterem Hocamız Hacı Veyis Zade Mustafa Kurucu”. *İslam’ın İlk Emri Oku* 1/1 (Mart 1961), 8-9.
- Varol, Hasan Hüseyin. *Yaşadıklarım ve Gördüklerim*. Konya: Hayra Hizmet Vakfı Yayınları, 2015.

- Yaşar, Hasan - Çelik, Ahmet. “Konya’da Hadis Okuma ve Buhârîhânlik Geleneği Üzerine”. *Merhaba Akademik Sayfalar* 22/13 (29 Mart 2023), 193-203.
- Yıldız, Abdullah. “Mevlüt Faruk İslamoğlu ile 60’lı Yıllara”. *Umran dergisi* 147 (Kasım 2006), 62-65. <https://katalog.idp.org.tr/pdf/27714/24748>
- Yılmaz, Hasan Kâmil. “Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ”. ed. Faruk Kanger - Hasan Kâmil Yılmaz. 13. İstanbul: Ensar Neşriyat, , 2021.
- Yorulmaz, Ahmet. *Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Efendi ’nin Hayatı ve İlmî Kişiliği, Mücadelesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Zebîdî, Ebü’l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Abdirezzâk. 40 Cilt. Kuveyt: Daru-l Hidaye, 2001.
- Zemahşerî, Ebu’l-Kasım Muhammed. 2 Cilt. Beyrut: Daru-l Kütübü’l İlmiyye, 1998.
- Merhaba Gazetesi. “Hacı Veyiszâde Hoca Efendi Dualarla Anıldı”. <https://www.merhabahaber.com/haci-veyiszade-hocaefendi-dualarla-anildi-1832786h.htm> [12.12.2023].
- Merhaba Gazetesi. “Hacı Veyiszade Mustafa Efendi Anılıyor”. <https://www.merhabahaber.com/haci-veyiszade-mustafa-efendi-aniliyor-1016167h.htm> [20.01.2024].
- “Hacı Veyiszade Mustafa Efendi | Konya’nın Velileri, Alimleri ve Hocaları”. <https://konyaninalimvehocalari.konyacami.com/haci-veyiszade-mustafa-efendi/> [07.08.2024].
- “Hacı Veyiszâde Mustafa (Kurucu) Efendi (k.s)”. https://www.muridan.com/haci-veyiszade-mustafa-kurucu-efendi-k-s_h1203.html [19.08.2024].
- Kapucamii. “Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Hocaefendi”. <https://kapucamii.com/haci-veyiszade-mustafa-kurucu-hocaefendi/> [12.01.2024].
- “Hacı Veyiszâde’yi Anma ve Anlama Programı”. *Kontv*. Yayın Tarihi 11 Şubat 2022. <https://www.facebook.com/kontv/videos/1116083489222125>

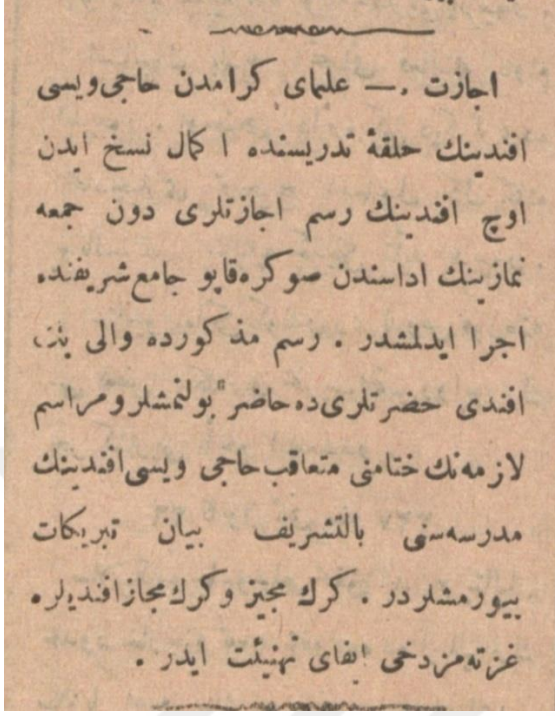
“Muhammed Zeynelâbidin Efendi | Konya'nın Velileri, Alimleri ve Hocaları”.
<https://konyaninalimvehocalari.konyacami.com/muhammed-zeynelabidin-efendi/> [05.09.2024].

“Tebliğ Farzı Kifâyedir”. haz. Âdem Ergül. *İslam ve İhsan. ilamtv: youtube.*
<https://www.youtube.com/watch?v=VbP1AfMIKFo> [15.03.2024].

EKLER

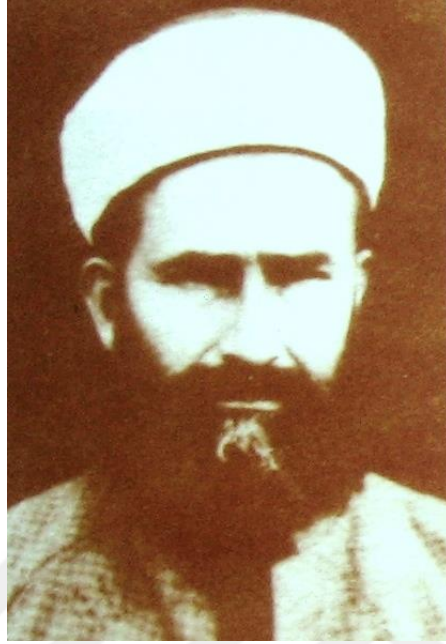
Ek 1: Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu'nun icazetnamesi

Ek 2: Yapılan bağışın yayımlanmış gazete kúpürü

Ek 3: Mustafa Sabri Kurucu'nun gençliği

ÖZGEÇMİŞ

Ayşenur Çelik

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ Ana Bilim Dalı Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ Bölümü, 2024, İstanbul

Lisans: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2019, Diyarbakır

Lisans: Pamukkale Üniversitesi (FEF) Kimya Bölümü, 2009, Denizli

Formasyon: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Pedagojik Formasyon, 2016, Burdur

Hafızlık: Muaz b. Cebel K.K.K. 1997, İstanbul

B. MESLEKİ DENEYİM

2013 Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursu Öğreticisi